

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

ISBN 978-616-395-932-4

จัดพิมพ์โดย สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
กระทรวงศึกษาธิการ

พิมพ์ครั้งที่ ๑ พ.ศ. ๒๕๖๑

จำนวนพิมพ์ ๕,๐๐๐ เล่ม

พิมพ์ที่ โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด
๗๙ ถนนงามวงศ์วาน แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพมหานคร ๑๐๙๐๐
โทร. ๐-๒๕๖๑-๔๕๖๗ โทรสาร ๐-๒๕๗๙-๕๑๐๑
นายโชคดี ออสุวรรณ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา

คำนำ

กระทรวงศึกษาธิการ ได้มีคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ สพฐ. ๑๒๒๓/๒๕๖๐ ลงวันที่ ๓ สิงหาคม ๒๕๖๐ เรื่อง ให้ใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ตั้งแต่ปีการศึกษา ๒๕๖๑ เป็นต้นไป ดังนั้น เพื่อให้สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทุกสังกัดสามารถนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ไปใช้ให้เกิดประโยชน์ และมีประสิทธิภาพ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจึงจัดทำคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยขึ้น จำนวน ๒ เล่ม คือ คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี และคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุ ๓ - ๖ ปี

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ฉบับนี้ เป็นคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี แบ่งออกเป็น ๒ ช่วงอายุ คือ ช่วงอายุแรกเกิด - ๒ ปี เป็นแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันโดยพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู และช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี เป็นแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้โดยพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สามารถใช้เป็นแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กให้บรรลุตามจุดหมายที่กำหนดในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้เชี่ยวชาญ ศึกษานิเทศก์ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้สอน นักวิชาการศึกษา รวมทั้งมหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ ตลอดจนภาคเอกชน ที่ให้ความร่วมมืออย่างดียิ่ง ทำให้เอกสารคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี หวังว่าคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ฉบับนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ในการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล เป็นคนดี มีวินัย สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุขต่อไป

(นายบุญรักษ์ ยอดเพชร)

เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

สารบัญ

หน้า

คำนำ

ความนำ

ตอนที่ ๑ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

บทที่ ๑ แนวคิดของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๔

บทที่ ๒ สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๑๓

สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

ตอนที่ ๒ การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สู่การปฏิบัติ

บทที่ ๓ การใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

๓๖

บทที่ ๔ การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก

๕๕

บทที่ ๕ การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้

๙๗

บทที่ ๖ การประเมินพัฒนาการเด็ก

๑๐๘

บทที่ ๗ ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางการแก้ไข

๑๒๕

บทที่ ๘ การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ

๑๓๗

บทที่ ๙ การเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

๑๔๙

บรรณานุกรม

๑๕๔

ภาคผนวก

๑๖๑

คณะผู้จัดทำ

๑๗๑

ความนำ

คู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ฉบับนี้จัดทำขึ้นสำหรับ ผู้ที่มีหน้าที่รับผิดชอบการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ทั้งในครอบครัว (พ่อแม่ ผู้ปกครอง) สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และผู้เลี้ยงดู ได้มีความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาเด็ก สามารถนำปรัชญาการศึกษาปฐมวัย และหลักการของหลักสูตรลงสู่การปฏิบัติ บรรลุผลตามจุดหมายของหลักสูตรที่ต้องการให้เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ได้พัฒนาทุกด้านอย่างสมดุล ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา

เด็กในช่วงอายุต่ำกว่า ๓ ปี ถือเป็นวัยรากฐานของชีวิตเพราะร่างกายและสมองของเด็กเจริญเติบโต อย่างรวดเร็ว เด็กต้องการความรัก ความเอาใจใส่และการดูแลอย่างใกล้ชิด เด็กวัยนี้มีโอกาสเรียนรู้จากการใช้ ประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้สำรวจสิ่งรอบตัวผ่านการเล่น ค้นคว้า ค้นพบด้วยตนเอง ได้มีโอกาสคิดแก้ปัญหา เลือกรับ ตัดสินใจ ใช้ภาษาสื่อความหมาย คิตรีเริ่มสร้างสรรค์ และอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข ผู้ที่รับผิดชอบจึงมีหน้าที่ในการอบรม เลี้ยงดูและพัฒนาให้เด็กได้รับการพัฒนาเต็มตามศักยภาพ ส่งเสริมให้เด็กรู้จักสังเกต สำรวจ สร้างความสัมพันธ์กับ ผู้คนและสิ่งรอบตัว ยิ่งเด็กมีความสนใจ กระตือรือร้นในตนเอง ยิ่งทำให้เด็กเกิดการเรียนรู้ได้ง่าย ผู้รับผิดชอบดูแลเด็ก จึงต้องส่งเสริมสนับสนุน ให้ความรัก ความเข้าใจ และความเอาใจใส่เด็กวัยนี้เป็นพิเศษ เพราะจะเป็นพื้นฐานที่ช่วย ในการเตรียมความพร้อมให้เด็กได้รับประสบการณ์พื้นฐานเพื่อการเติบโตอย่างเต็มตามศักยภาพ

การนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติของครอบครัวและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อ การพัฒนาเด็ก และถือเป็นหน้าที่ของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายจะต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเอกสาร หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับ เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี เพื่อให้เกิดการนำสาระในหลักสูตรไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับบริบท ที่เด็กอาศัยอยู่

เอกสารคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ฉบับนี้ แบ่งออก เป็น ๒ ตอน คือ

ตอนที่ ๑ ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ประกอบด้วย แนวคิดของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และสาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

ตอนที่ ๒ การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สู่การปฏิบัติ ประกอบด้วย การใช้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการเด็ก ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางการแก้ไข การช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ และการเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย

ตอนที่ ๑

ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

พุทธศักราช ๒๕๖๐

การจัดการศึกษาปฐมวัยตามปรัชญาการศึกษาและวิสัยทัศน์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บนพื้นฐานของความรู้ความเข้าใจในแนวคิดและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยมีส่วนสำคัญยิ่งในการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และสมดุลครบทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา นอกจากนี้ยังต้องสอดคล้องกับการทำงานของสมอง การเสริมสร้างทักษะการคิดที่เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินชีวิตในอนาคต การอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยการสร้างวินัยเชิงบวก รวมทั้งการให้การศึกษาที่มีคุณภาพด้วยสื่อ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมและเอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อช่วยให้เด็กมีพัฒนาการและเกิดการเรียนรู้ตามจุดหมายของหลักสูตร ด้วยวิธีการประเมินตามสภาพจริงที่สะท้อนถึงพัฒนาการและการเรียนรู้ที่แท้จริงของเด็ก ซึ่งครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชน ต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพ ภายใต้อิทธิพลของสังคม วัฒนธรรม และความเป็นไทยกับการอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรม

บทที่ ๑

แนวคิดของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ จัดทำขึ้นโดยยึดปรัชญาการศึกษา วิสัยทัศน์ หลักการ บนพื้นฐานแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาปฐมวัยสากล บนพื้นฐานของความเป็นไทย ครอบคลุมการอบรมเลี้ยงดู การพัฒนาเด็กโดยองค์รวม และการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้อย่างมีความสุข ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ ที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้แก่เด็ก และมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ด้วยความร่วมมือ ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ครอบครัว ชุมชน สังคม และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย สู่การสร้างคนไทยที่มีศักยภาพในอนาคต เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวหน้าอย่างยั่งยืน ทั้งนี้ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ พัฒนาขึ้นมาโดยอาศัยแนวคิด ดังนี้

๑. แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็ก พัฒนาการเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นต่อเนื่องในตัวมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิไปจนตลอดชีวิตทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ พัฒนาการของเด็กจะมีลำดับขั้นตอนในลักษณะ เดียวกันตามวัยของเด็ก แต่อัตราการเจริญเติบโตและระยะเวลาในการผ่านขั้นตอนต่างๆ ของเด็กแต่ละคนอาจ แตกต่างกันได้ โดยในขั้นตอนแรกๆ จะเป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาการขั้นต่อไป พัฒนาการประกอบด้วย ด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งพัฒนาการแต่ละด้านมีความเกี่ยวข้องและสัมพันธ์กัน รวมทั้งส่งผลกระทบต่อ ซึ่งกันและกัน

พัฒนาการแต่ละด้านมีทฤษฎีเฉพาะอธิบายไว้ และสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาเด็กในแต่ละด้าน อาทิ ทฤษฎีพัฒนาการด้านร่างกาย อธิบายว่า การเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก มีลักษณะต่อเนื่องเป็นลำดับขั้น เด็กจะพัฒนาถึงขั้นใดจะต้องเกิดวุฒิภาวะของความสามารถขั้นนั้นก่อน ทฤษฎีพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคม ระบุว่า การอบรมเลี้ยงดูในวัยเด็กส่งผลต่อบุคลิกภาพของเด็กเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ความรักและความอบอุ่นเป็น พื้นฐานสำคัญของความเชื่อมั่นในตนเองของเด็ก ซึ่งจะทำให้เด็กมีความไว้วางใจในผู้อื่น เห็นคุณค่าของตนเอง มีความเชื่อมั่นในความสามารถของตนเอง ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี เคารพผู้อื่น ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของความเป็น ประชาธิปไตย และทฤษฎีพัฒนาการด้านสติปัญญาอธิบายว่า เด็กเกิดมาพร้อมความสามารถในการเรียนรู้ ซึ่งจะพัฒนา ขึ้นตามอายุ ประสบการณ์ รวมทั้งค่านิยมทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เด็กได้รับ

แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการเด็กจึงเป็นเสมือนหนึ่งแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูได้เข้าใจเด็กสามารถอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัยและความแตกต่างของแต่ละบุคคล เพื่อส่งเสริม เฝ้าระวัง และช่วยแก้ไขปัญหาให้เด็กได้พัฒนาจนบรรลุผลตามเป้าหมายที่ต้องการ และมีพัฒนาการสมวัย

๒. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กโดยองค์รวมและการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการ

การพัฒนาเด็กโดยองค์รวม เป็นการคำนึงถึงความสมดุลและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กให้ครบทุกด้าน ในการดูแลพัฒนา และจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กต้องไม่เน้นที่ด้านใดด้านหนึ่ง จนละเลยด้านอื่นๆ ซึ่งในแต่ละด้านของพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา มีองค์ประกอบต่างๆ ที่ต้องการการส่งเสริมให้เด็กเจริญเติบโต และมีพัฒนาการสมวัยอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ซึ่งการปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเป็นแนวทางที่สำคัญในการตัดสินใจที่จะปฏิบัติต่อเด็กด้วยความรู้ความเข้าใจที่ประกอบด้วย **ความเหมาะสมกับวัยหรืออายุของเด็ก** ว่าพัฒนาการในช่วงวัยนั้นๆ ของเด็กเป็นอย่างไร ต้องการการส่งเสริมอย่างไร การมีความรู้ทางพัฒนาการตามช่วงวัย จะทำให้สามารถทำนายพัฒนาการในลำดับต่อไปได้ และสามารถวางแผนการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและช่วยเหลือเด็กได้อย่างเหมาะสม สำหรับ**ความเหมาะสมกับเด็กแต่ละคน** เป็นการคำนึงถึงเด็กเป็นรายบุคคลที่มีความชอบ ความสนใจ ความสามารถ และความถนัดที่แตกต่างกัน โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เพื่อการปฏิบัติต่อเด็กที่คำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ และ**ความเหมาะสมกับบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่** เป็นการคำนึงถึงบริบทที่แวดล้อมเด็ก เพื่อให้การเรียนรู้ของเด็กเกิดขึ้นอย่างมีความหมายและมีความเกี่ยวข้องกับตัวเด็ก ครอบครัว และชุมชนที่เด็กอาศัยอยู่ ซึ่งความรู้ความเข้าใจดังกล่าวสามารถใช้ในการจัดทำหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีความหมาย การสร้างกลุ่มการเรียนรู้ร่วมกัน การประเมินพัฒนาการ และการสร้างความสัมพันธ์ที่ระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับผู้ปกครอง และชุมชน โดยยึดหลักการตัดสินใจในการปฏิบัติบนฐานความรู้ จากแนวคิด ทฤษฎี และองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

๓. แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง สมองของเด็กเป็นสมองที่สร้างสรรค์ และมีการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับอารมณ์ สมองเป็นอวัยวะที่สำคัญมากที่สุด และมีการพัฒนาตั้งแต่ออยู่ในครรภ์มารดา โดยในช่วงนี้เซลล์สมองจะมีการพัฒนาเชื่อมต่อและทำหน้าที่ในการควบคุมการทำงานพื้นฐานของร่างกาย สำหรับในช่วงแรกเกิดถึงอายุ ๓ ปี จะเป็นช่วงที่เซลล์สมองเจริญเติบโตและขยายเครือข่ายใยสมองอย่างรวดเร็ว โดยปัจจัยในการพัฒนาของสมองประกอบด้วย พันธุกรรม โภชนาการ และสิ่งแวดล้อม สมองจะมีพัฒนาการที่สำคัญในการควบคุมและมีผลต่อการเรียนรู้ ความคิด จินตนาการ ความฉลาด และพัฒนาการทุกด้าน การพัฒนาของสมองทำให้เด็กปฐมวัยสามารถเรียนรู้สิ่งต่างๆ ได้อย่างรวดเร็วกว่าวัยใด สำหรับแนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับการทำงานของสมอง (Brain - based Learning) เป็นการจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่สัมพันธ์และสอดคล้องกับพัฒนาการทางสมอง โครงสร้างและการทำงานของสมองที่มีการพัฒนาอย่างเป็นลำดับขั้นตามช่วงวัย และมีความยืดหยุ่น ทำให้การพัฒนาสมองเกิดขึ้นได้ตลอดชีวิต การเชื่อมโยงต่อกันของเซลล์สมองที่เป็นเครือข่ายซับซ้อนและหนาแน่น จะเกิดขึ้นก่อนอายุ ๕ ปี ซึ่งเมื่อเซลล์สมองและจุดเชื่อมต่อเหล่านี้ได้รับการกระตุ้นมากขึ้นเท่าใด ยิ่งทำให้สมอง

มีความสามารถในการเรียนรู้อย่างรวดเร็วและจดจำได้มากขึ้น แต่หากไม่ได้รับการกระตุ้นจากประสบการณ์ที่เด็กได้รับอย่างหลากหลายจะไม่เกิดการเชื่อมต่อ โดยการกระตุ้นจุดเชื่อมต่อเหล่านั้นเกิดจากการที่เด็กได้รับประสบการณ์ตรงจากการลงมือทำ ปฏิบัติด้วยตนเองผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน การเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับพัฒนาการทางสมอง เป็นการเรียนรู้จากของจริงไปหาสัญลักษณ์ จากง่ายไปหายาก จากรูปธรรมไปสู่นามธรรม โดยคำนึงถึงความสามารถตามวัยและพัฒนาการ อย่างไรก็ตาม เมื่อสมองเจริญเติบโตในช่วงวัยต่างๆ และเริ่มมีความสามารถในการทำหน้าที่ในช่วงเวลาที่ต่างกัน จะเห็นว่าการเรียนรู้และทักษะบางอย่างจะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดในช่วงเวลาหนึ่งที่เรียกว่า “หน้าต่างโอกาสของการเรียนรู้” ซึ่งเมื่อผ่านช่วงเวลานั้นในแต่ละช่วงวัย ถ้าสมองไม่ได้รับการกระตุ้นหรือได้รับประสบการณ์ที่เหมาะสม โอกาสที่จะฝึกอาจยากหรือทำไม่ได้เลย ผู้ใหญ่ที่เลี้ยงดูเด็กเป็นคนที่สำคัญที่จะต้องคอยสังเกต และใช้โอกาสนี้ช่วยเด็กก้าวไปสู่ความสามารถเฉพาะด้านในแต่ละช่วงวัย

สำหรับช่วงปฐมวัยเป็นช่วงโอกาสที่สำคัญในการพัฒนาทักษะสมอง หรือ EF (Executive Function) ซึ่งเป็นกระบวนการทางความคิดของสมองส่วนหน้า ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการคิด ความรู้สึก และการกระทำ โดยสมองส่วนนี้กำลังพัฒนามากที่สุด เป็นช่วงของการพัฒนาความสามารถในการคิด การจัดระเบียบตนเอง ซึ่งส่งผลต่อการยับยั้งชั่งใจ การคิดไตร่ตรอง การควบคุมอารมณ์ การยืดหยุ่นทางความคิด การใส่ใจจดจ่อ การวางแผน การตั้งเป้าหมาย ความมุ่งมั่น การจดจำ การเรียกใช้ข้อมูลอย่างมีประสิทธิภาพ การจัดลำดับความสำคัญของเรื่องต่างๆ และการลงมือทำอย่างเป็นขั้นตอนจนสำเร็จ ทักษะสมอง (EF) จึงเป็นทักษะที่ต้องได้รับการฝึกฝนในชีวิตประจำวันของเด็กผ่านประสบการณ์ต่างๆ หลากหลายที่เปิดโอกาสให้เด็กได้คิด ลงมือทำ เพื่อให้เกิดความพร้อมและมีทักษะที่สำคัญต่อชีวิตในอนาคต

นอกจากนี้ สมองยังเป็นอวัยวะสำคัญสำหรับการเรียนรู้ภาษาและการสื่อสาร การเรียนรู้ภาษาแม่ของเด็กจะเกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติ จากการปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่และผู้เลี้ยงดูในชีวิตประจำวันและสถานการณ์รอบตัว สมองมีตำแหน่งรับรู้ต่างๆ กัน ได้แก่ ส่วนรับภาพ ส่วนรับเสียง ส่วนรับสัมผัสและรับรู้การเคลื่อนไหว ส่วนต่างๆ ของร่างกาย สมองส่วนต่างๆ เหล่านี้พัฒนาขึ้นมาได้ช้าหรือเร็วขึ้นอยู่กับกระตุ้นของสิ่งแวดล้อมภายนอก โดยสมองเด็กมีความจำผ่านการฟัง ต้องการรับรู้ข้อมูลเสียงพร้อมเห็นภาพ เริ่มรู้จักเสียงที่เหมือนและแตกต่าง และสามารถเรียนรู้จังหวะของคำได้จากการฟังซ้ำๆ สมองของเด็กที่เข้าใจเกี่ยวกับภาพ เสียง และสัมผัสแบบต่างๆ มีความสำคัญมาก เพราะข้อมูลจากภาพ เสียง และสัมผัสเหล่านี้จะก่อรูปขึ้นเป็นเรื่องราวที่จะรับรู้และเข้าใจซับซ้อนขึ้นเรื่อยๆ ได้ในที่สุด สมองส่วนหน้านั้นมีหน้าที่คิด ตัดสินใจ เชื่อมโยงการรับรู้ไปสู่การกระทำที่เป็นลำดับขั้นตอน สมองเด็กที่สามารถเรียนรู้ภาษาได้ดีต้องอยู่ในสิ่งแวดล้อมของภาษาที่เรียนรู้ได้อย่างเหมาะสม จึงจะเรียนรู้ได้ดี

๔. แนวคิดเกี่ยวกับการเล่นและการเรียนรู้ของเด็ก

การเล่นเป็นกิจกรรมการแสดงออกของเด็กอย่างอิสระตามความต้องการและจินตนาการสร้างสรรค์ของตนเอง เป็นการสะท้อนพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กในชีวิตประจำวัน จากการมีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ บุคคล และสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเล่นทำให้เกิดความสนุกสนาน

ผ่อนคลาย และส่งเสริมพัฒนาการทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็ก การเล่นเกมของเด็กปฐมวัย จัดเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ซึ่งการเล่นอย่างมีจุดมุ่งหมายเป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ขั้นพื้นฐานที่ถือว่าเป็นองค์ประกอบสำคัญในกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ขณะที่เด็กเล่นจะเกิดการเรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย จากการเล่นเด็กจะมีโอกาสเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ได้ใช้ประสาทสัมผัสและการรับรู้ผ่อนคลายอารมณ์และแสดงออกถึงตนเอง ได้เรียนรู้ความรู้สึกของผู้อื่น เด็กจะรู้สึกสนุกสนาน เพลิดเพลิน ได้สังเกต มีโอกาสสำรวจ ทดลอง คิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหาและค้นพบด้วยตนเอง การเล่นช่วยให้เด็กเรียนรู้สิ่งแวดล้อม บุคคลรอบตัว และส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ก้าวหน้าไปตามวัยอย่างเหมาะสมและสมดุล

การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการที่มีความต่อเนื่องตลอดเวลาจากการเล่นและประสบการณ์ตรง ในวิถีชีวิตประจำวัน ผ่านการลงมือปฏิบัติ การใช้ประสาทสัมผัสในการสำรวจ และการปฏิสัมพันธ์กับบุคคล และสิ่งต่างๆ รอบตัวเพื่อให้เกิดการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง และการถ่ายทอดจากผู้ที่มีประสบการณ์และมีความรู้มากกว่า ทำให้เกิดการพัฒนาทักษะการคิดและความคิดสร้างสรรค์ พัฒนาภาษา ความรู้ความเข้าใจในสิ่งต่างๆ รอบตัว ทักษะพื้นฐานที่สำคัญและความสามารถในการด้านต่างๆ ตลอดจนเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง บุคคล สิ่งต่างๆ และสถานการณ์รอบตัว การเรียนรู้ควรมุ่งเด็กเป็นสำคัญ โดยเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้เด็กเลือกตามความสนใจ ลงมือกระทำผ่านสื่ออุปกรณ์และของเล่นที่ตอบสนองการเรียนรู้ เปิดกว้างและมีความยืดหยุ่น โดยการเรียนรู้ของเด็กส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการลองผิดลองถูก การได้สัมผัสกระทำ และการกระทำซ้ำๆ ที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งเด็กจะมีความสนใจ อยากรู้อยากเห็น เกิดการค้นพบและการแก้ปัญหา ความเข้าใจตนเองและผู้อื่น สำหรับการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนั้น เกิดจากการที่ผู้ใหญ่เป็นผู้สนับสนุนวิธีการการเรียนรู้และความพยายามของเด็กๆ ในการเรียนรู้ จากการกำหนดจุดมุ่งหมาย รวมทั้งการสร้างความปลอดภัยและส่งเสริมเด็กๆ ในการขยายขีดความสามารถของตน และให้คำแนะนำแก่เด็กในการเรียนรู้ที่ประสบความสำเร็จในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็ก สามารถใช้ในบริบทของการเล่น และกิจกรรมที่มีโครงสร้าง ตลอดจนการจัดสภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการเรียนรู้

๕. แนวคิดเกี่ยวกับการคำนึงถึงสิทธิเด็ก การสร้างคุณค่า และสุขภาวะให้แก่เด็กปฐมวัย

ทุกคน เด็กปฐมวัยควรได้รับการดูแลและพัฒนาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกันทุกคน โดยมีสิทธิในการอยู่รอด สิทธิได้รับการคุ้มครอง สิทธิในด้านพัฒนาการ และสิทธิการมีส่วนร่วมตามที่กฎหมายระบุไว้ เด็กแต่ละคนมีคุณค่าในตนเอง และควรสร้างคุณค่าและคุณภาพชีวิตให้เกิดขึ้นกับเด็กจากการอบรมเลี้ยงดู และการให้การศึกษาที่มีคุณภาพ พร้อมกับการส่งเสริมด้านสุขภาวะทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา จากการได้รับโภชนาการที่ดี การดูแลสุขภาพอนามัย การมีโอกาสร่วมเล่น เล่น การปกป้องคุ้มครองจากการเจ็บป่วย และบาดเจ็บจากอุบัติเหตุ ตลอดจนการอยู่ในสภาพแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และถูกสุขอนามัย ซึ่งเด็กปฐมวัยที่เป็นเด็กที่มีความต้องการพิเศษ หรือกลุ่มเป้าหมายเฉพาะควรได้รับการดูแล ช่วยเหลือ และพัฒนาอย่างเหมาะสมเช่นกัน

๖. แนวคิดเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูควบคู่การพัฒนาเด็ก

การจัดการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี มุ่งพัฒนาเด็กบนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการพัฒนาเด็ก หรือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติและการพัฒนาเด็กแต่ละคนตามวัย ครบทุกด้านของพัฒนาการ การอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัยหมายรวมถึง การดูแลเอาใจใส่เด็กด้วยความรัก ความอบอุ่น ความเอื้ออาทร การดูแลสุขภาพ โภชนาการ และความปลอดภัย และการอบรมกล่อมเกลาให้เด็กมีจิตใจดี มีปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น มีการดำเนินชีวิตที่เหมาะสมและมีทักษะชีวิต การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อเด็ก การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็ก และการปฏิบัติตนของผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็ก ที่มุ่งตอบสนองความต้องการทั้งด้านร่างกายและจิตใจของเด็ก โดยมุ่งให้เด็กมีร่างกายแข็งแรง มีสุขภาพดี อารมณ์แจ่มใส มีความประพฤติดี มีวินัย รู้จักควบคุมตนเอง มีความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น การอบรมเลี้ยงดูที่มีผลดีต่อพัฒนาการของเด็ก คือ การที่ผู้ใหญ่ที่แวดล้อมเด็กให้ความรัก ความอบอุ่น การยอมรับความคิดเห็นของเด็ก การใช้เหตุผลในการอบรมสั่งสอน ผู้ใหญ่ที่ดูแลเด็กจะต้องเป็นผู้ที่มีความมั่นคงทางอารมณ์ และปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็ก ใช้การสร้างวินัยเชิงบวกในการอบรมป้อนนิสัย ซึ่งจะช่วยให้เด็กเติบโตขึ้นเป็นผู้ที่มีความภาคภูมิใจในตนเอง มีเป้าหมายชีวิต มีวินัยในตนเอง มีสัมพันธภาพที่ดีต่อผู้อื่น สามารถจัดการกับความเครียดและปัญหาต่างๆ ได้ การอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นแนวคิดสำคัญที่ครอบครัวและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องปฏิบัติอย่างสอดคล้องต่อเนื่องกัน

สำหรับการพัฒนาเด็กในช่วงปฐมวัยนั้น เป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์ที่หลากหลายผ่านกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย ให้เด็กเรียนรู้ด้วยวิธีการต่างๆ จากการลงมือปฏิบัติและการได้รับประสบการณ์ตรง มีการกำหนดจุดมุ่งหมายและการวางแผนในการจัดประสบการณ์และกิจกรรมทั้งรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ เพื่อให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเป็นองค์รวมทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยคำนึงถึงเด็กเป็นสำคัญ และพัฒนาเด็กแต่ละคนอย่างเต็มศักยภาพ

๗. แนวคิดเกี่ยวกับการบูรณาการ

เด็กปฐมวัยเป็นช่วงวัยที่เรียนรู้ผ่านการเล่นและการทำกิจกรรมที่เหมาะสมตามวัย การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้แก่เด็กในวัยนี้ เป็นการวางแผนโดยบูรณาการทั้งวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ ศิลปะ ภาษา ดนตรี และการเคลื่อนไหว คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพอนามัย และศาสตร์อื่นๆ โดยไม่แบ่งเป็นรายวิชา แต่จะมีการผสมผสานความรู้ ทักษะกระบวนการ และเจตคติของแต่ละศาสตร์ในการจัดประสบการณ์ ซึ่งแตกต่างจากการเรียนรู้ในระดับชั้นอื่นๆ เป็นการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างเป็นธรรมชาติเหมาะสมตามวัยของเด็ก เพื่อพัฒนาเด็กทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้บูรณาการผ่านสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย ประสบการณ์สำคัญด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาและสาระที่ควรเรียนรู้ ได้แก่ ตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก โดยออกแบบการจัดประสบการณ์และกิจกรรมที่ทำให้เกิดความหลากหลาย ภายใต้สาระการเรียนรู้ทั้งประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ที่มีการเชื่อมโยงกับการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็ก และความสอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาของหลักสูตร โดยมีรูปแบบการจัดประสบการณ์ตามความเหมาะสมของแต่ละสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ ประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กจะจัดขึ้นโดยคำนึงถึงธรรมชาติของเด็ก

ที่เรียนรู้ผ่านการเล่น การลงมือปฏิบัติ การสำรวจ การทดลอง การสร้างชิ้นงานที่สร้างสรรค์ และการเห็นแบบอย่างที่ดี การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่หลากหลายจะช่วยตอบสนองต่อความแตกต่างระหว่างบุคคล ส่งเสริมความชอบ ความสนใจ และความถนัด ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสให้เด็กได้พัฒนาอย่างรอบด้าน พัฒนาทักษะชีวิต และทักษะการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับธรรมชาติ และพัฒนาการตามวัยของเด็กที่มีความแตกต่างกันไปในแต่ละบุคคล การจัดประสบการณ์การเรียนรู้การสอนในระดับปฐมวัยยึดหลักการบูรณาการที่ว่า **หนึ่งแนวคิดเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายกิจกรรม หนึ่งกิจกรรมเด็กสามารถเรียนรู้ได้หลายทักษะและหลายประสบการณ์สำคัญ** ดังนั้น เป็นหน้าที่ของผู้เลี้ยงดูจะต้องวางแผนการจัดประสบการณ์ในแต่ละวันให้เด็กเรียนรู้ผ่านการเล่นที่หลากหลายกิจกรรม หลากหลายทักษะ หลากหลายประสบการณ์สำคัญอย่างเหมาะสมกับวัยและพัฒนาการ เพื่อให้บรรลุจุดหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ที่กำหนดไว้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข

๘. แนวคิดเกี่ยวกับสื่อ เทคโนโลยี และสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างประสบการณ์การพัฒนาความเข้าใจในแนวคิด และความรู้เกี่ยวกับสิ่งต่างๆ นั้น สามารถนำสื่อ เทคโนโลยี และการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้มาสนับสนุนและเสริมสร้างการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยได้ โดยเป็นตัวกลางและเครื่องมือเพื่อให้เด็กเกิดการเรียนรู้ตามจุดประสงค์ สื่อสำหรับเด็กปฐมวัยนั้นสามารถเป็นบุคคล วัสดุอุปกรณ์ ของเล่น ตลอดจนเทคนิควิธีการ ที่กำหนดไว้ได้อย่างง่ายและรวดเร็ว ทำให้สิ่งที่เป็นามธรรมเข้าใจยากกลายเป็นรูปธรรม เกิดการเรียนรู้และค้นพบด้วยตนเอง การใช้สื่อการเรียนรู้ต้องปลอดภัยต่อตัวเด็กและเหมาะสมกับวัย วุฒิภาวะ ความแตกต่างระหว่างบุคคล ความสนใจ ความชอบ และความต้องการของเด็กที่หลากหลาย ควรมีสื่อที่เป็นสื่อของจริง สื่อธรรมชาติ สื่อที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก สื่อสะท้อนวัฒนธรรม สื่อภูมิปัญญาท้องถิ่น และสื่อเพื่อพัฒนาเด็กในด้านต่างๆ ให้ครบทุกด้าน ทั้งนี้ สื่อต้องเอื้อให้เด็กเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และส่งเสริมการลงมือปฏิบัติจริงของเด็ก โดยการจัดสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยต้องเริ่มต้นจากสื่อของจริง ของจำลอง (๓ มิติ) ภาพถ่าย ภาพโครงร่าง (๒ มิติ) และสัญลักษณ์จากรูปธรรมไปสู่นามธรรมตามลำดับ

สำหรับเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทต่อการดำรงชีวิตเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เพื่อการตอบสนองความต้องการและการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เทคโนโลยีสำหรับเด็กปฐมวัยสามารถเป็นอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ในชีวิตประจำวัน ของเล่นเด็ก และวิธีการใหม่ๆ ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมต้องเป็นการเลือกใช้อย่างมีจุดมุ่งหมาย โดยเครื่องมือประเภทดิจิทัลและอิเล็กทรอนิกส์ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสมต่อการใช้กับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี สำหรับเด็กอายุตั้งแต่ ๓ ปีขึ้นไปควรใช้กับเด็กอย่างมีจุดมุ่งหมาย และใช้เป็นสื่อปฏิสัมพันธ์ จำกัดเวลาในการใช้ และมีข้อตกลงในการใช้อย่างเหมาะสมกับวัย โดยใช้เป็นทางเลือกไม่บังคับใช้ และใช้เทคโนโลยีเพื่อเสริมสื่อหลัก

ส่วนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เป็นการจัดเตรียมสภาพแวดล้อมทั้งทางกายภาพและทางจิตภาพ โดยเป็นการจัดสื่อที่หลากหลายเพื่อเสริมสร้างประสบการณ์และสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็ก พร้อมด้วยการจัดตารางเวลาที่เหมาะสมในแต่ละวัน รวมทั้งการส่งเสริมบรรยากาศที่ดีสำหรับการเรียนรู้โดยมุ่งให้ผู้ใหญ่และเด็กมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน มีการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมเด็กทั้งกลุ่มใหญ่ กลุ่มย่อย และตอบสนองความต้องการรายบุคคล

๙. แนวคิดเกี่ยวกับการประเมินตามสภาพจริง การประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยเป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องและสอดคล้องสัมพันธ์กับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ รวมทั้งกิจกรรมประจำวัน โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก สำหรับการส่งเสริมความก้าวหน้า และช่วยเหลือสนับสนุนเมื่อพบเด็กล่าช้าหรือมีปัญหาที่เกิดจากพัฒนาการและการเรียนรู้ **ไม่ใช่การตัดสินผลการศึกษาและไม่ใช้แบบทดสอบในการประเมิน** เป็นการประเมินตามสภาพจริงที่มีการวางแผนอย่างเป็นระบบ ใช้วิธีการและเครื่องมือประเมินที่หลากหลายอย่างมีจุดมุ่งหมาย เหมาะสมกับศักยภาพในการเรียนรู้และพัฒนาการตามวัยของเด็ก ตลอดจนรูปแบบการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่เด็กได้รับ และแหล่งข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็กที่มีการเก็บข้อมูลอย่างรอบด้าน โดยใช้เรื่องราวเหตุการณ์ กิจกรรมตามสภาพจริงหรือคล้ายจริงในชีวิตประจำวัน เพื่อให้เด็กมีโอกาสแสดงออกถึงความรู้ ความสามารถ และทักษะต่างๆ จากการปฏิบัติกิจกรรมหรือการสร้างงานที่เป็นผลผลิต เพื่อเป็นการสะท้อนภาพที่แท้จริง มีการนำเสนอหลักฐานในการประเมินที่น่าเชื่อถือในรูปแบบที่เหมาะสม และสื่อสารผลการประเมินให้แก่ครอบครัว รวมทั้งผู้เกี่ยวข้องที่มีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก โดยสามารถบอกได้ว่าเด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยให้ผู้เลี้ยงดูในการวางแผนการจัดกิจกรรมให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินคุณภาพและประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

๑๐. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชน การพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพต้องอาศัยความร่วมมือของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก การมีส่วนร่วมของครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชน เพื่อพัฒนาเด็กร่วมกัน โดยการดูแลพัฒนาและการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยนั้น ต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจและการส่งเสริมสนับสนุนซึ่งกันและกันของทุกฝ่าย ซึ่งพ่อแม่ ผู้ปกครอง รวมทั้งบุคคลในครอบครัวเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็กมากที่สุด และครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นในการเรียนรู้ของเด็ก พ่อแม่เป็นครูคนแรกและเป็นครูที่จะอยู่กับเด็กไปตลอดชีวิต โดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะเป็นส่วนสำคัญที่ดูแลและพัฒนาเด็ก ซึ่งไม่เพียงแต่การทำงานกับเด็กเท่านั้น แต่ยังต้องมีการทำงานกับครอบครัวและชุมชนที่มีรูปแบบต่างๆ เพื่อการพัฒนาเด็กร่วมกัน ทั้งในการจัดโปรแกรมการให้การศึกษาผู้ปกครอง และการจัดอบรมผู้ปกครองในการดูแลและพัฒนาเด็ก การมีโปรแกรมในการช่วยเหลือครอบครัวและเด็กในด้านสุขภาพอนามัย โภชนาการ และการส่งเสริมพัฒนาการ รวมทั้งด้านอื่นๆ การเยี่ยมบ้านเด็กโดยเฉพาะช่วงรอยเชื่อมต่อทางการศึกษาของเด็กในการเปลี่ยนระดับชั้นหรือเข้าสู่สถานศึกษา การสื่อสารกับผู้ปกครองในช่องทางต่างๆ ที่เหมาะสม การขออาสาสมัครจากผู้ปกครองที่มีความสามารถหลากหลาย มีเวลา หรือต้องการช่วยเหลือสนับสนุน

ในการทำกิจกรรมต่างๆ เพื่อการดูแลและพัฒนาเด็กของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย การสนับสนุนการเรียนรู้ของเด็กที่บ้านที่เชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย การเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินงานของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในการดูแลและพัฒนาเด็ก การสร้างความร่วมมือกับชุมชนโดยประสานให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม การให้บริการและสนับสนุนการดูแลพัฒนา ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ของเด็ก โดยการมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพจะต้องอาศัยความไว้วางใจ ความเคารพซึ่งกันและกัน รวมทั้งการร่วมรับผิดชอบสำหรับการจัดการศึกษาให้แก่เด็กปฐมวัยอย่างมีคุณภาพ

๑๑. แนวคิดเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ความเป็นไทย และความหลากหลาย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ และเทคโนโลยี ส่งผลต่อวิถีชีวิตและการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมเด็กสู่นาคตอย่างไรก็ตาม เด็กเมื่อเกิดมาจะเป็นส่วนหนึ่งของสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งไม่เพียงแต่จะได้รับอิทธิพลจากการปฏิบัติแบบดั้งเดิมตามประเพณี มรดก และการถ่ายทอดความรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษแล้ว ยังได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์ ค่านิยม และความเชื่อของบุคคลในครอบครัวและชุมชนของแต่ละที่ด้วย โดยบริบททางสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่หรือแวดล้อมรอบตัวเด็กมีอิทธิพลต่อพัฒนาการและการเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาศักยภาพของแต่ละคน ผู้เลี้ยงดูควรต้องเรียนรู้บริบททางสังคมและวัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาและเกิดการเรียนรู้และดำเนินชีวิตอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานเหมือนหรือต่างจากตนได้อย่างราบรื่นมีความสุข เป็นการเตรียมเด็กไปสู่สังคมในอนาคตกับการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การทำงานร่วมกับผู้อื่นที่มีความหลากหลายทางความคิด ความเชื่อ และวัฒนธรรม โดยคำนึงถึงความเป็นไทยที่มีมรดกทางวัฒนธรรมทั้งในด้านภาษา มารยาท คุณธรรมจริยธรรม ศิลปวัฒนธรรม ประเพณีที่งดงาม และที่สำคัญคือ หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ที่เป็นหลักคิดในการดำเนินชีวิตที่เน้นความพอประมาณ มีเหตุผล มีภูมิคุ้มกัน การใช้ความรู้ ควบคู่คุณธรรม โดยในการจัดการศึกษาต้องมีการคำนึงถึงทั้งด้านเชื้อชาติ ศาสนา เศรษฐฐานะ เพศ วัย ความต้องการพิเศษที่เป็นความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยสามารถพัฒนาให้เด็กมีความเข้าใจในตนเอง เข้าใจผู้อื่น และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ ในแนวคิดและความหลากหลายเท่าทันการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและรอบด้าน โดยผู้เลี้ยงดูและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถจัดทำหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีอัตลักษณ์ การวางแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เกี่ยวข้อง และการจัดกิจกรรมและโครงการที่สร้างความเชื่อมโยงกับสังคมวัฒนธรรม ความเป็นไทย และความหลากหลาย

จากแนวคิดข้างต้น การพัฒนาหลักสูตรต้องพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก ตลอดจนบริบททางสังคมและวัฒนธรรม เพื่อมุ่งเน้นการพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่ และสร้างประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับ โดยต้องมีความหมายกับตัวเด็ก เป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาส และเด็กพิเศษ ได้พัฒนารวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาที่แตกต่างของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบัน มิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น การสร้างและพัฒนาหลักสูตรควรเกิดจากการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับเด็ก มีองค์ประกอบและ

รายละเอียดของหลักสูตรที่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาปฐมวัย โดยมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน และการสร้างอัตลักษณ์ของแต่ละหลักสูตรที่เหมาะสมกับบริบทของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และจุดมุ่งหมายในการพัฒนาเด็กร่วมกัน โดยผู้เลี้ยงดูเป็นผู้ที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องกับการดูแลเด็กมากที่สุด ในการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กนั้น ผู้เลี้ยงดูต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถ และมีความเข้าใจในตัวเด็กและการศึกษาปฐมวัย ซึ่งการดูแลและพัฒนาเด็ก รวมทั้งการเตรียมเด็กเพื่ออนาคตจำเป็นต้องคำนึงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นทั้งทางด้านสังคมและการศึกษา ผู้เลี้ยงดูจึงต้องมีความใฝ่รู้ ติดตามความก้าวหน้าทางวิชาการ พัฒนาศักยภาพตนเองอยู่เสมอทางด้านวิชาการและวิชาชีพ โดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ และชุมชนวิชาชีพปฐมวัย จะทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพที่จะส่งผลต่อการจัดการศึกษาปฐมวัยและหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพ ในส่วนของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยนั้นมีหลากหลายรูปแบบ ทั้งโรงเรียนอนุบาล ศูนย์พัฒนาเด็ก สถานเลี้ยงดูเด็ก ซึ่งแต่ละแห่งจะมีลักษณะ จุดมุ่งหมาย และรูปแบบแตกต่างกันไปตามลักษณะของกลุ่มเด็กแต่ละวัย อย่างไรก็ตาม สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจะต้องมีการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ โดยให้ความสำคัญกับการดูแลและพัฒนาเด็ก ให้บรรลุผลตามจุดมุ่งหมาย การจัดหลักสูตรและประสบการณ์การเรียนรู้ที่มีคุณภาพ การจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้ การสร้างความสัมพันธ์กับครอบครัวและชุมชนเพื่อพัฒนาเด็กร่วมกัน รวมทั้งมีการสร้างรอยเชื่อมต่อกับครอบครัวสู่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รอยเชื่อมต่อในแต่ละระดับชั้น และรอยเชื่อมต่อสู่การศึกษาขั้นพื้นฐานหรือระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑

บทที่ ๒

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดสาระสำคัญไว้ให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยยึดเป็นแนวทางเพื่อดำเนินการพัฒนาหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่หน่วยงานของตนรับผิดชอบ โดยต้องทำความเข้าใจให้ชัดเจนในเรื่องของปรัชญาการศึกษาปฐมวัย วิสัยทัศน์ หลักการ จุดหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์ พัฒนาการของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี และการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก ดังนี้

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดปรัชญาการศึกษาปฐมวัยที่สะท้อนให้เห็นความเชื่อพื้นฐานในการพัฒนาเด็กปฐมวัยตั้งแต่อายุแรกเกิดถึง ๖ ปีบริบูรณ์ โดยเห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม การคำนึงถึงความสมดุลและครอบคลุมพัฒนาการของเด็กครบทุกด้านในการอบรมเลี้ยงดู พัฒนาและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ที่ผู้เลี้ยงดูและผู้เกี่ยวข้องต้องยอมรับความแตกต่างของเด็ก ปฏิบัติต่อเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสม โดยผู้เลี้ยงดูให้ความรัก ความเอื้ออาทร มีความเข้าใจในการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรม และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข ดังนี้

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัย

การศึกษาปฐมวัย เป็นการพัฒนาเด็กตั้งแต่แรกเกิดถึง ๖ ปีบริบูรณ์ อย่างเป็นองค์รวม บนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูและการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่สนองต่อธรรมชาติ และพัฒนาการตามวัยของเด็กแต่ละคนให้เต็มตามศักยภาพ ภายใต้บริบทสังคมและวัฒนธรรมที่เด็กอาศัยอยู่ ด้วยความรัก ความเอื้ออาทร และความเข้าใจของทุกคน เพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

วิสัยทัศน์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดวิสัยทัศน์ที่สะท้อนให้เห็นความคาดหวังที่เป็นจริงได้ในอนาคต ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยให้มีคุณภาพผ่านประสบการณ์ที่เด็กปฐมวัยเรียนรู้อย่างมีความสุข มีทักษะชีวิต ปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย และทุกฝ่าย ทั้งครอบครัว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และชุมชนร่วมมือกันพัฒนาเด็ก ดังนี้

วิสัยทัศน์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยมุ่งพัฒนาเด็กทุกคนให้ได้รับการพัฒนาด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างมีคุณภาพและต่อเนื่อง ได้รับการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้อย่างมีความสุขและเหมาะสมตามวัย มีทักษะชีวิต และปฏิบัติตนตาม หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และสำนึกความเป็นไทย โดยความร่วมมือระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย พ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่าย ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็ก

หลักการ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัย ซึ่งพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องศึกษาให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการพัฒนาเด็ก โดยต้องคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติ เด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสาร และการเรียนรู้ หรือเด็กที่มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถพึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแลหรือด้อยโอกาส เพื่อให้เด็กพัฒนาทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาอย่างสมดุล โดยจัดกิจกรรมที่หลากหลาย บูรณาการผ่านการเล่น และกิจกรรมที่เป็นประสบการณ์ตรงผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า เหมาะสมกับวัย และความแตกต่างระหว่างบุคคล ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดูหรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อให้เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการทุกด้านเต็มตามศักยภาพ และนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้อย่างมีความสุข เป็นคนดีของสังคม และสอดคล้องกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม ความเชื่อทางศาสนา สภาพเศรษฐกิจ สังคม และสิทธิเด็ก โดยความร่วมมือจากครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ดังนี้

หลักการ

๑. ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุกคน
๒. ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลและวิถีชีวิตของเด็ก ตามบริบทของชุมชน สังคม และวัฒนธรรมไทย
๓. ยึดพัฒนาการและการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม ผ่านการเล่นอย่างมีความหมาย และมีกิจกรรมที่หลากหลาย ได้ลงมือกระทำในสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ เหมาะสมกับวัย และมีการพักผ่อนเพียงพอ
๔. จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต และสามารถปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย และมีความสุข
๕. สร้างความรู้ ความเข้าใจ และประสานความร่วมมือในการพัฒนาเด็ก ระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยกับพ่อแม่ ครอบครัว ชุมชน และทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย

จุดหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี มุ่งส่งเสริมให้เด็กมีพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจ และความแตกต่างระหว่างบุคคล ดังนี้

จุดหมาย

๑. ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย แข็งแรง และมีสุขภาพดี
๒. สุขภาพจิตดีและมีความสุข
๓. มีทักษะชีวิตและสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลรอบตัว และอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข
๔. มีทักษะการใช้ภาษาสื่อสาร และสนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ต้องการให้เกิดขึ้นแก่เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ทุกคน คุณลักษณะและสภาพที่พึงประสงค์เป็นพฤติกรรมหรือความสามารถตามวัยที่จำเป็นต้องให้เกิดกับเด็กบนพื้นฐานพัฒนาการตามวัยและความสามารถตามธรรมชาติในแต่ละระดับอายุ ดังนี้

๑. พัฒนาการด้านร่างกาย

- ๑.๑ ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี
- ๑.๒ ใช้อวัยวะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน

๒. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

- ๒.๑ มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย

๓. พัฒนาการด้านสังคม

- ๓.๑ รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว
- ๓.๒ ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

๔. พัฒนาการด้านสติปัญญา

- ๔.๑ สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย
- ๔.๒ สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๑ ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขภาพดี

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์						
	แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี
๑.๑ มีน้ำหนัก ส่วนสูง และเส้นรอบศีรษะ ตามเกณฑ์อายุ	<ul style="list-style-type: none"> • น้ำหนักและส่วนสูงตามเกณฑ์ • เส้นรอบศีรษะตามเกณฑ์ 						
๑.๒ มีร่างกายแข็งแรง	มีภูมิคุ้มกันทานโรค ไม่ป่วยบ่อย ซึบถ่ายเป็นเวลา รับประทานอาหาร นอนและพักผ่อนเหมาะสมกับวัย						

หมายเหตุ	* แรกเกิด - ๒ เดือน	หมายถึง	แรกเกิด - ๑ เดือน ๒๙ วัน	๙ เดือน - ๑ ปี	หมายถึง	๙ เดือน - ๑๑ เดือน ๒๙ วัน
	๒ - ๔ เดือน	หมายถึง	๒ เดือน - ๓ เดือน ๒๙ วัน	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	หมายถึง	๑๒ เดือน - ๑๓ เดือน ๒๙ วัน
	๔ - ๖ เดือน	หมายถึง	๔ เดือน - ๕ เดือน ๒๙ วัน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	หมายถึง	๑๘ เดือน - ๒๓ เดือน ๒๙ วัน
	๖ - ๙ เดือน	หมายถึง	๖ เดือน - ๘ เดือน ๒๙ วัน	๒ - ๓ ปี	หมายถึง	๒๔ เดือน - ๓๕ เดือน ๒๙ วัน

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๒ ใช้วิยวะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน

สภาพที่พึงประสงค์								
คุณลักษณะ	แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	๒ - ๓ ปี
๒.๑ ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้เหมาะสมกับวัย	<ul style="list-style-type: none"> นอนคว่ำยกศีรษะและหันไปข้างใดข้างหนึ่งได้ 	<ul style="list-style-type: none"> นอนคว่ำยกศีรษะและออกพ้นมือจับยื่นเริ่มลงน้ำหนักที่เท้าทั้ง ๒ ข้างได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ยื่นหน้าออกพ้นพื้นโดยใช้แขนช่วย นั่งได้โดยต้อง มีผู้ประคอง 	<ul style="list-style-type: none"> นั่งหลังตรงและเอี้ยวตัวใช้มือเล่นได้อย่างอิสระ คลานโดยใช้มือและเข่า ยืนเกาะเครื่องเรือนสูงระดับอกได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ยืนทรงตัว(ตั้งไข่) ได้ ช่างสั้นๆ หย่อนตัวลงนั่งจากท่ายืน 	<ul style="list-style-type: none"> ลุกขึ้นยืนด้วยตนเอง ยืนได้เอง อย่างอิสระ ยืนแล้วก้าวขา หยิบของที่พินได้ เดินได้เอง โดยปล่อยแขน เป็นอิสระและก้าวแขน ตามสบาย เริ่มวิ่งหรือเดินเร็วๆ ได้ 	<ul style="list-style-type: none"> เดินขึ้นบันได โดยมีข้อข้างหนึ่งจับราวบันได อีกมือจับผู้ใหญ่และก้าวขา บนขึ้นบันได เดียวกันก่อน วิ่งและหยุดได้ทันที และเริ่มวิ่งใหม่ 	<ul style="list-style-type: none"> นั่งยองๆ เล่นโดยไม่เสียการทรงตัว เดินเอื่อยหลังได้ เดินซึ่งลงบันไดโดยมีข้อข้างหนึ่งจับราว และก้าวขา บนขึ้นบันไดเดียวกันก่อน กระโดดอยู่กับที่ โดยเท้าพินทั้ง ๒ ข้าง
๒.๒ ใช้กล้ามเนื้อเล็กและประสานสัมพันธ์มือ - ตา ได้เหมาะสมกับวัย	<ul style="list-style-type: none"> จ้องมองได้มองเห็นในระยะทาง ๘ - ๑๒ นิ้ว 	<ul style="list-style-type: none"> มองตามวัตถุที่เคลื่อนไหว กำหรือจับสิ่งของที่ใส่ไว้ในมือ 	<ul style="list-style-type: none"> เอื้อมคว้าของใกล้ๆ ตัวได้ เปลี่ยนมือถือของได้ที่ละมือ 	<ul style="list-style-type: none"> มองตามของตก จับของมากระทบกัน ด้วยมือ ๒ ข้าง เริ่มใช้นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้และนิ้วกลางหยิบของ 	<ul style="list-style-type: none"> หยิบของใส่และเอากออกจากภาชนะได้ ถือ กัด และเคี้ยวอาหารได้ด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> วางก้อนไม้ซ้อนกันได้ ๒ ก้อน เปิดหนังสือทีละ ๓ - ๔ หน้า 	<ul style="list-style-type: none"> วางก้อนไม้ซ้อนกันได้ ๔ - ๖ ก้อน เปิดพลิกหน้าหนังสือได้ทีละแผ่น 	<ul style="list-style-type: none"> จับสี่เหลี่ยมแท่งใหญ่เพื่อขีดเขียนได้ เขียนแบบลากเส้นเป็นวงต่อเนื่อง หรือเส้นตรงแนวตั้ง

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๓ มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมกับวัย

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์							
	แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	๒ - ๓ ปี
๓.๑ ร่าเริง แจ่มใส	อารมณ์ดี ยิ้มแย้ม หัวเราะง่าย แววตามีความสุข							
๓.๒ แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับวัย	<ul style="list-style-type: none"> ยิ้มและหัวเราะได้เมื่อพอใจ สบตา จ้องหน้าแม่ 	<ul style="list-style-type: none"> ผูกพันกับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด ยิ้มที่ททายเมื่อเห็นหน้าคนคุ้นเคย 	<ul style="list-style-type: none"> แสดงอารมณ์ที่หลากหลายผ่านการส่งเสียง 	<ul style="list-style-type: none"> แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก แสดงอาการกลัวคนแปลกหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> แสดงความสนใจตนเองมากกว่าคนอื่น แสดงความต้องการของตนเองมากขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> แสดงความชอบไม่ชอบส่วนตัวอย่างชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> แสดงความรักต่อผู้อื่น แสดงความกังวลเมื่อแยกจากคนใกล้ชิด 	<ul style="list-style-type: none"> แสดงความภาคภูมิใจเมื่อทำสิ่งต่างๆสำเร็จ ชอบพูดคำว่า “ไม่” แม้จะเป็นสิ่งที่ต้องการ
๓.๓ สนใจและมีความสุขกับธรรมชาติ สิ่งสวยงาม ดนตรี และจังหวะการเคลื่อนไหว	ตอบสนองต่อธรรมชาติ เสียงเพลง จังหวะดนตรี และสิ่งสวยงามต่างๆ อย่างเพลิดเพลิน							

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๔ รับรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

สภาพที่พึงประสงค์								
คุณลักษณะ	แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	๒ - ๓ ปี
๔.๑ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม ได้	<ul style="list-style-type: none"> • หุ่ยร้องไห้เมื่อมีคนอุ้ม 	<ul style="list-style-type: none"> • มีปฏิริยาโต้ตอบด้วยการเคลื่อนไหวร่างกาย เมื่อเห็นหรือได้ยินเสียงคนและสิ่งที่คุ้นเคย 	<ul style="list-style-type: none"> • ยิ้มทักทาย แสดงอาการที่เมื่อเห็นสิ่งที่ตัวเองพอใจ • จ้าหน้าแม่และคนคุ้นเคยได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • แสดงออกถึงการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น • เปลี่ยนแบบกริยาท่าทางของผู้อื่นอย่างง่าย ๆ 	<ul style="list-style-type: none"> • มองผู้ใหญ่หรือเด็กคนอื่น ๆ ทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด 	<ul style="list-style-type: none"> • เริ่มคุ้นเคยกับคนอื่น • ขอความช่วยเหลือเมื่อต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบการออกไปเที่ยวนอกบ้าน • แสดงความเป็นเจ้าของ 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบเก็บของของตนเองไว้ใกล้ตัว และไม่ชอบแบ่งปันผู้อื่น
๔.๒ เล่นและร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นได้ตามวัย	<ul style="list-style-type: none"> • ยิ้มและส่งเสียงเมื่อมีคนพูดคุยเล่น หรือสัมผัสตัว 	<ul style="list-style-type: none"> • หัวเราะเสียงดังเมื่อมีคนมาเล่นด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> • ยิ้มให้คนอื่น ชอบเล่นกับคน 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบเล่นที่จะเอากับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด 	<ul style="list-style-type: none"> • เล่นกับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบดูเด็กคนอื่นเล่นกัน แต่ไม่ค่อยเข้าไปเล่นด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบเล่นของเล่นคนเดียว 	<ul style="list-style-type: none"> • รอคอยช่วงเล่นร่วมกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๕ ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์							
	แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	๒ - ๓ ปี
๕.๑ ทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้ตามวัย	-	-	-	<ul style="list-style-type: none"> ต้องการถือขวดนมด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> หยิบอาหารกินได้ ตม้ น้ำจากแก้ว ให้ความร่วมมือเวลาแต่งตัว 	<ul style="list-style-type: none"> ถอดเสื้อผ้าได้ง่ายๆ ได้ เริ่มช่วยเหลือตนเองในการแปรงฟัน ล้างมือ โดยมีผู้ใหญ่ดูแล เริ่มฝึกจับถ้วย 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้ช้อนตักอาหารเข้าปาก แต่หกบ้าง ชอบช่วยเหลืองานบ้านง่ายๆ 	<ul style="list-style-type: none"> สวมเสื้อผ้าโดยมีคนช่วย บอกได้ว่าตนเองต้องการจับถ้วย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๖ สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย

สภาพที่พึงประสงค์							
แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	๒ - ๓ ปี
คุณลักษณะ ๖.๑ รับรู้และเข้าใจความหมายของภาษาได้ตามวัย	<ul style="list-style-type: none"> • หดุ้งฟังเสียงและหันตามเสียงเคาะ 	<ul style="list-style-type: none"> • หันตามเสียงจ้องมองปากคน 	<ul style="list-style-type: none"> • รับรู้ภาษาและแสดงสีหน้าท่าทาง • ตอบสนองต่อคำสั่งง่ายๆ • หันหาเมื่อเรียกชื่อ 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบฟังคำพูดซ้ำๆ • รู้ว่าคำแต่ละคำมีความหมายต่างกัน • หยุดกระทำเมื่อได้ยินเสียงห้าม 	<ul style="list-style-type: none"> • หยิดหรือชี้ตามคำบอก • ชี้ส่วนต่างๆของร่างกายตามคำบอก • อย่างน้อย ๑ ส่วน 	<ul style="list-style-type: none"> • ปฏิบัติตามคำสั่งได้ ๒ คำสั่งต่อเนื่อง • สนใจฟังนิทานง่ายๆ 	<ul style="list-style-type: none"> • ร้องเพลงได้บ้างคำ และร้องเพลงคลอตามทำนอง • สนใจดูหนังสือนิทานภาพ
๖.๒ แสดงออกและ/หรือพูดเพื่อสื่อความหมายได้	<ul style="list-style-type: none"> • ส่งเสียงในคอ 	<ul style="list-style-type: none"> • ส่งเสียงอ้อแอ้โต้ตอบสูงๆ ต่ำๆ 	<ul style="list-style-type: none"> • ส่งเสียงตามเมื่อได้ยินเสียงพูด • ส่งเสียงได้หลายเสียง 	<ul style="list-style-type: none"> • พยายามเลียนเสียงต่างๆ • ทำเสียงซ้ำๆ เช่น หม่า หม่า 	<ul style="list-style-type: none"> • พูดคำเพียงคำเดียวที่มีความหมายได้อย่างน้อย ๒ คำ 	<ul style="list-style-type: none"> • พูดคำต่อกัน เช่น ไปเที่ยว 	<ul style="list-style-type: none"> • พูดเป็นวลีสั้นๆ • มักจะถามคำถาม “อะไร” และ “ทำไม”

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๗ สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

สภาพที่พึงประสงค์								
คุณลักษณะ	แรกเกิด - ๒ เดือน	๒ - ๔ เดือน	๔ - ๖ เดือน	๖ - ๙ เดือน	๙ เดือน - ๑ ปี	๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	๒ - ๓ ปี
๗.๑ สนใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว	<ul style="list-style-type: none"> สนใจมองใบหน้าคนมากกว่าสิ่งของ 	<ul style="list-style-type: none"> กรอกตามองตามสิ่งของหรือสิ่งที่มีเสียง 	<ul style="list-style-type: none"> มองสิ่งของที่อยู่รอบๆ และในระยะใกล้ แสดงความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และพยายามหยิบของในระยะที่เอื้อมถึง 	<ul style="list-style-type: none"> เริ่มรู้จักสิ่งของในชีวิตประจำวัน 	<ul style="list-style-type: none"> คาดคะเนได้ถึงการกลับมาของบุคคลหรือสิ่งของ 	<ul style="list-style-type: none"> สำรวจสิ่งของโดยใช้หลายวิธี 	<ul style="list-style-type: none"> สังเกตสำรวจสิ่งผิดลองถูกกับคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> อยากรู้เรียนรู้สิ่งต่างๆ ถามบ่อยๆ ถามซ้ำ จดจำต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ยาวนานขึ้น
๗.๒ เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ	-	-	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบเสียงเพลงและการเคลื่อนไหว 	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบเสียงบุคคล 	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบการเคลื่อนไหวหน้าตา แลบลิ้นปากจู๋ 	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบท่าทางการกระทำต่างๆของผู้ใหญ่ 	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบคำพูดที่ผู้ใหญ่พูด 	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบการกระทำผู้ใกล้ชิดหรือเด็กอื่น พยายามเลียนเสียงต่างๆ
๗.๓ สำรวจโดยใช้ประสาทสัมผัส	<ul style="list-style-type: none"> จ้องมองสิ่งของเคลื่อนไหวหรือเครื่องแขวนสีขาว - ดำ 	<ul style="list-style-type: none"> สนใจเล่นมือตนเองและเอาเข้าปาก ชอบบีบตัวตุ๊กที่มองเห็น จำเสียงบุคคลที่ใกล้ชิด 	<ul style="list-style-type: none"> ชอบสำรวจด้วยการนำสิ่งของเข้าปาก 	<ul style="list-style-type: none"> สำรวจร่างกายตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัว 	<ul style="list-style-type: none"> ใช้นิ้วสำรวจสิ่งของหรือพื้นที่ที่มีช่องหรือมีรู 	<ul style="list-style-type: none"> สำรวจสิ่งที่เกิดขึ้น ลองผิดลองถูกเพื่อแก้ปัญหา มองอย่างค้นหา 	<ul style="list-style-type: none"> สำรวจตามตู้ลิ้นชัก ชั้นวางของตะกร้าผ้า ชอบเล่นลากดึง ผัก โยน ชอบวางรูปทรงลงช่อง 	<ul style="list-style-type: none"> ค้นหาของที่ถูกซ่อนโดยมีสิ่งปกปิด ๒ - ๓ ชั้น ชอบละเล่นสิ่งด้วยมือ

พัฒนาการของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

ในช่วง ๓ ปีแรกของชีวิตวัยเด็กเป็นช่วงระยะที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสมองของเด็กมีการเจริญเติบโตและพัฒนาอย่างรวดเร็ว พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของพัฒนาการหรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้น ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยที่พัฒนาการของเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดตามวุฒิภาวะหรือความพร้อมของเด็ก และมีการพัฒนาเป็นลำดับขั้นอย่างต่อเนื่องตามวัย ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนในช่วงระยะเวลาหนึ่ง พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์ทันที พัฒนาการที่สำคัญของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี มีดังนี้

๑. พัฒนาการด้านร่างกาย

เด็กแรกเกิด - ๒ เดือน	เด็กอายุ ๒ - ๔ เดือน	เด็กอายุ ๔ - ๖ เดือน
<ul style="list-style-type: none"> นอนคว่ำ ยกศีรษะและหันไปข้างใดข้างหนึ่งได้ พลิกตัวตะแคงข้างได้เมื่อนอนหงาย จ้องมองได้ มองเห็นในระยะห่าง ๘ - ๑๒ นิ้ว จับถือของได้นาน ๒ - ๓ นาที 	<ul style="list-style-type: none"> นอนคว่ำ ยกศีรษะและออกพื่นพื้น เมื่อจับยื่นเริ่มลงน้ำหนักที่เท้า ทั้ง ๒ ข้างได้ มองตามวัตถุที่เคลื่อนไหว กำหรือจับสิ่งของที่ใส่ไว้ในมือ เริ่มคว้าจับสิ่งของ 	<ul style="list-style-type: none"> ยันหน้าออกพื่นพื้นโดยใช้แขนช่วย นั่งได้โดยต้องมีผู้ประคอง คืบ พลิกคว่ำพลิกหงาย เอื้อมคว้าของใกล้ๆ ตัวได้ เปลี่ยนมือถือของได้ที่ละมือ มองตามสิ่งที่ผ่านไปเร็วๆ ได้
เด็กอายุ ๖ - ๙ เดือน	เด็กอายุ ๙ เดือน - ๑ ปี	เด็กอายุ ๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน
<ul style="list-style-type: none"> นั่งหลังตรงและเอี้ยวตัวใช้มือเล่นได้อย่างอิสระ คลานโดยใช้มือและเข่า ยืนเกาะเครื่องเรือน (เฟอร์นิเจอร์) สูงระดับอกได้ ลุกขึ้นนั่งเองได้ มองตามของตก จับของมากระทบกันด้วยมือ ๒ ข้าง เริ่มใช้นิ้วหัวแม่มือ นิ้วชี้ และนิ้วกลางหยิบของชิ้นเล็กๆ 	<ul style="list-style-type: none"> คลานได้คล่อง คลานขึ้นบันไดได้ ยืนทรงตัว (ตั้งไข่) ได้ช่วงสั้นๆ หย่อนตัวลงนั่งจากทำยืน เกาะเดินได้ หยิบของใส่และเอาออกจากภาชนะได้ ถือ กัด และเคี้ยวอาหารได้ด้วยตนเอง ใช้มือทั้ง ๒ ข้างทำงานคนละอย่างได้ ตบมือ โบกมือได้ 	<ul style="list-style-type: none"> ลุกขึ้นยืนด้วยตนเอง ยืนได้เองอย่างอิสระ ยืนแล้วก้มลงหยิบของที่พื้นได้ เดินได้เองโดยปล่อยแขนเป็นอิสระ และแกว่งแขนตามสบาย เริ่มวิ่งหรือเดินเร็วๆ ได้ วางก้อนไม้ซ้อนกันได้ ๒ ก้อน เปิดหนังสือที่ละ ๓ - ๔ หน้า เล่นกลิ้งลูกบอลเบาๆ ได้ ถอดเสื้อผ้าง่ายๆ เองได้ เช่น กางเกงเอวรูต ถุงเท้า ถือช้อนและแก้วน้ำได้
เด็กอายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี		เด็กอายุ ๒ - ๓ ปี
<ul style="list-style-type: none"> เดินถอยหลัง เดินขึ้นบันไดโดยมือข้างหนึ่งจับราวบันได อีกมือจับผู้ใหญ่มาก้าวเท้า โดยมี ๒ เท้าในขั้นเดียวกัน วิ่งและหยุดได้ทันที และเริ่มวิ่งใหม่ วางก้อนไม้ซ้อนกันได้ ๔ - ๖ ก้อน เปิดพลิกหน้าหนังสือได้ที่ละแผ่น ใช้ข้อมือได้มากขึ้น เช่น หมุนมือ หมุนสิ่งของ ฯลฯ 		<ul style="list-style-type: none"> นั่งยองๆ เล่นโดยไม่เสียการทรงตัว เดินถอยหลังได้ เดินขึ้นลงบันไดโดยมือข้างหนึ่งจับราว และก้าวเท้า โดยมี ๒ เท้าในขั้นเดียวกัน กระโดดอยู่กับที่โดยเท้าพื่นพื้นทั้ง ๒ ข้าง จับสี่เหลี่ยมแท่งใหญ่เพื่อขีดเขียนได้ เลียนแบบลากเส้นเป็นวงต่อเนื่อง หรือเส้นตรงแนวตั้ง

๒. พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

<p>เด็กแรกเกิด - ๒ เดือน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ยิ้มและหัวเราะได้เมื่อพอใจ • สบตา จ้องหน้าแม่ • ตกใจง่ายเมื่อได้ยินเสียงดัง • ทำเสียงในคอเบาๆ เมื่อรู้สึกพอใจ • ไม่สามารถแยกแยะตนเองจากสิ่งรอบตัวได้ • ร้องเมื่อหิวหรือไม่สบายตัว และจะหยุดเมื่อได้รับการช่วยเหลือ 	<p>เด็กอายุ ๒ - ๔ เดือน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ผูกพันกับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด • ยิ้มทักทายเมื่อเห็นหน้าคนคุ้นเคย • แสดงความรู้สึกชอบ ไม่ชอบ • แสดงความต้องการทางสีหน้า • เอานิ้วมือเข้าปากหรือดูดมือเพื่อทำให้ตนเองสงบ • คุ้นชินกับกิจวัตรประจำวันมากขึ้น เช่น การรับประทานอาหารและการนอน 	<p>เด็กอายุ ๔ - ๖ เดือน</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสดงอารมณ์ที่หลากหลายผ่านการส่งเสียง • รู้จักแสดงปฏิกิริยาต่อต้านเมื่อไม่พอใจ
<p>เด็กอายุ ๖ - ๙ เดือน</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสดงอารมณ์ตามความรู้สึก • แสดงอาการกลัวคนแปลกหน้า • รู้จักแสดงท่าทางดีใจ หัวเราะ อาย 	<p>เด็กอายุ ๙ เดือน - ๑ ปี</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสดงความสนใจ ติดผู้เลี้ยงดูตนเองมากกว่าคนอื่น • แสดงความต้องการของตนเองมากขึ้น 	<p>เด็กอายุ ๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสดงความชอบไม่ชอบส่วนตัวอย่างชัดเจน • พยายามทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเอง ชัดใจจะโกรธ • แสดงท่าทางพอใจเมื่อได้ยินเสียงเพลง เช่น โยกตัวไปตามจังหวะเพลง • อารมณ์เปลี่ยนแปลงง่าย อาจขี้ว้างของเวลาโกรธ
<p>เด็กอายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสดงความรักต่อผู้อื่น • แสดงความกังวลเมื่อแยกจากคนใกล้ชิด • กลัวความมืด กลัวเสียงดัง กลัวการถูกทิ้งให้อยู่คนเดียว • ใช้คำพูดแสดงอารมณ์ เช่น ไม่เอา ออกไป • ต้องการความเป็นตัวของตัวเอง ต่อต้านคำสั่ง 	<p>เด็กอายุ ๒ - ๓ ปี</p> <ul style="list-style-type: none"> • แสดงความภาคภูมิใจเมื่อทำสิ่งต่างๆ สำเร็จ • ชอบพูดคำว่า “ไม่” แม้จะเป็นสิ่งที่ตนต้องการ • แสดงความรู้สึกต่างๆ ด้วยคำพูด • มีความรู้สึกที่ดีต่อตนเองเมื่อได้รับการยอมรับหรือชมเชย • มีความเป็นตัวของตัวเอง 	

๓. พัฒนาการด้านสังคม

เด็กแรกเกิด - ๒ เดือน	เด็กอายุ ๒ - ๔ เดือน	เด็กอายุ ๔ - ๖ เดือน
<ul style="list-style-type: none"> • หยุดร้องไห้เมื่อมีคนอุ้ม • ยิ้มและส่งเสียงเมื่อมีคนพูดคุย เล่น หรือสัมผัสตัว • สบตา จ้องหน้าแม่ • ชอบให้มีคนเล่นด้วย 	<ul style="list-style-type: none"> • มีปฏิกริยาโต้ตอบด้วยการเคลื่อนไหวร่างกาย เมื่อเห็นหรือได้ยินเสียงสิ่งที่คุ้นเคย • หัวเราะเสียงดัง ดีใจเมื่อมีคนมาเล่นด้วย • ร้องไห้เพื่อบอกความต้องการและเจ็บเสียงเมื่อเห็นหน้าคน • ส่งเสียงโต้ตอบเสียงพูดและรอยยิ้มของแม่ • สนใจมองและยิ้มให้กับตนเองในกระจก 	<ul style="list-style-type: none"> • ยิ้มทักทาย แสดงอาการดีใจ เมื่อเห็นสิ่งที่ตัวเองพอใจ • จำหน้าแม่และคนคุ้นเคยได้ • ยิ้มให้คนอื่น ชอบเล่นกับคน
เด็กอายุ ๖ - ๙ เดือน	เด็กอายุ ๙ เดือน - ๑ ปี	เด็กอายุ ๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน
<ul style="list-style-type: none"> • แสดงออกถึงการรับรู้อารมณ์และความรู้สึกของผู้อื่น • เลียนแบบกิริยาท่าทางของผู้อื่นอย่างง่าย ๆ • ชอบเล่นจ๊ะเอ๋กับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด • ต้องการถือขวดนมด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> • มองผู้ใหญ่หรือเด็กคนอื่นทำกิจกรรมอย่างใกล้ชิด • เล่นกับผู้เลี้ยงดูใกล้ชิด • หยิบอาหารรับประทานได้ • ดื่มน้ำจากแก้ว • ให้ความร่วมมือเวลาแต่งตัว • ติดแม่ กลัวการแยกจาก • เข้าใจท่าทางและสีหน้าคนอื่น • กลัวคนแปลกหน้าและสถานที่ใหม่ๆ • เลียนแบบสีหน้าท่าทาง และเสียง • ชี้บอกความต้องการได้ • แยกตัวเองและเงาในกระจกได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • เริ่มคุ้นเคยกับคนอื่น • ขอความช่วยเหลือเมื่อต้องการ • เข้าใจท่าทางและสีหน้าคนอื่น • สนใจการกระทำของผู้ใหญ่ • ชอบดูเด็กคนอื่นเล่นกัน แต่ไม่ค่อยเข้าไปเล่นด้วย • ชอบเล่นคนเดียว แต่อยู่ในสายตาผู้ใหญ่ • ถอดเสื้อผ้าง่ายๆ ได้ • เริ่มฝึกขับถ่าย • เริ่มช่วยเหลือตนเองในการแปรงฟันล้างมือ โดยมีผู้ใหญ่ดูแล
เด็กอายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี		เด็กอายุ ๒ - ๓ ปี
<ul style="list-style-type: none"> • ชอบการออกไปเที่ยวนอกบ้าน • แสดงความเป็นเจ้าของ • ชอบเล่นของเล่นคนเดียว • ใช้ช้อนตักอาหารเข้าปากแต่หกบ้าง • ชอบช่วยเหลืองานบ้านง่ายๆ • รู้จักการขอ 		<ul style="list-style-type: none"> • รอคอยช่วงสั้นๆ • ชอบเก็บของของตนเองไว้ใกล้ตัว และไม่ชอบแบ่งปันผู้อื่น • เล่นร่วมกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น • เริ่มรู้จักเล่นเป็นกลุ่มกับเด็กอื่น • พยายามช่วยเหลือตัวเองในเรื่องการแต่งตัว • รู้จักขอและเริ่มรู้จักให้ • สวมเสื้อผ้าโดยมีคนช่วย • บอกเรื่องการขับถ่ายได้

๔. พัฒนาการด้านสติปัญญา

เด็กแรกเกิด - ๒ เดือน	เด็กอายุ ๒ - ๔ เดือน	เด็กอายุ ๔ - ๖ เดือน
<ul style="list-style-type: none"> • ตอบสนองต่อเสียง • ส่งเสียงในคอ • สนใจมองใบหน้าคนมากกว่าสิ่งของ • จ้องมองสิ่งของเคลื่อนไหวหรือเครื่องแขวนสีขาว - ดำ • ใช้เสียงร้องที่ต่างกันเมื่อหิวหรือเจ็บ 	<ul style="list-style-type: none"> • หยุดฟังเสียง หันตามเสียงเคาะ • ส่งเสียงอ้อแอ้โต้ตอบสูงๆ ต่ำๆ • กรอกตามองตามสิ่งของหรือสิ่งที่มีเสียง • สนใจเล่นมือตนเองเอาเข้าปาก • ชอบปิดวัตถุที่มองเห็น • จำเสียงบุคคลที่ใกล้ชิด • จำหน้าแม่และคนในครอบครัวได้ • สนใจจ้องมองสิ่งที่เคลื่อนไหวหรือมีเสียง 	<ul style="list-style-type: none"> • หันตามเสียง จ้องมองปากคน • ส่งเสียงตามเมื่อได้ยินเสียงพูด • ส่งเสียงได้หลายเสียง • มองสิ่งของที่อยู่รอบๆ และในระยะใกล้ • แสดงความอยากรู้อยากเห็นเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ และพยายามหยิบของในระยะที่เอื้อมถึง • เล่นแบบเสียงเพลงและการเคลื่อนไหว • ชอบสำรวจด้วยการนำเข้าปาก • เข้าใจคำเรียกชื่อคนหรือสิ่งของง่ายๆ • ชอบมองสำรวจสิ่งของ สนใจรายละเอียดต่างๆ
เด็กอายุ ๖ - ๙ เดือน	เด็กอายุ ๙ เดือน - ๑ ปี	เด็กอายุ ๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน
<ul style="list-style-type: none"> • รับรู้ภาษาและแสดงสีหน้าท่าทาง • ตอบสนองคำสั่งง่ายๆ • หันหาเมื่อเรียกชื่อ • พยายามเลียนเสียงต่างๆ • ทำเสียงซ้ำๆ เช่น หม่า หม่า • เลียนแบบเสียงบุคคล • เริ่มรู้จักสิ่งของในชีวิตประจำวัน • สำรวจร่างกายตนเองและสิ่งต่างๆ รอบตัว • พูดคุยคนเดียว 	<ul style="list-style-type: none"> • ชอบฟังคำพูดซ้ำๆ • รู้ว่าคำแต่ละคำมีความหมายต่างกัน • หยุดกระทำเมื่อได้ยินเสียงห้าม • รู้จักเชื่อมโยงคำพูดกับการกระทำ เช่น “ไม่” จะสั่นหัว “บาย บาย” จะโบกมือ • พูดคำพยางค์เดียวได้อย่างน้อย ๒ คำ • คาดคะเนได้ถึงการกลับมาของบุคคลหรือสิ่งของ • เลียนแบบการเคลื่อนไหวหน้าตาแลบลิ้น ปากจู๋ • ใช้นิ้วสำรวจสิ่งของหรือพื้นที่ที่มีช่องหรือมีรู • รู้ว่าคำต่างๆ เป็นสัญลักษณ์ของวัตถุอื่นๆ เช่น ถ้าพูดว่านก จะชี้ไปที่ท้องฟ้า • เริ่มพูดเป็นคำๆ ที่มีความหมาย • เรียนรู้คำใหม่ๆ ที่มีความหมาย • ค้นหาของที่ปิดซ่อนจากสายตาได้ 	<ul style="list-style-type: none"> • หยิบหรือชี้ตามคำบอก • ชี้ส่วนต่างๆ ของร่างกายตามคำบอกอย่างน้อย ๑ ส่วน • พูดคำพยางค์เดียวที่มีความหมายได้อย่างน้อย ๒ คำ • สำรวจสิ่งของโดยใช้หลายๆ วิธี เช่น เขย่า ตี ขว้าง • เลียนแบบท่าทางการกระทำต่างๆ ของผู้ใหญ่ • สำรวจสิ่งที่เกิดขึ้น • ลองผิดลองถูกเพื่อแก้ปัญหา • มองอย่างคั่นหา • บอกสิ่งที่ต้องการด้วยคำพูดง่ายๆ ได้ • รู้จักชื่อตนเอง • แสดงความคิดและจินตนาการ • เริ่มเปล่งเสียงหรือกล่าวคำพูดเกี่ยวกับการกระทำที่ทำอยู่ • เข้าใจคำพูดง่ายๆ ได้ • พูดเป็นคำๆ ได้มากขึ้น • ทักทายโดยการใช้เสียงพร้อมท่าทางอย่างเหมาะสม • สนใจสำรวจสิ่งรอบตัว • ลองผิดลองถูกเพื่อแก้ปัญหา • ชีตเขียนเส้นยุ่งๆ ได้

เด็กอายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	เด็กอายุ ๒ - ๓ ปี
<ul style="list-style-type: none"> • ปฏิบัติตามคำสั่งได้ ๒ คำสั่งต่อเนื่อง • สนใจฟังนิทานเรื่องง่ายๆ • พูดคำต่อกัน เช่น ไปเที่ยว กินข้าว • สังเกต สำรวจ ลองผิดลองถูกกับคุณสมบัติของสิ่งต่างๆ • เลียนแบบคำพูดที่ผู้ใหญ่พูด • สำรวจตามตู้ ลินชัก ชั้นวางของ ตะกร้าผ้า • ชอบเล่น ลาก ดึง ผลัก โยน • ชอบวางรูปทรงลงช่อง • ชอบฟังนิทานเรื่องสั้นๆ • เข้าใจเรื่องเวลาแค่เพียง เดียวนี้ เดี่ยวก่อน • เรียกหรือชี้ส่วนต่างๆ ของร่างกายได้ • เริ่มจำชื่อวัตถุสิ่งของที่พบเห็นบ่อยๆ ได้ • ชีตเขียนเส้นต่างๆ แต่ยังไม่ชัดเจน 	<ul style="list-style-type: none"> • ร้องเพลงได้บางคำ และร้องเพลงคลอตามทำนอง • สนใจดูหนังสือนิทานภาพ • พูดเป็นวลีสั้นๆ • มักจะถามคำถาม “อะไร” และ “ทำไม” • อยากเรียนรู้สิ่งต่างๆ • ถามบ่อยถามซ้ำ • จดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ยาวนานขึ้น • เลียนแบบการกระทำผู้ใกล้ชิดหรือเด็กอื่น • พยายามเลียนเสียงต่างๆ • ค้นหาของที่ถูกลบโดยมีสิ่งปกปิด ๒ - ๓ ชั้น • ชอบละเล่นสัด้วยมือ • ชอบเล่นน้ำเล่นทราย • ชอบดูหนังสือภาพ • ชอบฟังบทเพลง บทกลอน นิทาน คำคล้องจอง • เล่นนิ้วมือประกอบเพลง บทกลอน คำคล้องจอง นิทาน • สนใจค้นคว้า สำรวจสิ่งต่างๆ • ชีตเขียนเส้นตรงเป็นแนวตั้งได้

การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก

การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กต่ำกว่า ๓ ปี มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดู ส่งเสริมพัฒนาการ และจัดประสบการณ์ผ่านการเล่นตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับวัยทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถตามวัยของเด็ก อย่างไรก็ตาม เนื่องด้วยช่วงพัฒนาการของเด็กมีความแตกต่างกัน จึงจำเป็นต้องมีผู้เลี้ยงดูอย่างใกล้ชิดและเหมาะสมกับจำนวนของเด็ก ตลอดจนวิธีการอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็ก ดังนี้

การจัดชั้นหรือกลุ่มเด็ก ยึดอายุเด็กเป็นหลัก และคำนึงถึงอัตราส่วนระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็ก ๑ คน ต่อจำนวนเด็กที่ดูแล ดังนี้

อัตราส่วนระหว่างผู้เลี้ยงดูเด็ก : เด็ก

ผู้เลี้ยงดูเด็ก ๑ คน ต่อเด็กแรกเกิด - ๑ ปี อัตราส่วน ๑ : ๓

ผู้เลี้ยงดูเด็ก ๑ คน ต่อเด็กอายุ ๑ - ๒ ปี อัตราส่วน ๑ : ๕

ผู้เลี้ยงดูเด็ก ๑ คน ต่อเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี อัตราส่วน ๑ : ๑๐

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี แบ่งวิธีการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กออกเป็น ๒ ช่วงอายุ ประกอบด้วย ช่วงอายุแรกเกิด - ๒ ปี เป็นแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน โดยพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู และช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี เป็นแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ โดยพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู แต่ละช่วงอายุมีรายละเอียด ดังนี้

ช่วงอายุแรกเกิด - ๒ ปี

แนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันโดยพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู สำหรับเด็กช่วงอายุแรกเกิด - ๒ ปี เน้นการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ร่างกายตามความสามารถ ด้านอารมณ์ จิตใจ ส่งเสริมการตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างเหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมที่อบอุ่นและปลอดภัย ด้านสังคม ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิด และด้านสติปัญญา ส่งเสริมให้เด็กได้สังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อสร้างความเข้าใจและใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ส่งเสริมการคิด และการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับวัย

การอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน สำหรับเด็กช่วงอายุแรกเกิด - ๒ ปี มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานชีวิตของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมในแต่ละวันควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถตามวัยของเด็ก โดยผ่านการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันและการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก โดยมีแนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน ดังนี้

๑. การฝึกสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี เป็นการสร้างเสริมสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร การนอน การทำความสะอาดร่างกาย การขับถ่าย ตลอดจนปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพอนามัย ความปลอดภัย และการแสดงมารยาทที่สุภาพ นุ่มนวล แบบไทย

๒. การเคลื่อนไหวและการทรงตัว เป็นการส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อแขนกับขา มือกับนิ้วมือ และส่วนต่างๆ ของร่างกายในการเคลื่อนไหวหรือออกกำลังกายทุกส่วน โดยการจัดให้เด็กได้เคลื่อนไหวทั้งกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก และตามความสามารถของวัย เช่น คืบ คลาน ยืน เดิน เล่นนิ้วมือ เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ตามเสียงดนตรี ปีนป่ายเครื่องเล่นสนามเด็กเล็ก เล่นม้าโยก ลากจูงของเล่นมีล้อ ขี่จักรยานทรงตัวของเด็กเล็ก โดยใช้เท้าช่วยไถ

๓. การฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ - ตา เป็นการฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ ให้พร้อมที่จะหยิบจับ ฝึกการทำงานอย่างสัมพันธ์กันระหว่างมือ - ตา รวมทั้งฝึกให้เด็กรู้จักคาดคะเนหรือกะระยะทางของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเทียบกับตนเองในลักษณะใกล้กับไกล เช่น มองตามเครื่องแขวนหรือโมบายที่มีเสียงและสี (สำหรับขวบปีแรกควรเป็นโมบายสีขาวดำ) ร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ เล่นหยอดบล็อกรูปทรงลงกล่อง ตอกหมุด โยนรับลูกบอล เล่นน้ำ เล่นปั้นแป้ง ใช้สีเทียนแท่งใหญ่วาดเขียนขีดเขียน

๔. การส่งเสริมด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นการส่งเสริมการเลี้ยงดูในการตอบสนองความต้องการของเด็กด้านจิตใจ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข เช่น สบตา อุ้ม โอบกอด สัมผัส การเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการแสดงออกทางอารมณ์ ตอบสนองต่อความรู้สึกที่เด็กแสดงออกอย่างนุ่มนวล อ่อนโยน ปลูกฝังการชื่นชมธรรมชาติรอบตัว

๕. การส่งเสริมทักษะทางสังคม เป็นการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และบุคคลใกล้ชิด โดยการพูดคุยหยอกล้อหรือเล่นกับเด็ก เช่น เล่นจ๊ะเอ๋ เล่นจ้ำจี้ เล่นโยกเยก เล่นประกอบคำร้อง เช่น จันท์เจ้าเอ๋ย แมงมุม ตั้งไข่ล้ม หรือพาเด็กไปเดินเล่นนอกบ้าน พบปะเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น พาไปบ้านญาติ พาไปร่วมกิจกรรมที่ศาสนสถาน

๖. การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นการกระตุ้นการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการมองเห็น การได้ยินเสียง การลิ้มรส การได้กลิ่น และการสัมผัสจับต้องสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกันในด้านขนาด รูปร่าง สี น้ำหนัก และผิวสัมผัส เช่น การเล่นมองตนเองกับกระจกเงา การเล่นของเล่นที่มีพื้นผิวแตกต่างกัน

๗. การส่งเสริมการสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว เป็นการฝึกให้เด็กเรียนรู้สิ่งรอบตัวผ่านเหตุการณ์และสื่อที่หลากหลายในโอกาสต่างๆ รู้จักสำรวจ และทดลองสิ่งที่ไม่คุ้นเคย เช่น มองตามสิ่งของ หันหาที่มาของเสียง ค้นหาสิ่งของที่ปิดซ่อนจากสายตา กิจกรรมการทดลองง่ายๆ

๘. การส่งเสริมทักษะทางภาษา เป็นการฝึกให้เด็กได้เปล่งเสียง เลียนเสียงพูดของผู้คน เสียงสัตว์ต่างๆ รู้จักชื่อเรียกของตนเอง ชื่ออวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ชื่อพ่อแม่หรือผู้คนใกล้ชิด และชื่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ตลอดจนฝึกให้เด็กรู้จักสื่อความหมายด้วยคำพูดและท่าทาง ชี้ชวนและสอนให้รู้จักชื่อเรียกสิ่งต่างๆ จากของจริง อ่านหนังสือนิทานภาพหรือร้องเพลงง่ายๆ ให้เด็กฟัง

๙. การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นการฝึกให้เด็กได้แสดงออกทางความคิดตามจินตนาการของตนเอง เช่น ขีดเขียนวาดรูปอย่างอิสระ เล่นบล็อก เล่นของเล่นสร้างสรรค์ พูดเล่าเรื่องตามจินตนาการ เล่นสมมติ

ช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี

การพัฒนาเด็กในช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี มุ่งเน้นการเรียนรู้และพัฒนาทักษะพื้นฐานของเด็กอย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็กตามวัย มีการบูรณาการการเรียนรู้ผ่านการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันและการเล่นของเด็กตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับวัย ทั้งนี้ ควรคำนึงถึงสาระการเรียนรู้ ดังนี้

สาระการเรียนรู้

สาระการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยอาจจัดในรูปแบบหน่วยการเรียนรู้แบบบูรณาการ หรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย สาระการเรียนรู้ประกอบไปด้วย ๒ ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ ดังนี้

๑. ประสบการณ์สำคัญ เป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องให้เด็กได้ลงมือทำด้วยตนเอง เพื่อพัฒนาเด็กทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยเฉพาะในระยะแรกเริ่มชีวิตและช่วงระยะปฐมวัย มีความสำคัญเป็นพิเศษ เนื่องจากเป็นรากฐานของพัฒนาการก้าวต่อไปของชีวิตเด็กแต่ละคน ตลอดจนเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดความสามารถ แรงจูงใจใฝ่เรียนรู้ และความกระตือรือร้นในการพัฒนาตนเองของเด็ก ที่จะส่งผลต่อเนื่องจากช่วงวัยเด็กไปสู่วัยรุ่นและผู้ใหญ่ ประสบการณ์สำคัญจะเกี่ยวข้องกับการจัดสภาพแวดล้อมทุกด้านที่กระตุ้นให้เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์กับสิ่งต่างๆ รอบตัวในวิถีชีวิตของเด็ก และในสังคมภายนอก อันจะส่งผลเป็นทักษะพื้นฐานที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาต่อเนื่องไปสู่ระดับที่สูงขึ้น

ประสบการณ์สำคัญที่ช่วยส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาของเด็กนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องสนับสนุนให้เด็กได้มีประสบการณ์ตรงด้วยการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย การสร้างความรักความผูกพันกับคนใกล้ชิด การปฏิสัมพันธ์กับผู้คนและสิ่งต่างๆ รอบตัว และการรู้จักใช้ภาษาสื่อความหมาย ดังนั้น การฝึกทักษะต่างๆ ต้องให้เด็กมีประสบการณ์สำคัญผ่านการปฏิบัติกิจวัตรประจำวันและการเล่น ให้เด็กเกิดการเรียนรู้จากการเลียนแบบ ลองผิดลองถูก สำรวจ ทดลอง และลงมือกระทำจริง การปฏิสัมพันธ์กับวัตถุสิ่งของ บุคคล และธรรมชาติรอบตัวเด็กตามบริบทของสภาพแวดล้อม จำเป็นต้องมีการจัดประสบการณ์สำคัญแบบองค์รวมที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ ดังต่อไปนี้

๑.๑ ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านร่างกาย เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสพัฒนาการใช้กล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก การประสานสัมพันธ์ระหว่างกล้ามเนื้อและระบบประสาทในการทำกิจวัตรประจำวันหรือทำกิจกรรมต่างๆ การนอนหลับพักผ่อน การดูแลสุขภาพอนามัย และความปลอดภัยของตนเอง

๑.๒ ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้แสดงออกทางอารมณ์และความรู้สึกที่เหมาะสมกับวัย มีความสุข ร่าเริง แจ่มใส ได้พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและความเชื่อมั่นในตนเอง จากการปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ ในชีวิตประจำวัน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเป็นบุคคลที่มีส่วนสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เด็กรู้สึกเป็นที่รัก อบอุ่น มั่นคง เกิดความรู้สึกปลอดภัย ไว้วางใจ ซึ่งจะส่งผลให้เด็กเกิดความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง และเรียนรู้ที่จะสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่น

๑.๓ ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสังคม เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมต่างๆ รอบตัวในชีวิตประจำวัน ได้ปฏิบัติกิจกรรมต่างๆ และปรับตัวอยู่ในสังคม เด็กควรมีโอกาสได้เล่นและทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นผู้ใหญ่ เด็กวัยเดียวกันหรือต่างวัย เพศเดียวกันหรือต่างเพศอย่างสม่ำเสมอ

๑.๔ ประสบการณ์สำคัญที่ส่งเสริมพัฒนาการด้านสติปัญญา เป็นการสนับสนุนให้เด็กได้รับรู้และเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวในชีวิตประจำวันผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า และการเคลื่อนไหว ได้พัฒนาการใช้ภาษาสื่อความหมายและความคิด รู้จักสังเกตคุณลักษณะต่างๆ ไม่ว่าจะเป็ สี ขนาด รูปร่าง รูปทรง ผิวสัมผัส จดจำชื่อเรียกสิ่งต่างๆ รอบตัว

ทั้งนี้ ในการส่งเสริมประสบการณ์สำคัญทั้ง ๔ ด้าน นำเสนอตัวอย่างกิจกรรมหรือประสบการณ์ ดังตารางต่อไปนี้

ประสบการณ์สำคัญ	ตัวอย่างกิจกรรมหรือประสบการณ์
<p>ด้านร่างกาย</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การเคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตามจังหวะดนตรี • การเล่นออกกำลังกลางแจ้งอย่างอิสระ • การเคลื่อนไหวและการทรงตัว • การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและระบบประสาท • การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส • การวาด • การเขียนขีดเขียน • การปั้น การฉีก การตัดปะ • การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย ของใช้ส่วนตัว • การรักษาความปลอดภัยของตนเอง
<p>ด้านอารมณ์ จิตใจ</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การรับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกของตนเอง • การแสดงอารมณ์ที่เป็นสุข • การควบคุมอารมณ์และการแสดงออกทางอารมณ์ • การเล่นอิสระ • การเล่นเกมบทบาทสมมติ • การชื่นชมธรรมชาติ • การเพาะปลูกอย่างง่าย • การเลี้ยงสัตว์ • การฟังนิทาน • การร้องเพลง • การท่องคำคล้องจอง • การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ ตามความสนใจ

ประสบการณ์สำคัญ	ตัวอย่างกิจกรรมหรือประสบการณ์
<p>ด้านสังคม</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน • การเล่นอิสระ • การเล่นรวมกลุ่มกับผู้อื่น • การแบ่งปันหรือการให้ • การอดทนรอคอยตามวัย • การใช้ภาษาบอกความต้องการ • การออกไปเล่นนอกบ้าน • การไปสวนสาธารณะ • การออกไปร่วมกิจกรรมในศาสนสถาน
<p>ด้านสติปัญญา</p>	<ul style="list-style-type: none"> • การตอบคำถามจากการคิด • การเชื่อมโยงจากประสบการณ์เดิม • การเรียงลำดับเหตุการณ์ • การยืดหยุ่นความคิดตามวัย • การจดจ่อใส่ใจ • การสังเกตวัตถุหรือสิ่งของที่มีสีสันและรูปทรงที่แตกต่างกัน • การฟังเสียงต่างๆ รอบตัว • การฟังนิทานหรือเรื่องราวสั้นๆ • การพูดบอกความต้องการ • การเล่าเรื่องราว • การสำรวจ • การทดลองอย่างง่ายๆ • การคิดวางแผนที่ไม่ซับซ้อน • การคิดตัดสินใจหรือคิดแก้ปัญหาในเรื่องที่ง่ายๆ ด้วยตนเอง • การแสดงความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการ

๒. สารที่ควรเรียนรู้ สารที่จะให้เด็กช่วงอายุ ๒ - ๓ ปีเรียนรู้ ควรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับตัวเด็กเอง เป็นลำดับแรก แล้วจึงขยายไปสู่เรื่องที่อยู่ใกล้ตัวเด็กเพื่อนำไปใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน เด็กควรได้รับการอบรม เลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้เหมาะกับวัย ดังนี้

๒.๑ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับชื่อและเพศของตนเอง การเรียกชื่อส่วนต่างๆ ของใบหน้าและร่างกาย การดูแลตนเองเบื้องต้นโดยมีผู้ใหญ่ให้การช่วยเหลือ การล้างมือ การขับถ่าย การรับประทานอาหาร การถอดและสวมใส่เสื้อผ้า การรักษาความปลอดภัย และการนอนหลับพักผ่อน

๒.๒ เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับบุคคลภายในครอบครัว และบุคคลภายนอกครอบครัว การรู้จักชื่อเรียกหรือสรรพนามแทนตัวของญาติหรือผู้เลี้ยงดู วิธีปฏิบัติกับผู้อื่น อย่างเหมาะสม การทักทายด้วยการไหว้ การเล่นกับพี่น้องในบ้าน การไปเที่ยวตลาดและสถานที่ต่างๆ ในชุมชน การเล่นที่สนามเด็กเล่น การเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม และประเพณี

๒.๓ ธรรมชาติรอบตัว เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับการสำรวจสิ่งต่างๆ ในธรรมชาติรอบตัว เช่น สัตว์ พืช ดอกไม้ ไข่ ผ่านการใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า การเล่นน้ำเล่นทราย การเลี้ยงสัตว์ต่างๆ ที่ไม่เป็นอันตราย การเดินเล่น ในสวน การเพาะปลูกอย่างง่าย

๒.๔ สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก เด็กควรเรียนรู้เกี่ยวกับชื่อของเล่นของใช้ที่อยู่รอบตัว การเชื่อมโยงลักษณะ หรือคุณสมบัติอย่างง่ายๆ ของสิ่งต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัวเด็ก เช่น สี รูปร่าง รูปทรง ขนาด ผิวสัมผัส

ตอนที่ ๒

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สู่การปฏิบัติ

เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี เป็นช่วงวัยแห่งการวางรากฐานคุณภาพชีวิต เป็นภารกิจอันสำคัญยิ่งที่พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ต้องทำหน้าที่ในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ให้กับเด็กอย่างเหมาะสม การศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ให้เข้าใจอย่างถ่องแท้ เพื่อนำสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องศึกษาและทำความเข้าใจในเรื่องต่างๆ ดังนี้ การใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก การจัดสภาพแวดล้อม สื่อ และแหล่งเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการเด็ก ปัญหาที่พบบ่อยและแนวทางการแก้ไข และการช่วยเหลือระยะแรกเริ่มสำหรับกลุ่มเป้าหมายเฉพาะ รวมทั้งการเชื่อมต่อการพัฒนาเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ จากการศึกษาข้อมูลดังกล่าวจะช่วยให้พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สามารถนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ไปใช้ในการพัฒนาเด็กปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ

บทที่ ๓

การใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจำเป็นต้องศึกษาหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ให้เข้าใจ เพราะในการจัดประสบการณ์ให้เด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการจัดประสบการณ์ โดยคำนึงถึงความต้องการและความสนใจของเด็กทุกคน เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทุกด้านแบบองค์รวม ทั้งนี้ พ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สามารถนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปใช้อย่างมีประสิทธิภาพ ตรงตามเจตนารมณ์ของหลักสูตรที่มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการ ตลอดจนการเรียนรู้ของเด็ก ในบรรยากาศที่เต็มไปด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ดูแลอย่างอบอุ่นใกล้ชิด และสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย

การใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู

พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมีความเชื่อและวิธีการในการอบรมเลี้ยงดูเด็กตามแนวคิดและสภาพแวดล้อมของท้องถิ่นที่ตนเองอาศัยอยู่ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยฉบับนี้จึงเป็นแนวทางให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูใช้ในการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน และส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็กให้เจริญเติบโตและพัฒนาได้เหมาะสมกับวัย ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงมีบทบาทสำคัญ ดังนี้

๑. บทบาทหน้าที่ต่อการดำเนินการตามหลักสูตร

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี เป็นหลักสูตรที่จัดทำขึ้นบนพื้นฐานการอบรมเลี้ยงดูที่ตอบสนองต่อธรรมชาติของเด็ก ซึ่งต้องการความรัก ความอบอุ่น และการส่งเสริมพัฒนาการของเด็กแต่ละคนตามศักยภาพ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงควรปฏิบัติ ดังนี้

๑.๑ ศึกษาปรัชญาการศึกษา หลักการ จุดหมาย เพื่อทำความเข้าใจกับแนวทางการพัฒนาเด็กอย่างมีคุณภาพ

๑.๒ ศึกษาคุณลักษณะที่พึงประสงค์เพื่อใช้เป็นแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยอย่างเหมาะสมกับวัย ในกรณีการอบรมเลี้ยงดูเด็กช่วงอายุแรกเกิด - ๒ ปี ให้ใช้แนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันเป็นกรอบการพัฒนาเด็ก และหากมีการอบรมเลี้ยงดูเด็กช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี ให้ใช้แนวปฏิบัติการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้

๑.๓ ติดตามประเมินพัฒนาการทุกด้านของเด็ก โดยการสังเกตและบันทึกการเจริญเติบโตและพัฒนาการตามช่วงอายุที่กำหนด รวมถึงการเฝ้าระวังปัญหาพัฒนาการที่ล่าช้าหรือความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก หากพบว่าเด็กมีพัฒนาการช้ากว่าปกติ ควรปรึกษาแพทย์หรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุขเพื่อช่วยเหลือเด็กต่อไป

๑.๔ ยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก เด็กแต่ละคนมีพัฒนาการเร็วช้าต่างกัน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูหลีกเลี่ยงการเปรียบเทียบเด็ก หรือเลือกปฏิบัติต่อเด็กเฉพาะคน แต่ควรจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมพัฒนาการด้านที่บกพร่องหรือด้านที่เด็กขาดโอกาสในการพัฒนา

๒. บทบาทหน้าที่ต่อการอบรมเลี้ยงดู

๒.๑ พ่อแม่ เป็นคนสำคัญที่สุดในชีวิตของเด็ก เพราะพ่อแม่เป็นผู้วางรากฐานของชีวิตให้แก่เด็กที่จะเติบโตขึ้นเป็นคนดี คนเก่ง มีความสุข และเป็นกำลังสำคัญของครอบครัวและประเทศชาติต่อไป ดังนั้น พ่อแม่จึงควรปฏิบัติดังนี้

๑) เลี้ยงดูลูกอย่างใกล้ชิดด้วยความรักความเข้าใจ มีเมตตา มีเหตุผล และปฏิบัติต่อเด็กอย่างสม่ำเสมอ

๒) ให้กำลังใจ ชมเชย แสดงความสนใจ เมื่อลูกพยายามหรือทำสิ่งที่ดี

๓) เมื่อลูกทำผิด แนะนำ สั่งสอน แก้ไขด้วยเหตุผล และแนะนำแนวทางที่ถูกให้ ไม่ละเลยหรือผลัดเวลา

๔) สอนเด็กให้มีค่านิยมและวัฒนธรรมที่ดี เช่น การไหว้ การมีระเบียบ วินัย และการรักษาสิ่งแวดล้อม อาจเริ่มจากการเล่านิทาน ร้องเพลงกล่อมลูก เล่นดนตรี

๕) ปฏิบัติตนให้เป็นตัวอย่างที่ดี ไม่พูดปด ไม่ทำร้ายผู้อื่น รู้จักการรับและการให้ การรอคอย รู้จักขอบคุณและขอโทษ

๖) อบรมเลี้ยงดูและจัดกิจกรรมที่สร้างเสริมพัฒนาการ รวมทั้งเฝ้าสังเกตพัฒนาการของลูกแต่ละช่วงวัย ถ้าพบว่าพัฒนาการของลูกช่วงวัยใดต่ำกว่าเกณฑ์ควรรีบปรึกษาแพทย์

๒.๒ ผู้เลี้ยงดู เป็นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะอยู่ใกล้ชิดกับเด็กรองจากพ่อแม่ และทำหน้าที่ในการถ่ายทอดความรู้ ความดี และประสบการณ์ อันเป็นประโยชน์ต่อเด็ก ตลอดจนดูแลส่งเสริมพัฒนาการของเด็กทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ให้มีความเจริญงอกงามเต็มตามศักยภาพ และเติบโตเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพต่อไป ดังนั้น ผู้เลี้ยงดูจึงมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ดังนี้

๑) ปฏิบัติหน้าที่ต่อกิจวัตรประจำวันของเด็ก

ผู้เลี้ยงดูมีหน้าที่ดูแลและปฏิบัติตามกิจวัตรประจำวันให้เหมาะสมกับเด็ก เพื่อให้เด็กเจริญเติบโตมีพัฒนาการทุกด้านตามวัย โดยมีแนวปฏิบัติดังนี้

- (๑) ทักทาย โอบกอดเด็กด้วยความนุ่มนวลอ่อนโยน
- (๒) ดูแลเรื่องขับถ่าย ให้เด็กถ่ายทุกวันในบรรยากาศที่ไม่เคร่งเครียด
- (๓) ดูแลเรื่องการทำความสะอาดร่างกาย ได้แก่ ล้างหน้า แปรงฟัน อาบน้ำ
- (๔) ให้นมและอาหารที่เหมาะสมกับวัย
- (๕) เล่นกับเด็ก พร้อมสังเกตพฤติกรรมการแสดงออกหรือการเจ็บป่วย
- (๖) ร้องเพลง เล่านิทาน อ่านหนังสือให้ฟัง
- (๗) ให้อาหารว่าง ให้พักผ่อนนอนหลับ
- (๘) อุ้มเด็ก พาเด็กเดินเล่น ชี้ชวนให้รู้จักสิ่งรอบตัว

๒) ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กในลักษณะบูรณาการ

การส่งเสริมพัฒนาการเด็ก ผู้เลี้ยงดูต้องตระหนักถึงความสำคัญของการส่งเสริมพัฒนาการเด็กว่าเป็นเสมือนประสบการณ์ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้และทักษะ เช่น การใช้สายตา การฟัง การเคลื่อนไหวของมือ พัฒนาการกล้ามเนื้อและประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา เป็นต้น นอกจากนี้ทำให้เด็กเกิดความคิดสร้างสรรค์ มีความมั่นใจ กล้าแสดงออก และเล่นร่วมกับผู้อื่นได้

ผู้เลี้ยงดูควรส่งเสริมพัฒนาการเด็กในลักษณะบูรณาการ โดยให้โอกาสเด็กเรียนรู้จากสิ่งของและผู้คนที่อยู่รอบข้าง ซึ่งเด็กจะเรียนรู้ได้โดยผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า การเคลื่อนไหว การเล่น และการลงมือกระทำ ดังนั้น ผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องส่งเสริมหรือให้โอกาสเด็กได้พัฒนาโดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เช่น

- (๑) สนับสนุนให้เด็กได้เล่นสิ่งที่ไม่เป็นอันตราย อาจเป็นของเล่นหรือของใช้ในบ้าน
- (๒) สนับสนุนให้เด็กได้มีโอกาสเล่นตามจินตนาการ เล่นคนเดียวหรือเล่นกับเพื่อนและผู้ใหญ่
- (๓) อ่านหนังสือให้เด็กฟัง อาจให้เด็กนั่งตักหรืออ่านให้ฟังในกลุ่มย่อย ๒ - ๓ คน นอกจากนี้

ควรร้องเพลง เล่นกับนิ้วมือ แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องในนิทานกับเด็ก

(๔) ส่งเสริมเด็กทางด้านสุนทรียภาพ เช่น กิจกรรมด้านศิลปะ การใช้สีเทียน สีน้ำ พับกระดาษ ปั้นแป้ง พิมพ์ภาพ กิจกรรมด้านดนตรี การฟังดนตรี การร้องเพลง การชื่นชมธรรมชาติ เป็นต้น

(๕) ให้โอกาสเด็กเล่นกลางแจ้ง เล่นน้ำเล่นทราย โดยมีผู้เลี้ยงดูเด็กดูแลอย่างใกล้ชิด

(๖) ให้โอกาสเด็กได้เลือกของเล่นตามที่เด็กชอบและปลอดภัย

(๗) ส่งเสริมการเรียนรู้ของเด็กจากสิ่งแวดล้อมรอบตัว เช่น ของจริงตามธรรมชาติ (ใบไม้ ผลไม้ ฯลฯ) จากบุคคล (หู ตา จมูก ฝ่ามือ ฯลฯ) จากสิ่งของ (ช้อน จาน แก้วน้ำ ฯลฯ)

๓) ปฏิบัติต่อเด็กด้วยคำพูดและวิธีการที่อ่อนโยน

ผู้เลี้ยงดูควรปฏิบัติต่อเด็กอย่างอ่อนโยน โดยต้องทำให้เด็กรู้สึกว่ามีผู้ให้ความรัก ความอบอุ่น ความมั่นคงปลอดภัย ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่จะช่วยพัฒนาทักษะทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ทั้งนี้ การสร้างบรรยากาศที่มั่นใจว่าจะสามารถพัฒนาทางด้านจิตใจเด็ก และเป็นการสนองอารมณ์ของเด็กให้รู้สึกมีค่า โดยมีวิธีการต่างๆ ดังนี้

- (๑) กอดจูบ โอบอุ้ม ยิ้มแย้มแจ่มใสกับเด็ก
- (๒) พูดคุยโต้ตอบกับเด็ก
- (๓) ชมเชยเมื่อเด็กทำได้หรือมีความพยายาม
- (๔) ร้องเพลง ฮัมเพลง
- (๕) พูดคุยหยอกล้อให้เด็กหัวเราะ
- (๖) ไม่ใช้วิธีชู้บชู้ค้ำ ทำโทษรุนแรง แกล้งให้ตกใจหรือโกรธ

๔) สังเกตและบันทึกการเจริญเติบโต พฤติกรรม พัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก

ผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเป็นคนช่างสังเกต โดยเฉพาะพฤติกรรมที่ผิดปกติของเด็ก เพื่อจะได้รีบค้นหาสาเหตุและวิธีแก้ไขได้ทันเวลาที่ ในการสังเกตควรทำอย่างเป็นระบบเป็นธรรมชาติ จึงจะได้เห็นพฤติกรรมที่แท้จริง การบันทึกต้องสังเกตเด็กเป็นระยะอย่างสม่ำเสมอ เช่น ๑ - ๓ เดือนต่อครั้ง เพื่อจะได้เห็นความเปลี่ยนแปลงของลักษณะพฤติกรรมที่ต่างออกไปได้ทันเวลาที่

การรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม พัฒนาการ และความสามารถของเด็ก อาจทำได้หลายวิธี ดังนี้

- (๑) สอบถามจากพ่อแม่
- (๒) สังเกตพฤติกรรมทั้งที่แสดงออกทางวาจาและท่าทางการพูดคุยกับเด็ก หรือการเล่นกับเด็กในบางครั้ง เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์จะต้องทำอย่างต่อเนื่อง และบันทึกไว้เป็นหลักฐานอย่างสม่ำเสมอ ในสมุดบันทึกสุขภาพ
- (๓) ดูจากความพร้อมของเด็กด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา
- (๔) สังเกตหรือพิจารณาจากผลงานของเด็ก เช่น ภาพวาด สิ่งประดิษฐ์ เป็นต้น

๕) เผื่อระวังความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นกับเด็ก

ผู้เลี้ยงดูนอกจากจะเป็นนักสังเกตและจดบันทึกพฤติกรรมและ พัฒนาการเด็กแล้ว การเผื่อระวังความผิดปกติที่เกิดขึ้นกับเด็กเป็นบทบาทหน้าที่ที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่ผู้เลี้ยงดูจะต้องให้ความสนใจ เอาใจใส่เด็กที่เลี้ยงดู เพื่อให้เด็กได้เจริญเติบโต มีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง มีพัฒนาการทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ดังต่อไปนี้

(๑) เฝ้าระวังภาวะโภชนาการของเด็ก โดยการชั่งน้ำหนัก วัดส่วนสูง และบันทึกไว้เพื่อ
ดูความเปลี่ยนแปลง และความผิดปกติที่อาจเกิดขึ้นได้ เช่น น้ำหนักลด ควรหาสาเหตุเพื่อรีบแก้ไขหรือเปรียบเทียบกับ
น้ำหนักกับส่วนสูงเพื่อดูการเจริญเติบโตของเด็ก (สมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข)

(๒) เฝ้าระวังทางสุขภาพในเรื่องฉีดวัคซีนป้องกันโรคและวัคซีนอื่นๆ ตามช่วงอายุ

(๓) เฝ้าระวังพัฒนาการเด็ก ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถศึกษาได้จากสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก
คู่มือเลี้ยงลูกถูกวิธี วัยแรกเริ่ม ครอบครัวดีมีสุข ฯลฯ

(๔) เฝ้าระวังความผิดปกติที่เกิดกับเด็ก โดยผู้เลี้ยงดูเด็กต้องเอาใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด
และหมั่นสังเกตความเปลี่ยนแปลงหรือความผิดปกติที่เกิดขึ้นโดยเทียบกับพัฒนาการตามวัยของเด็กปกติ จะช่วยให้
ผู้เลี้ยงดูเด็กสามารถค้นพบปัญหาพัฒนาการของเด็ก และช่วยเหลือเด็กได้ตั้งแต่ปัญหายังไม่รุนแรงนัก โดยพาไป
ตรวจสุขภาพหรือพบแพทย์ทันทีเมื่อมีอาการผิดปกติ

๖) จัดสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย ถูกสุขลักษณะ เหมาะสมกับการพัฒนาเด็กทุกด้าน

เด็กวัยแรกเกิด - ๓ ปี เป็นช่วงวัยที่สำคัญยิ่ง เพราะพัฒนาการหลายด้านกำลังเริ่มต้นขึ้น
การจัดสภาพแวดล้อมจึงมีความสำคัญต่อเด็กและมีอิทธิพลต่อการพัฒนาเด็กอย่างมาก สภาพแวดล้อมทั้งภายใน
และภายนอกบ้านควรได้รับการดูแลให้สะอาด ถูกสุขลักษณะ และปลอดภัย

(๑) การจัดสภาพแวดล้อมภายใน ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. แสงสว่างเพียงพอ

ข. การถ่ายเทอากาศดี

ค. พื้นห้องไม่ลื่น (ถ้าเปียกต้องเช็ด) ทำให้เกิดอันตรายได้

ง. การจัดที่ให้เด็กเล่นเหมาะสม มีความปลอดภัย

จ. มีประตูกันทางเข้า - ออก

ฉ. จัดเก็บสารมีพิษ ของมีคมปลายแหลม เป็นสัดส่วนพื้นมือเด็ก หรือใส่ตู้และปิด

ให้มีมิดชิด

ช. จัดหาของใช้/ของเล่นที่ปลอดภัยสำหรับเด็ก และจัดวางให้เป็นระเบียบ

ซ. มีการตรวจตราของเล่น เครื่องใช้ให้อยู่ในสภาพที่แข็งแรง ปลอดภัย และหมั่นดูแล

เรื่องความสะอาด

(๒) การจัดสภาพแวดล้อมภายนอก ควรมีลักษณะดังต่อไปนี้

ก. สภาพภายนอกมีบรรยากาศร่มรื่น มีร่มเงา ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ หรือไม้กระถาง

สำหรับที่ไม่มีบริเวณ

ข. มีความสะอาด สวยงาม

ค. ที่เล่นสำหรับเด็กต้องร่มรื่น ปลอดภัย และมีบริเวณกว้างพอที่จะให้เด็กเคลื่อนไหว

ได้อย่างอิสระ มีที่พำนักเล่น

๒.๓ ชุมชน การที่เด็กจะเติบโตเป็นอนาคตที่สดใสของชุมชนได้ เด็กต้องอาศัยการสนับสนุนจากชุมชน ชีวิตเด็กเริ่มต้นจากการอบรมเลี้ยงดูของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู โดยมีชุมชนร่วมดูแลสิทธิเด็กและส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนเป็นศูนย์การเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ให้เด็กมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง

ปัจจุบันชุมชนต่างๆ มีการรวมตัวเข้มแข็งขึ้น การมีส่วนร่วมของเครือข่ายหน่วยงานต่างๆ ของรัฐและองค์กรเอกชนจะช่วยให้การพัฒนาเด็กเป็นไปอย่างมีคุณภาพ มีผู้ที่รอบรู้เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัยดูแลประจำสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และสนับสนุนให้จำนวนของผู้เลี้ยงดูเด็กมีปริมาณที่พอเพียงกับจำนวนเด็ก ช่วยให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยและสนับสนุนให้จำนวนของผู้เลี้ยงดูเด็กมีปริมาณที่พอเพียงกับจำนวนเด็ก ช่วยให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยและสนับสนุนให้จำนวนของผู้เลี้ยงดูเด็กมีปริมาณที่พอเพียงกับจำนวนเด็ก ช่วยให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยและสนับสนุนให้จำนวนของผู้เลี้ยงดูเด็กมีปริมาณที่พอเพียงกับจำนวนเด็ก ช่วยให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยและสนับสนุนให้จำนวนของผู้เลี้ยงดูเด็กมีปริมาณที่พอเพียงกับจำนวนเด็ก

การใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง ๓ ปี ควรได้รับการอบรมเลี้ยงดูจากพ่อแม่หรือบุคคลในครอบครัว แต่เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ต้องออกไปทำงานนอกบ้าน ประกอบกับครอบครัวส่วนใหญ่มักจะเป็นครอบครัวเดี่ยว พ่อแม่ต้องนำเด็กไปรับการเลี้ยงดูในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ซึ่งเปรียบเสมือนบ้านที่สองของเด็ก ดังนั้น ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและผู้เกี่ยวข้องในการเลี้ยงดูเด็กควรดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอย่างมีประสิทธิภาพตรงตามปรัชญาและหลักการของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน รวมทั้งการประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และท้องถิ่น ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาเด็ก ดังนั้น สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรจัดให้มีการดำเนินการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังนี้

๑. การเตรียมการใช้หลักสูตร

ก่อนที่จะมีการใช้หลักสูตรในทางปฏิบัติ ควรดำเนินการดังนี้

๑.๑ ศึกษารวบรวมข้อมูลด้านต่างๆ เช่น วิธีการอบรมเลี้ยงดูและความต้องการของพ่อแม่ ผู้ปกครอง วัฒนธรรม และความเชื่อของท้องถิ่น ความพร้อมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย นำข้อมูลมาวิเคราะห์เพื่อกำหนดเป้าหมายการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการเด็กแต่ละช่วงอายุ

๑.๒ จัดหาผู้เลี้ยงดูที่มีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ ตลอดจนมีเจตคติที่ดีต่อการพัฒนาเด็ก และจัดให้มีเอกสารหลักสูตรและคู่มือต่างๆ อย่างเพียงพอที่จะใช้เป็นแนวทางดำเนินงาน ตลอดจนพัฒนาบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และมีความเข้าใจในเป้าหมายของการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างชัดเจน

๒. การดำเนินการใช้หลักสูตร

การนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปสู่การปฏิบัติเพื่อให้บรรลุตามปรัชญา หลักการ และจุดหมาย มีแนวทางดำเนินงานดังนี้

๒.๑ การจัดทำหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยร่วมกับพ่อแม่ ครอบครัว คณะกรรมการที่มีส่วนเกี่ยวข้องและชุมชน เพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยให้บรรลุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ดังนั้น หลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยควรถูกออกแบบและจัดทำบนพื้นฐานหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยต้องกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้เชื่อมโยงกับปรัชญา วิสัยทัศน์ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ตามที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนด ทั้งคำนึงถึงสภาพความต้องการ จุดเน้นที่ต้องการพัฒนาหรือจุดเด่น ภูมิปัญญาท้องถิ่นของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยและชุมชน

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ระบุถึงความสามารถหรือพฤติกรรมการเรียนรู้ที่ต้องเกิดหลังจากเด็กได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ที่เหมาะสมในแต่ละช่วงอายุ และกำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงอายุอย่างกว้างๆ ให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน โดยผ่านประสบการณ์สำคัญที่เด็กใช้ในการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ และสาระที่ควรเรียนรู้ซึ่งอาจจะต่างกันตามบริบทหรือสภาพแวดล้อมของเด็ก การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ โดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจกำหนดหัวข้ออื่นๆ ได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละแห่ง ทั้งนี้ การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถศึกษาแนวทางการดำเนินการจากคู่มือหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ สำหรับเด็กอายุ ๓ - ๖ ปี

การกำหนดสาระการเรียนรู้

เด็กแรกเกิด - ๒ ปี มุ่งเน้นการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน โดยการจัดกิจกรรมประจำวันให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ ความสามารถตามวัย และการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก

สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องกำหนดสาระการเรียนรู้อย่างกว้างๆ ให้ครอบคลุมพัฒนาการทั้ง ๔ ด้าน ผ่านประสบการณ์สำคัญที่เด็กใช้ในการเรียนรู้ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย และสาระที่ควรเรียนรู้ซึ่งอาจต่างกันตามบริบทหรือสภาพแวดล้อมของเด็ก การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สื่อและแหล่งเรียนรู้ และการประเมินพัฒนาการ โดยสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอาจกำหนดหัวข้ออื่นๆ ได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละแห่ง โดยอาจเพิ่มเติมสาระที่ควรเรียนรู้ได้ตามอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความสอดคล้องของทุกองค์ประกอบ วิธีการวิเคราะห์ สาระการเรียนรู้ในแต่ละช่วงอายุ มีแนวทางดังนี้

คำอธิบายการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

พัฒนาการ	คุณลักษณะที่พึงประสงค์	คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้	
				ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
ระบุพัฒนาการว่าเป็นด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ จิตใจ ด้านสังคม หรือด้านสติปัญญา	ระบุคุณลักษณะที่พึงประสงค์ให้สอดคล้องกับพัฒนาการด้านร่างกาย ด้านสังคม หรือ ด้านสติปัญญา โดยนำมาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐	ระบุคุณลักษณะที่นำมาจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งนี้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถเพิ่มเติมคุณลักษณะได้ตามอัตลักษณ์หรือเอกลักษณ์ของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย	ระบุสภาพที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นพัฒนาเด็กปฐมวัยทั้งนี้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถกำหนดสภาพที่พึงประสงค์ที่พึงประสงค์เพิ่มเติมได้ตามที่พึงประสงค์ที่พัฒนาเด็กปฐมวัย	กำหนดสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งเป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ให้เด็ก มีพฤติกรรมและความสามารถตามคุณลักษณะที่พึงประสงค์ และสภาพที่พึงประสงค์ โดยนำมาจากสาระที่ควรเรียนรู้ทั้ง ๔ เรื่อง ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ทั้งนี้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยสามารถเพิ่มเติมสาระที่ควรเรียนรู้ให้สอดคล้องกับ ความสนใจ ความต้องการ อัตลักษณ์ เอกลักษณ์ และภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยคำนึงถึงความเหมาะสมตามวัยของเด็ก	

ข้อสังเกต เนื่องจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดจุดมุ่งหมายไว้แล้ว สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องใช้ตาม แต่สามารถเพิ่มคุณลักษณะและสภาพที่พึงประสงค์จากที่หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ กำหนดได้

ตัวอย่าง
การวิเคราะห์สาระการเรียนรู้ สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๒ ใช้ทักษะของร่างกายได้ประสานสัมพันธ์กัน

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้		ตัวอย่างหัวเรื่อง (Theme)
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้	
๒.๑ ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ได้เหมาะสมกับวัย	<ul style="list-style-type: none"> นั่งยองๆ เล่นโดยไม่เสียการทรงตัว เดินถอยหลังได้ เดินขึ้นลงบันไดโดยมีข้อางหนึ่งจับราว และก้าวเท้าวางบนขั้นบันไดเดียวกันก่อน กระโดดอยู่กับที่โดยเท้าพื้นพื้นทั้ง ๒ ข้าง 	<p>ประสบการณ์สำคัญ ของร่างกายส่วนต่างๆ ของร่างกายตามจังหวะดนตรี</p> <ul style="list-style-type: none"> การเคลื่อนไหวและการทรงตัว การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและระบบประสาท การเล่นออกกำลังกายกลางแจ้ง อย่างอิสระ 	-	<ul style="list-style-type: none"> ร่างกายของหนู อาหารดีมีประโยชน์
๒.๒ ใช้กล้ามเนื้อเล็กและประสานสัมพันธ์มือ - ตา ได้เหมาะสมกับวัย	<ul style="list-style-type: none"> จับสีเทียนแท่งใหญ่เพื่อขีดเขียนได้ เลียนแบบลากเส้นเป็นวงต่อเนื่องหรือเส้นตรงแนวตั้ง 	<ul style="list-style-type: none"> การเล่นเครื่องเล่นสัมผัส การวาด การเขียนขีดเขียน การประสานสัมพันธ์ของกล้ามเนื้อและระบบประสาท การปั้น การฉีก การตัดปะ 	-	<ul style="list-style-type: none"> ร่างกายของหนู หนูทำได้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๓ มีความสุขและแสดงออกทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้		ตัวอย่างหัวเรื่อง (Theme)
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้	
๓.๑ ร่าเริง แจ่มใส	<ul style="list-style-type: none"> • อารมณ์ดี ยิ้มแย้ม หัวเราะง่าย แวดวงมีความสุข 	<ul style="list-style-type: none"> • การรับรู้อารมณ์หรือความรู้สึกของตนเอง • การแสดงอารมณ์ที่เป็นสุข • การฟังนิทาน • การร้องเพลง • การท่องคำคล้องจอง • การเล่นบทบาทสมมติ • การเล่นอิสระ 	<ul style="list-style-type: none"> • การมีความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> • ร้อง เล่น เต้น สนุก • นิทานพรรณษา
๓.๒ แสดงออกทางอารมณ์ได้อย่างเหมาะสมกับวัย	<ul style="list-style-type: none"> • แสดงความภาคภูมิใจเมื่อทำสิ่งต่างๆ สำเร็จ • ขอบพูดคำว่า “ไม่” แม้จะเป็นสิ่งที่ต้องการ 	<ul style="list-style-type: none"> • การควบคุมอารมณ์และ การแสดงออก • การออกไปเล่นนอกบ้าน • การไปสวนสาธารณะ 	<ul style="list-style-type: none"> • การแสดงความรู้สึกที่ดีต่อผู้อื่น 	<ul style="list-style-type: none"> • ร้อง เล่น เต้น สนุก • นิทานพรรณษา
๓.๓ สนใจและมีความสุขกับธรรมชาติ สิ่งสวยงาม ดนตรี และจังหวะ การเคลื่อนไหว	<ul style="list-style-type: none"> • ตอบสนองต่อธรรมชาติ เสียงเพลง จังหวะดนตรี และสิ่งสวยงามต่างๆ อย่างเพลิดเพลิน 	<ul style="list-style-type: none"> • การชื่นชมธรรมชาติ • การฟังนิทานหรือเรื่องราวสั้นๆ • การร้องเพลง • การท่องคำคล้องจอง • การเพาะปลูกอย่างง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> • ธรรมชาติรอบตัว - สัตว์ - พืช - ดอกไม้ - ไข่ไม้ 	<ul style="list-style-type: none"> • ธรรมชาติแสนสวย

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๔ รับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อมรอบตัว

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้		ตัวอย่างหัวเรื่อง (Theme)
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้	
๔.๑ ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัวได้	<ul style="list-style-type: none"> ชอบเก็บของของตนเองไว้ใกล้ตัวและไม่ชอบแบ่งปันผู้อื่น รอคอยช่วงสั้นๆ เล่นร่วมกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น 	<ul style="list-style-type: none"> การเล่นรวมกลุ่มกับผู้อื่น การอดทนรอคอย การเล่นอิสระ การแบ่งปันหรือการให้ การออกไปเล่นนอกบ้าน การไปสวนสาธารณะ การออกไปรวมกิจกรรมในสถานสถาน 	<ul style="list-style-type: none"> การเล่นร่วมกับผู้อื่น การปฏิบัติตามข้อตกลงต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> มาเล่นด้วยกันเถอะ เพื่อนรักของหนู
๔.๒ เล่นและร่วมทำกิจกรรมกับผู้อื่นได้ตามวัย				

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๕ ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้		ตัวอย่างหัวเรื่อง (Theme)
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้	
๕.๑ ทำกิจวัตรประจำวันด้วยตนเองได้ตามวัย	<ul style="list-style-type: none"> สวมเสื้อผ้าโดยมีคนช่วย บอกได้ว่าตนเองต้องการรับประทานอาหาร 	<ul style="list-style-type: none"> การช่วยเหลือตนเองในกิจวัตรประจำวัน การดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย ของใช้ส่วนตัว การคิดตัดสินใจหรือคิดแก้ปัญหาในเรื่องง่ายๆ ด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> การดูแลตนเองเบื้องต้น การนอนหลับ การขับถ่าย การล้างมือ การถอดและสวมใส่เสื้อผ้า การรับประทานอาหาร 	<ul style="list-style-type: none"> ร่างกายของหนู หนูทำได้

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๖ สื่อความหมายและใช้ภาษาได้เหมาะสมกับวัย

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้		ตัวอย่างหัวเรื่อง (Theme)
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้	
๖.๑ รับรู้และเข้าใจความหมายของภาษาได้ตามวัย	<ul style="list-style-type: none"> เรื่องเพลงได้บางคำ และเรื่องเพลงคลอตามทำนอง สนใจดูหนังสือนิทานภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> การฟังนิทานหรือเรื่องราวสั้นๆ การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆตามความสนใจ 	<ul style="list-style-type: none"> ชื่อตนเอง ชื่อของเล่น ของใช้ที่อยู่รอบตัว ชื่อสิ่งต่างๆ ที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ตัวละครในนิทาน 	<ul style="list-style-type: none"> ชื่อฉันสำคัญไฉน สิ่งต่างๆ น่ารัก
๖.๒ แสดงออกและ/หรือพูดเพื่อสื่อความหมายได้	<ul style="list-style-type: none"> พูดเป็นวลีสั้นๆ มักจะถามคำถาม “อะไร” และ “ทำไม” 	<ul style="list-style-type: none"> การพูดบอกความต้องการ การตอบคำถามจากการคิด การเล่าเรื่องราว การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆตามความสนใจ การเรียงลำดับเหตุการณ์ การฟังนิทานหรือเรื่องราวสั้นๆ 	<ul style="list-style-type: none"> การเล่นน้ำเล่นทราย การเพาะปลูกอย่างง่าย การทำกิจกรรมศิลปะตามวัย ปั้น วาด 	<ul style="list-style-type: none"> เล่นธรรมชาติบำบัด มาปลูกผักกันเถอะ

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่ ๗ สนใจเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

คุณลักษณะ	สภาพที่พึงประสงค์	สาระการเรียนรู้		ตัวอย่างหัวเรื่อง (Theme)
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้	
๗.๑ สนใจและเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว	<ul style="list-style-type: none"> อยากรู้สิ่งต่างๆ ถามบ่อยถามซ้ำ จดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ยาวนานขึ้น 	<ul style="list-style-type: none"> การตอบคำถามจากการคิด การสำรวจและการทดลองอย่างง่าย 	<ul style="list-style-type: none"> สิ่งต่างๆ ในธรรมชาติรอบตัว เช่น สัตว์ พืช ดอกไม้ ไม้ ของเล่นของใช้ที่อยู่รอบตัว สถานที่ต่างๆ ในชุมชน สนามเด็กเล่น รูปร่าง รูปทรง 	<ul style="list-style-type: none"> ธรรมชาติแสนสวย โรงเรียนของหนู
๗.๒ เรียนรู้ผ่านการเลียนแบบ	<ul style="list-style-type: none"> เลียนแบบการกระทำผู้ใกล้ชิด หรือเด็กอื่น พยายามเลียนเสียงต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> การออกไปร่วมกิจกรรมในสถานศึกษา การเล่นบทบาทสมมติ การแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ และจินตนาการ 	<ul style="list-style-type: none"> กิจกรรมทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณี สถานที่ต่างๆ การท้าทายด้วยการไหว้ 	<ul style="list-style-type: none"> หุ่นน้อยมารยาทงาม
๗.๓ สามารถโดยใช้ประสาทสัมผัส	<ul style="list-style-type: none"> ค้นหาของที่ถูกซ่อนโดยมีสิ่งบงกค ๒ - ๓ ชั้น ชอบละเล่นสิ่งด้วยมือ 	<ul style="list-style-type: none"> การเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูกอย่างง่าย การทำกิจกรรมศิลปะต่างๆ ตามความสนใจ การแสดงความคิดสร้างสรรค์ และจินตนาการ การฟังเสียงต่างๆ รอบตัว การสำรวจและการทดลองอย่างง่าย การคิดวางแผนที่ไม่ซับซ้อน การคิดตัดสินใจแก้ปัญหา ในเรื่องง่ายๆ ด้วยตนเอง 	<ul style="list-style-type: none"> การเลี้ยงสัตว์โดยไม่อันตราย ชื่อของเล่นของใช้ที่อยู่รอบตัว คุณสมบัติอย่างง่าย ที่อยู่รอบตัวเด็ก รูปร่าง รูปทรง ขนาดผิวสัมผัส 	<ul style="list-style-type: none"> สัตว์น่ารัก ธรรมชาติแสนสวย ของเล่นของใช้ รักบ้านเกิด รูปทรงแปดรูปร่าง

หมายเหตุ ตัวอย่างในที่นี่เป็นเพียงแนวทางในการกำหนดหัวเรื่อง ควรคำนึงถึงบริบทชุมชน และความสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว

๒.๒ การจัดทำแนวทางการจัดกิจกรรมประจำวัน สำหรับเด็กแรกเกิด - ๒ ปี (ตัวอย่างหน้า ๗๔) หรือแผนการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี (ตัวอย่างหน้า ๘๘) พร้อมสื่อการเรียนรู้ ควรคำนึงถึงความยากง่ายต่อการเรียนรู้ตามความสามารถของเด็กแต่ละวัยและความแตกต่างทางสังคมวัฒนธรรม โดยอาจประยุกต์ใช้สื่อที่ทำขึ้นเอง

๒.๓ การจัดประสบการณ์สำหรับเด็ก ต้องมุ่งเน้นการจัดประสบการณ์ที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึงการพัฒนาเด็กโดยองค์รวม การจัดกิจกรรมต่างๆ ตามกิจวัตรประจำวันและการบูรณาการผ่านการเล่น

๒.๔ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยต้องจัดบรรยากาศที่อบอุ่นคล้ายบ้านหรือครอบครัว ตลอดจนดูแลความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก รวมทั้งจัดให้มีสื่อและอุปกรณ์ต่างๆ ที่หลากหลายเหมาะสมกับเด็ก เพื่อสนับสนุนให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพและเรียนรู้อย่างมีความสุข

๒.๕ การประเมิน เป็นขั้นตอนของการตรวจสอบหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย แบ่งออกเป็น การประเมินก่อนนำหลักสูตรไปใช้ เป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบคุณภาพของหลักสูตรหลังจากที่ได้จัดทำแล้ว โดยอาศัยความคิดเห็นจากผู้ใช้หลักสูตร ผู้มีส่วนร่วมในการทำหลักสูตร ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ทรงคุณวุฒิในด้านต่างๆ การประเมินระหว่างการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบว่าหลักสูตรสามารถนำไปใช้ได้ดีเพียงใด ควรมีการปรับปรุงแก้ไขในเรื่องใด และการประเมินหลังการใช้หลักสูตรเป็นการประเมินเพื่อตรวจสอบหลักสูตรทั้งระบบ หลังจากที่ใช้หลักสูตรครบแต่ละช่วงอายุเพื่อสรุปผลว่าหลักสูตรที่จัดทำควรมีการปรับปรุงหรือพัฒนาให้ดีขึ้นอย่างไร

๓. บทบาทผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการหลักสูตรและการจัดทำหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เป็นหลักสูตรที่กระจายอำนาจการจัดการศึกษาให้กับสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการบริหารวิชาการ การบริหารจัดการ และการใช้หลักสูตร เป็นกระบวนการนำหลักสูตรแกนกลางไปสู่การปฏิบัติในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อนำไปสู่ความสำเร็จตามจุดหมายของหลักสูตร ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวนี้ขึ้นอยู่กับบริหารจัดการหลักสูตรที่มีคุณภาพ และได้รับการส่งเสริม สนับสนุน และมีส่วนร่วมจากบุคคล หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทุกระดับ

ดังนั้น เพื่อให้การบริหารจัดการหลักสูตรของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้เกี่ยวข้องทุกระดับทุกฝ่ายต้องมีความรู้ความเข้าใจในบทบาท ภารกิจ หน้าที่ ตลอดจนแนวทางการปฏิบัติที่ช่วยส่งเสริมสนับสนุนการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้มีประสิทธิภาพสูงสุด ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยไปใช้ในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย มีดังนี้

๓.๑ **ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย** สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยที่จัดการศึกษาประสบผลสำเร็จได้ดี มีคุณภาพ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะมีผู้บริหารที่ตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาในระดับนี้ และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของผู้บริหารอย่างถ่องแท้และนำไปปฏิบัติอย่างจริงจังต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยจึงนับเป็นองค์ประกอบสำคัญประการหนึ่งในการจัดการศึกษาปฐมวัย โดยมีคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๑) คุณสมบัติของผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

- (๑) มีความเข้าใจในการจัดการศึกษาปฐมวัย
- (๒) มีวิสัยทัศน์กว้างไกล
- (๓) มีความมุ่งมั่นในการจัดการศึกษาปฐมวัย และมุ่งมั่นต่อการสร้างระบบคุณภาพให้เกิดขึ้นในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
- (๔) เป็นผู้มีความสามารถในการสร้างความร่วมมือและประสานกับทุกฝ่าย เพื่อให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยดำเนินกิจการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย

- (๑) จัดให้มีแผนพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อใช้ในการดำเนินการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
- (๒) เป็นผู้นำในการจัดทำหลักสูตร โดยร่วมประสานกับบุคลากรทุกฝ่าย เพื่อกำหนดวิสัยทัศน์และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของเด็ก ตลอดจนจนสาระตามหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
- (๓) จัดให้มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย
- (๔) สนับสนุนการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ สนับสนุนให้บุคลากรทุกฝ่ายของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้รับความรู้และสามารถจัดทำหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย รวมทั้งพัฒนาบุคลากรให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้
- (๕) เป็นผู้สนับสนุนให้สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยได้รับการพัฒนาอยู่ในระดับมาตรฐานการประกันคุณภาพตลอดไป โดยให้การสนับสนุนทั้งบุคลากรและเด็ก ร่วมมือกันพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้
- (๖) จัดให้มีการนิเทศภายใน เพื่อนิเทศ กำกับ ติดตามการใช้หลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างมีระบบ
- (๗) จัดให้มีการประเมินการนำหลักสูตรไปใช้เพื่อการปรับปรุงพัฒนาสาระของหลักสูตรสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้ทันสมัย สอดคล้องกับความต้องการของเด็ก ชุมชน และท้องถิ่น

๓.๒ ผู้เลี้ยงดู เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในการจัดประสบการณ์ให้เด็กสามารถพัฒนาตนเองตามศักยภาพ ผู้เลี้ยงดูควรมีคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๑) คุณสมบัติของผู้เลี้ยงดู ประกอบด้วย

(๑) เป็นผู้มีสุขภาพดี ผู้เลี้ยงดูต้องเป็นผู้ที่มีร่างกายสมบูรณ์แข็งแรง ไม่มีโรคติดต่อร้ายแรง สามารถทำหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้สึกดีต่อตนเองและผู้อื่น มีความมั่นคงทางอารมณ์ รู้จักกาลเทศะ มีความรับผิดชอบ ปรับตัวได้ในสภาวะต่างๆ ไม่เป็นโรคจิตเภท และดำรงตัวอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

(๒) มีระดับวุฒิภาวะและบุคลิกลักษณะเหมาะสม

ด้านบุคลิกลักษณะ - รักเด็ก มีความเมตตากรุณา มีคุณธรรม เสียสละ อารมณ์ดี ร่าเริง แจ่มใส ใจเย็น มีความมั่นคงทางอารมณ์ มีความอดทนอดกลั้น ชอบพูดคุยกับเด็ก กระตือรือร้น เป็นคนช่างสังเกต มีมนุษยสัมพันธ์ กิริยามารยาทเรียบร้อย

ด้านการปฏิบัติงาน - มีความมุ่งมั่นในการทำงาน รับผิดชอบ คิดและตัดสินใจอย่างมีเหตุผล กล้าเผชิญปัญหาและความยากลำบาก มีระเบียบวินัย

(๓) เป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการเลี้ยงดูเด็ก หรือมีคุณสมบัติตามข้อกำหนดของหน่วยงานที่จัดบริการดูแลเด็ก

(๔) เป็นผู้พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ผู้เลี้ยงดูเด็กต้องสนใจใฝ่หาความรู้และประสบการณ์เพิ่มเติมอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ เพื่อนำความรู้ที่ได้รับมาประยุกต์ใช้ให้เป็นประโยชน์ในการอบรมเลี้ยงดูเด็กได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) บทบาทหน้าที่ของผู้เลี้ยงดู ประกอบด้วย

(๑) วางแผนกำหนดกิจกรรมการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับความต้องการและพัฒนาการตามวัยของเด็ก

(๒) จัดทำแผนการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ เปิดโอกาสให้เด็กปฏิบัติจริงแสดงออกอย่างอิสระ และมีส่วนร่วมทุกกิจกรรม

(๓) จัดทำและพัฒนาสื่อการเรียนรู้ให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย จัดหาแหล่งการเรียนรู้อื่นๆ ในชุมชน เช่น ห้องสมุด พิพิธภัณฑ์ สวนสาธารณะ ศูนย์ศิลปหัตถกรรม พิพิธภัณฑ์ ศาสนสถาน ฯลฯ

(๔) จัดสภาพแวดล้อมของห้องเรียนและสถานพัฒนาเด็กปฐมวัยให้เอื้อต่อการเรียนรู้ให้มีบรรยากาศดึงดูดความสนใจ ทำทนายให้เด็กอยากมีส่วนร่วม

(๕) ศึกษาเด็กเป็นรายกรณีหรือจัดทำวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหา พัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้

(๖) จัดทำข้อมูลเด็กเป็นรายบุคคล โดยให้มีการประสานกันระหว่างสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย บ้าน และชุมชน เพื่อการพัฒนาให้เด็กมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์

(๗) ประสานสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับพ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัว

ผู้เลี้ยงดูจะต้องประสานความร่วมมือ ประชาสัมพันธ์ ตลอดจนเป็นคนกลางในการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับพ่อแม่ และสมาชิกในครอบครัว ดังนี้

ก. พุดคุยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้ปกครอง

ข. ให้ข้อมูลเกี่ยวกับเด็กขณะอยู่กับผู้เลี้ยงดูเด็ก ซึ่งผู้ปกครองควรทราบ

ค. ติดตามซักถามถึงพฤติกรรมเด็กขณะอยู่กับพ่อแม่ เพื่อเปรียบเทียบกับพฤติกรรมเด็กขณะอยู่กับผู้เลี้ยงดู เพื่อให้ความช่วยเหลือต่อเนื่องกัน

ง. ชี้แจงให้คำปรึกษา แนะนำในการอบรมเลี้ยงดูเด็กแก่พ่อแม่ โดยการพุดคุย ทำบอร์ดติดที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย และให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมาร่วมทำกิจกรรมไปพร้อมกับเด็ก เพื่อจะได้เข้าใจการเรียนรู้ของเด็ก

จ. เป็นตัวกลางในการเชื่อมความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างสมาชิกในครอบครัวและผู้ปกครอง

(๘) ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดี มีคุณธรรม ปฏิบัติดีต่อเพื่อน ครู และเด็ก

(๙) พัฒนาตนเองให้เป็นบุคคลที่ใฝ่รู้ ทันทต่อเหตุการณ์

๓.๓ เด็ก การจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นการจัดการศึกษาที่ยึดเด็กเป็นสำคัญ เพราะเด็กเป็นผลผลิตของการจัดการศึกษา เป็นเป้าหมายการจัดการศึกษาของรัฐที่มุ่งหวังพัฒนาให้คนไทยมีความสมบูรณ์และสมดุลทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา และคุณธรรม จริยธรรม การจะให้เด็กมีคุณสมบัติและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คือ เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุขนั้น เด็กต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและความสามารถของตนเอง

๓.๔ พ่อแม่หรือผู้ปกครอง มีหน้าที่จัดให้เด็กที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษาปฐมวัย พ่อแม่หรือผู้ปกครองจึงต้องให้ความร่วมมือและรับผิดชอบต่อการพัฒนาและการเรียนรู้ของเด็ก ดูแลเอาใจใส่ให้เด็กได้พัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้ปกครองจึงต้องมีบทบาทหน้าที่ ดังนี้

๑) มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ร่วมกับเด็กและผู้เลี้ยงดู

๒) มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

๓) ส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อพัฒนาเด็กตามศักยภาพ

๔) ส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก ให้สอดคล้องกับแนวปฏิบัติของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ตลอดจนประสานงาน ป้องกัน และแก้ไขปัญหาเกี่ยวกับพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของเด็ก

๕) สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาตามความเหมาะสมและจำเป็น

๖) ปฏิบัติตนให้เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรู้คู่คุณธรรม เป็นแบบอย่างที่ดีนำไปสู่การพัฒนาให้เป็นสถาบันแห่งการเรียนรู้

๗) มีส่วนร่วมในการประเมินผลการเรียนรู้ของเด็ก และในการประเมินการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

๘) จัดให้เด็กที่อยู่ในความดูแลได้รับการศึกษา เตรียมความพร้อมก่อนการศึกษาระดับ

๓.๕ ชุมชน การศึกษาของไทยมุ่งเน้นให้มีการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับทุกคน ดังนั้น ชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาและมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาหลักสูตรทุกระดับ มีส่วนสนับสนุนให้มีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ สำหรับการศึกษาปฐมวัย ชุมชนมีบทบาทหน้าที่สำคัญ ดังนี้

๑) มีส่วนร่วมในการกำหนดแนวทางในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ร่วมกับพ่อแม่ ผู้ปกครอง และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

๒) มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรและกำหนดแผนพัฒนาสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

๓) เป็นศูนย์การเรียนรู้ เครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กได้มีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง

๔) ให้การสนับสนุนการจัดประสบการณ์และกิจกรรมของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

๕) มีส่วนร่วมในการตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

๖) เสนอแนะแนวทางการพัฒนาการจัดการศึกษาของสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

บทที่ ๔

การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก

ช่วง ๓ ปีแรกของชีวิตวัยเด็กเป็นระยะเวลาที่สำคัญที่สุด เนื่องจากสมองของเด็กมีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ทำให้เด็กสามารถรับรู้สิ่งรอบตัวผ่านกลไกการทำงานที่ประสานกันของประสาทสัมผัส และการเคลื่อนไหว ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ในการอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก จึงเป็นการส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้โดยผ่านประสบการณ์ในชีวิตประจำวันที่หลากหลาย การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็ก ประกอบด้วย การปฏิบัติที่เหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี หลักการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ และแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์

การปฏิบัติที่เหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย สำหรับเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี แบ่งการปฏิบัติที่เหมาะสมในการอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เป็น ๒ ช่วงอายุ ประกอบด้วย ช่วงแรกเกิด - ๒ ปี และช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี แต่ละช่วงอายุ มีรายละเอียดดังนี้

ช่วงแรกเกิด - ๒ ปี

การอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เด็กช่วงแรกเกิด - ๒ ปี เน้นการอบรมตามวิถีชีวิตประจำวัน และส่งเสริมพัฒนาการทุกด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ส่งเสริมให้เด็กได้ใช้ร่างกายตามความสามารถ ด้านอารมณ์ จิตใจ ส่งเสริมการตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างเหมาะสม ภายใต้สภาพแวดล้อมที่อบอุ่นและปลอดภัย ด้านสังคม ส่งเสริมให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิด และด้านสติปัญญา ส่งเสริมให้เด็กได้สังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว เพื่อสร้างความเข้าใจ และใช้ภาษาเพื่อการสื่อสาร ส่งเสริมการคิดและการแก้ปัญหาที่เหมาะสมกับวัย การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กช่วงแรกเกิด - ๒ ปี มีขอบข่ายครอบคลุม การรู้จักและเข้าใจเด็ก การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ และแนวทางปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. รู้จักและเข้าใจเด็กวัยแรกเกิด - ๒ ปี

๑.๑ ธรรมชาติของเด็กวัยแรกเกิด - ๒ ปี

เด็กวัยขวบปีแรกจะเจริญเติบโตเร็วมาก เป็นอัตราการเติบโตที่เร็วที่สุดในชีวิต ทั้งร่างกาย สมอง สายตา และระบบประสาท สมองเป็นอวัยวะที่สำคัญต่อการพัฒนาการทุกส่วน ทุกระบบในร่างกาย การได้รับสัมผัส โอบกอดจากพ่อแม่ ดูนมแม่ตั้งแต่ครั้งชั่วโมงแรกหลังคลอด และบ่อยๆ ต่อเนื่องกัน จะกระตุ้นพัฒนาการของเด็ก ตอบสนองความตื่นตัวของระบบประสาทอย่างมีคุณค่าที่สุด เด็กวัยนี้ยังไม่สามารถช่วยเหลือตนเองได้ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องช่วยเหลือและปกป้องอันตราย เด็กวัยนี้ใช้การร้องไห้เพื่อแสดงความต้องการ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องตอบสนองอย่างถูกต้อง จะทำให้เด็กมีความสุขไปตลอดชีวิต

เด็กอายุ ๑ - ๒ ปี ร่างกายจะเจริญเติบโตเร็วมาก มีความสามารถในการเคลื่อนไหวแขน - ขา เดินและวิ่งได้ การมองเห็นดีขึ้น แต่ยังไม่ช่วยเหลือป้องกันตัวเองไม่ได้ ปฏิเสธต่อต้านมากกว่าขวบปีแรก เป็นวัยกลัว การอยู่คนเดียว กลัวคนแปลกหน้า และกลัวความมืด พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูไม่ควรขู่หรือลงโทษให้เด็กอยู่คนเดียว เป็นวัยชอบสำรวจ ชอบเลียนแบบ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงควรให้โอกาสเด็กช่วยเหลือตนเอง สอนด้วยการทำเป็นแบบอย่าง

● พื้นฐานอารมณ์ของเด็ก

พื้นฐานอารมณ์ของเด็ก เป็นผลมาจากพันธุกรรมและสภาพแวดล้อมขณะที่อยู่ในครรภ์ ส่งผลทำให้ทารกแรกเกิดแสดงพฤติกรรมที่แตกต่างกัน ทั้งที่ถูกเลี้ยงดูโดยผู้เลี้ยงคนเดียวกัน ในครอบครัวเดียวกันก็ตาม ดังนั้น เด็กแต่ละคนจะมีการแสดงออกทางอารมณ์และการตอบสนองต่อสภาพแวดล้อมแตกต่างกัน โดยสามารถแยกได้เป็น ๓ กลุ่มใหญ่ คือ

๑) เด็กเลี้ยงง่าย เป็นเด็กกลุ่มที่มีลักษณะปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมง่ายในสถานการณ์ต่างๆ เด็กมีพฤติกรรมยิ้ม ทักทาย อารมณ์ดี สามารถปรับตัวเข้ากับกิจวัตรประจำวันต่างๆ ได้อย่างสม่ำเสมอ ทำให้ผู้เลี้ยงดูสามารถให้การดูแลและตอบสนองความต้องการของเด็กกลุ่มนี้ได้ดี

๒) เด็กเลี้ยงยาก เป็นเด็กกลุ่มที่มีการปรับตัวได้ยากต่อสภาวะการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์ต่างๆ และมีความยากลำบากในการตอบสนองสิ่งต่างๆ ที่เข้ามากระตุ้น เด็กมักมีอารมณ์ที่หงุดหงิดง่าย มีพฤติกรรมต่อต้าน อารมณ์เสื่อง่าย มีการแสดงออกที่ไม่คงที่ในการทำกิจวัตรประจำวัน เช่น การรับประทานอาหาร การนอน การขับถ่าย ผู้เลี้ยงดูมักจะรู้สึกวิตกกังวลต่อการตอบสนองต่อความต้องการของเด็กที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา และยากที่จะคาดการณ์สิ่งที่จะเกิดขึ้นได้

๓) เด็กปรับตัวช้า เป็นกลุ่มเด็กที่มีการปรับตัวล่าช้าในสถานการณ์ต่างๆ บางครั้งดูเหมือนเด็กเลี้ยงยาก ต้องใช้เวลาในการปรับตัวในสถานการณ์ต่างๆ เด็กไม่สามารถตอบสนองต่อสิ่งเร้าต่างๆ ที่เข้ามาสู่ตัวเด็กได้อย่างทันที ดูเหมือนเด็กขี้อาย หากผู้เลี้ยงดูเข้าใจในลักษณะของเด็ก และให้เวลาในการปรับตัว รวมถึงเพิ่มโอกาสในการฝึกทักษะ เด็กจะสามารถปรับตัวต่อสถานการณ์นั้นๆ ได้อย่างเหมาะสม

๑.๒ การเจริญเติบโตของเด็กแรกเกิด - ๒ ปี

หมายถึง การเปลี่ยนแปลงเพิ่มขนาดของร่างกายและอวัยวะ ซึ่งเกิดจากการเพิ่มจำนวนและขนาดของเซลล์และส่วนต่อเลี้ยง และการเพิ่มจำนวนการเปลี่ยนแปลงส่วนสัด ดังนี้

อายุ	น้ำหนักโดยเฉลี่ยในเด็กปกติ (กิโลกรัม)	ความยาวหรือส่วนสูงของร่างกาย โดยเฉลี่ยในเด็กปกติ (เซนติเมตร)
แรกเกิด	๓	๕๐
๕ - ๖ เดือน	๖ (๒ เท่าของน้ำหนักแรกเกิด)	๖๕
๑ ปี	๙ (๓ เท่าของน้ำหนักแรกเกิด)	๗๕
๑ ปี ๓ เดือน	๑๐	๗๗
๑ ปี ๖ เดือน	๑๐.๘	๘๐
๒ ปี	๑๒	๘๕

- **ความยาวของเส้นรอบศีรษะ** แสดงการเติบโตของสมอง วัดเหนือคิ้ว

แรกเกิด ยาวประมาณ ๓๕ เซนติเมตร

อายุ ๔ - ๕ เดือน กระหม่อมหลังปิดอย่างช้าไม่เกิน ๔ เดือน

อายุ ๑ ปี เส้นรอบศีรษะเพิ่มขึ้นอีกปีละ ๑ เซนติเมตร

อายุ ๑ ปีครึ่ง กระหม่อมหน้าปิดอย่างช้าไม่เกิน ๑ ปีครึ่ง

อายุ ๒ - ๕ ปี เส้นรอบศีรษะเพิ่มขึ้นอีกปีละ ๑ เซนติเมตร

- **ฟันน้ำนม**

เด็กเริ่มมีฟันขึ้นอายุ ๖ - ๘ เดือน และมีครบ ๒๐ ซี่ เมื่ออายุ ๒ ปี ๖ เดือน โดยฟันน้ำนมมีความสำคัญมาก ถ้าฟันน้ำนมแข็งแรง ฟันแท้ที่ขึ้นมาทดแทนจะไม่เกไม่ซ้อน การดูนมจากขวดทำให้เด็กฟันผุ วิธีการป้องกันคือให้เลิกนมมอดึกเมื่อมีฟันขึ้น ทำความสะอาดฟันให้เด็กก่อนนอน หัดดื่มนมจากถ้วยเมื่ออายุ ๑ ปีขึ้นไป

๑.๓ การสร้างความผูกพัน ภูมิคุ้มกันทางจิตใจของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู

การสร้างความผูกพัน ภูมิคุ้มกันทางจิตใจของพ่อแม่และผู้เลี้ยงดู สำหรับเด็กแรกเกิด - ๒ ปี มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการสร้างรากฐานชีวิตจิตใจของมนุษย์ นอกจากร่างกายและสมองจะเจริญเติบโตสูงสุดในช่วงนี้เด็กยังมีความรู้สึกรับรู้สัมผัสทั้งรูป รส กลิ่น เสียง กายสัมผัส และยังเลียนแบบอย่าง ตั้งแต่แรกเกิด เด็กเล็กๆ เรียนรู้จากประสบการณ์การเลี้ยงดูและภาวะแวดล้อมได้เร็ว และฝังลึกในจิตใจ การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง หรือผู้เลี้ยงดู ก่อให้เกิดจุดเริ่มต้นของความผูกพัน ซึ่งผู้ปกครองสามารถสร้างความรักความผูกพัน ผ่านทางการให้อาหาร การสัมผัสโอบกอด การสื่อสารพูดคุย การมอง และการพูดคุย เล่นหรือทำกิจกรรม

ร่วมกัน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้จะช่วยสร้างสายสัมพันธ์ให้แก่เด็ก ทำให้เด็กเกิดความรู้สึกมีคุณค่าในตัวเอง ส่งเสริมพัฒนาการด้านอารมณ์ และพัฒนาทักษะทางสังคม การเลี้ยงดูเด็กวัยนี้หากผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูให้ความรักเอาใจใส่ อบรมเลี้ยงดูโดยเข้าใจ ดูแลอย่างใกล้ชิดให้มีความสมดุลกันทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาแล้ว เด็กก็จะเติบโตอย่างแข็งแรง ใฝ่รู้และใฝ่ดี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองเพื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในอนาคต ให้เป็นคนเก่ง คนดี อยู่อย่างมีความสุข และไม่ลืมที่จะเผื่อแผ่ความช่วยเหลือให้กับผู้อื่นในสังคมด้วย ผู้ปกครองควรสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับเด็ก ซึ่งจำเป็นต้องใช้เวลาและเอาใจใส่อย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความผูกพันระหว่างกัน ความมั่นคงทางใจ ซึ่งเป็นภูมิคุ้มกันทางจิตใจ จะมีความสำคัญต่อชีวิตของเด็กมาก

๑.๔ พัฒนาการของเด็กแรกเกิด - ๒ ปี

เด็กแรกเกิด - ๒ ปี มีความเปลี่ยนแปลงด้านความสามารถในการทำหน้าที่ของอวัยวะต่างๆ ตั้งแต่ระดับง่ายจนยากขึ้น มีทักษะและปรับตัวต่อสิ่งแวดล้อมดีขึ้น ดังนี้

อายุ ๑ เดือน	สบตา จ้องหน้าแม่
อายุ ๒ เดือน	คุยอ้อแอ้ ยิ้ม ชันคอในท่าคว่ำ
อายุ ๓ เดือน	ชันคอได้ตรงเมื่ออุ้มนั่ง ส่งเสียงโต้ตอบ
อายุ ๔ เดือน	พยายามคว้าของเล่น หัวเราะเสียงดัง ชูคอตั้งขึ้นในท่าคว่ำ ยิ้มทักทาย แสดงอาการดีใจเมื่อเห็นสิ่งที่ตัวเองพอใจ
อายุ ๕ เดือน	สามารถคว้า พลิกคว่ำ พลิกหงาย
อายุ ๖ เดือน	คว่ำของมือเดียว หันหาเสียงเรียกชื่อ ส่งเสียงโต้ตอบ
อายุ ๗ เดือน	นั่งทรงตัวได้เอง เปลี่ยนสลับมือถือของได้
อายุ ๘ เดือน	มองตามของตก กลัวคนแปลกหน้า
อายุ ๙ เดือน	เข้าใจเสียงห้าม เล่นจ๊ะเอ๋ ตบมือ นั่งได้มั่นคง คลานได้ ใช้นิ้วชี้ และนิ้วหัวแม่มือหยิบของชิ้นเล็กได้
อายุ ๑๐ เดือน	เหนียวตัว เกาะยืน เกาะเดิน ส่งเสียงต่างๆ เช่น หม่ำๆ จ๋า จ๊ะ
อายุ ๑๒ เดือน	ตั้งไข่ พุดได้เป็นคำ มีความหมาย เลียนเสียงพุด ทำท่าทางทำตามคำสั่งง่ายๆ ได้
อายุ ๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน	ลุกขึ้นยืนได้ด้วยตนเอง เดินโดยปล่อยแขนเป็นอิสระ เริ่มวิ่งและเดินเร็วๆ ได้ เริ่มคุ้นเคยกับบุคคลอื่น ถอดเสื้อผ้าได้ง่ายๆ ได้ ชี้ส่วนต่างๆ ของร่างกายได้ เลียนแบบการกระทำง่ายๆ ของผู้ใหญ่
อายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี	เดินขึ้นบันได มือข้างหนึ่งจับราวบันได อีกข้างหนึ่งจับผู้ใหญ่ ก้าวเท้า โดยมีสองเท้าอยู่ในขั้นเดียวกัน วิ่งและหยุดได้ทันที แสดงความกลัวเมื่อแยกจากคนใกล้ชิด ชอบเล่นของเล่นคนเดียว สนใจฟังนิทานง่ายๆ

๒. การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กแรกเกิด - ๒ ปี

การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กแรกเกิด - ๒ ปี มีความสำคัญต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็กเป็นอย่างยิ่ง ผู้เลี้ยงดูจึงต้องให้ความสำคัญต่อการดูแลสุขภาพอนามัย รวมถึงการเสริมสร้างภูมิคุ้มกันโรค ฝ้าระวัง และป้องกันโรคต่างๆ ที่อาจเกิดขึ้น ซึ่งอาจส่งผลต่อพัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญาได้

๒.๑ การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กแรกเกิด - ๑ ปี

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>๒.๑.๑ การให้นมและอาหารตามวัย</p> <p>๑) การให้นม เริ่มให้นมแม่ทันทีหลังคลอดภายในครึ่งชั่วโมง โดยให้นมแม่อย่างเดียว อย่างน้อย ๖ เดือนเต็ม โดยไม่ต้องให้อาหารอื่น แม้แต่น้ำ ขณะให้นมแม่ ควรปฏิบัติดังนี้</p> <p>(๑) ใช้ผ้าสะอาดชุบน้ำสุกเช็ดรอบบริเวณเต้านม</p> <p>(๒) ส่งเสียงโต้ตอบหากลูกร้องหิวนม ให้ลูกรู้ว่ากำลังจะให้นมในไม่ช้า</p> <p>(๓) อุ้มลูกในท่าที่สบาย อยู่ในวงแขนแนบลำตัว ให้ปากลูกอยู่ในระดับพอดีกับหัวนมแม่</p> <p>(๔) เปลี่ยนข้างให้นม หากน้ำนมไม่พอ</p> <p>(๕) อุ้มลูกพาดบ่าหลังให้นม เพื่อให้เธอ</p>	<p>๖ เดือนแรก เป็นระยะสำคัญสำหรับการสร้างรากฐานการเจริญเติบโตของสมอง นมแม่เป็นอาหารที่ดีที่สุด เพราะมีสารอาหารมากกว่า ๒๐๐ ชนิด มีสารช่วยสร้างเซลล์สมอง เส้นใยประสาทสมอง และจอประสาทตา มีภูมิต้านทานโรค ทำให้ลูกแข็งแรง ไม่เจ็บป่วยบ่อย การให้อาหารอื่นเป็นการให้สิ่งแปลกปลอมแก่ทารก เพราะร่างกายยังไม่สามารถย่อยได้ อาจทำให้เกิดท้องร่วงหรือแพ้อาหารได้ แม่ควรเลี้ยงลูกด้วยนมแม่เพียงอย่างเดียว ๖ เดือน และเลี้ยงลูกด้วยนมแม่ต่อไป ควบคู่กับอาหารตามวัยจนลูกอายุครบ ๒ ปี หรือนานกว่านั้น</p>

กิจกรรม	ประโยชน์
---------	----------

๒) การให้อาหาร เริ่มให้อาหารอื่นที่ไม่ใช่นม ตั้งแต่อายุ ๖ เดือนเป็นต้นไป โดยประกอบอาหารที่เหมาะสมกับความต้องการของวัยและถูกหลักโภชนาการ ดังตารางต่อไปนี้

อายุ (เดือน)	ชนิดและปริมาณอาหาร					
	จำนวนมื้อ ต่อวัน	กลุ่มข้าว	กลุ่มเนื้อสัตว์	กลุ่มผัก	กลุ่มผลไม้	กลุ่มน้ำมัน
๖	๑	ข้าวบดละเอียด ๓ ช้อนกินข้าว	ไข่แดงสุกครึ่งฟอง หรือปลา ๑ ช้อนกินข้าว หรือ ตับบด ๑ ช้อนกินข้าว	ผักต้มเปื่อย บดละเอียด ครึ่งช้อนกินข้าว เช่น ตำลึง ฟักทอง	ผลไม้บด ๑ - ๒ ช้อน เช่น กล้วยน้ำว้าสุก หรือมะละกอสุก	ครึ่งช้อนชา
๗	๑	ข้าวบดละเอียด ๔ ช้อนกินข้าว	ไข่ต้มสุกครึ่งฟอง สลับกับตับบด ๑ ช้อนกินข้าว หรือเนื้อปลา หรือ เนื้อหมูหรือเนื้อไก่ ๑ ช้อนกินข้าว	ผักสุก ๑ ช้อนกินข้าว เช่น ผักหวาน ตำลึง ฟักทอง	ผลไม้สุก ๑ - ๒ ช้อน เช่น มะละกอสุก หรือมะม่วงสุก	ครึ่งช้อนชา
๘ - ๙	๒	ข้าวสวยนิ่มๆ บดหยาบ ๔ ช้อนกินข้าว ต่อมื้อ	ไข่ต้มสุกครึ่งฟอง สลับกับตับบด ๑ ช้อนกินข้าว หรือ เนื้อปลา หรือเนื้อหมู หรือเนื้อไก่ ๑ ช้อนกินข้าวต่อมื้อ	ผักสุก ๑ ช้อนกินข้าว ต่อมื้อ เช่น ผักหวาน ตำลึง ฟักทอง ผักกาดขาว แครอท	ผลไม้สุก ๒ - ๓ ช้อน ต่อมื้อ เช่น มะละกอสุก ๓ ช้อน หรือ กล้วยน้ำว้าสุก ๑ ผล	ครึ่งช้อนชา ต่อมื้อ
๑๐ - ๑๒	๓	ข้าวสวยนิ่มๆ บดหยาบ ๔ ช้อนกินข้าว ต่อมื้อ	ไข่ต้มสุกครึ่งฟอง สลับกับตับบด ๑ ช้อนกินข้าว หรือ เนื้อปลา หรือเนื้อหมู หรือเนื้อไก่ ๑ ช้อนกินข้าวต่อมื้อ	ผักสุก ๑ ๑/๒ ช้อนกินข้าวต่อมื้อ เช่น ผักหวาน ตำลึง ฟักทอง ผักกาดขาว แครอท	ผลไม้สุก ๓ - ๔ ช้อน ต่อมื้อ เช่น มะม่วงสุก ๔ ช้อน หรือส้ม ๑ ผล	ครึ่งช้อนชา ต่อมื้อ

แนวทางการจัดอาหาร

- เริ่มให้อาหารทีละอย่างและครั้งละน้อยๆ เมื่อเด็กกินได้ และไม่มีปัญหาการแพ้อาหาร จึงค่อยๆ เพิ่มปริมาณจนได้ตามที่แนะนำ
- จัดอาหารแต่ละกลุ่มให้มีความหลากหลายเพื่อสร้างความคุ้นเคย
- อาหารในช่วงอายุ ๗ เดือนขึ้นไป ไม่ต้องบดละเอียด เพิ่มความหยาบมากขึ้นตามอายุ เพื่อฝึกการเคี้ยวอาหาร
- ไม่ควรปรุงอาหารรสจัด ควรให้อาหารรสธรรมชาติ
- วัตถุดิบและภาชนะที่ใช้ปรุงอาหารและใส่อาหาร ต้องสะอาดและปลอดภัย

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>๒.๑.๒ การดูแลสุขภาพ</p> <p>ทารกแรกเกิดยังมีภูมิคุ้มกันโรคต่ำ จึงต้องการสภาพแวดล้อมที่สะอาด</p> <p>๑) การทำความสะอาดร่างกาย</p> <p>(๑) หลังการขับถ่ายทุกครั้งควรเปลี่ยนผ้าอ้อม ทำความสะอาดด้วยสำลีชุบน้ำ เช็ดให้สะอาด การเช็ดอวัยวะเพศของเด็กหญิง ควรเช็ดจากด้านหน้าลงปาด้านหลัง สำหรับเด็กผู้ชาย ควรขยับหนังหุ้มปลายอวัยวะเพศล้างทำความสะอาด</p> <p>(๒) ควรอาบน้ำให้เด็กอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง ตามเวลาเป็นประจำ น้ำไม่ควรร้อนหรือเย็นจนเกินไป ขณะอาบน้ำควรพูดคุยให้เด็กรู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกาย</p> <p>(๓) ควรทำความสะอาดสะดือเด็กแรกเกิด ประมาณ ๑ - ๒ สัปดาห์ หรือจนกว่าสะดือจะหลุด โดยใช้สำลีเช็ดรอบๆ สะดือให้แห้ง แล้วใช้สำลีชุบแอลกอฮอล์เช็ดขอบและก้นสะดือให้ทั่ว</p> <p>(๔) ทำความสะอาดตา หู และจมูก โดยใช้สำลีหรือผ้านุ่มที่สะอาดชุบน้ำสะอาดเช็ดเบาๆ</p> <p>(๕) ตัดเล็บมือให้สั้นอยู่เสมอ</p> <p>๒) การดูแลช่องปากและฟัน</p> <p>(๑) หลัง ๖ เดือน ถ้าไม่สามารถให้นมแม่ต่อได้ ควรเลือนมจืดให้เด็ก ไม่ให้เด็กดูดขวดนมจนหลับคาขวด ไม่นำของหวานทุกชนิดใส่ขวดนม และเลิกให้ขวดนมเมื่ออายุ ๑ - ๑ ๑/๒ ปี</p> <p>(๒) เมื่ออายุ ๖ เดือน เด็กเริ่มมีฟันขึ้นแล้ว แปรงฟันลูกให้สะอาดด้วยยาสีฟันผสมฟลูออไรด์วันละ ๒ ครั้ง เช้าและก่อนนอน</p> <p>(๓) เด็กอายุ ๖ เดือน ควรเริ่มให้อาหาร ๑ มื้อ และเพิ่มเป็น ๓ มื้อเมื่ออายุ ๑ ปี อาหารระหว่างมื้อควรเป็นนมจืดและผลไม้</p> <p>(๔) พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเปิดริมฝีปากดูฟันเด็กเดือนละครั้ง ถ้าพบฟันมีรอบขาวขุ่นบริเวณคอฟัน ให้รีบพาไปพบทันตบุคลากรหรือเจ้าหน้าที่สาธารณสุข เพื่อทาฟลูออไรด์ป้องกันฟันผุ</p> <p>วิธีแปรงฟัน</p> <p>ใช้แปรงสีฟันและยาสีฟันเป็นจุดเล็กๆ ให้เด็กนอนหนุนตักหันหน้าไปทางเดียวกับผู้แปรง ใช้นิ้วมือแหวกกระพุ้งแก้มเพื่อให้มองเห็นฟันที่จะแปรงชัดเจน วางขนแปรงตั้งฉากกับตัวฟัน ขยับไปมาสั้นๆ ให้ทั่วทุกซี่ ถ้าเด็กยังบ้วนน้ำไม่ได้ ให้ใช้ผ้าสะอาดเช็ดฟองยาสีฟันออก เมื่อแปรงสะอาดแล้วจะไม่พบคราบเหนียวสีขาวอมเหลืองติดอยู่ที่ฟัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อให้เด็กเติบโตมีสุขภาพแข็งแรง - เพื่อไม่ให้สิ่งสกปรกย้อนกลับ - เพื่อป้องกันการหมักหมมและติดเชื้อ - เพื่อให้เด็กเรียนรู้ว่าเวลาไหนต้องทำอะไร และทำให้เด็กรู้จักส่วนต่างๆ ของร่างกาย - เพื่อไม่ให้สะดือแฉะ สะดือจะได้หลุดเร็วขึ้น - ทารกจะสบายตัว สดชื่น - เล็บมือจะไม่ขีดข่วนหน้าและเนื้อตัวทารก - ฟันน้ำนมมีความสำคัญต่อสุขภาพของเด็ก ถ้าไม่ดูแลให้ดีจะเกิดฟันผุได้ง่าย ถ้าฟันผุลุกลามเด็กจะปวดฟัน นอนไม่หลับ ไม่สามารถรับประทานอาหารได้ ส่งผลต่อการเจริญเติบโตและพัฒนาการของเด็ก

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>๓) การดูแลของใช้สำหรับเด็ก</p> <p>(๑) ควรแยกซักเสื้อผ้าของเด็ก โดยใช้ผงซักฟอกชนิดอ่อนหรือน้ำยาซักผ้าเด็ก</p> <p>(๒) ทำความสะอาดเบาะที่นอนเป็นประจำ เปลี่ยนผ้าปูที่นอนทุกครั้งที่เด็กทำปื้อน ซักให้สะอาด และตากให้แห้ง</p> <p>(๓) ตรวจสอบของเล่นไม่ให้มีชิ้นส่วนแตกหักเสียหาย ไม่มีส่วนแหลมคม หรือกะเทาะหลุด</p> <p>๔) การพาเด็กไปรับการตรวจสุขภาพและฉีดวัคซีนป้องกันโรค</p> <p>ต้องพาเด็กไปตรวจสุขภาพและรับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคเป็นระยะๆ ตามกำหนด</p>	<p>- เพื่อสุขอนามัยและความปลอดภัยของทารก</p> <p>- เพื่อสุขภาพและความปลอดภัยของทารก</p>

กำหนดการรับวัคซีนของเด็กแรกเกิด - ๑ ปี

ตามแผนงานสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของกระทรวงสาธารณสุข

อายุ	วัคซีนที่ให้	ข้อแนะนำ
แรกเกิด	บีซีจี (BCG)	ฉีดให้เด็กก่อนออกจากโรงพยาบาล
	ตับอักเสบบี (HB1)	HB1 ควรให้เร็วที่สุดภายใน ๒๔ ชั่วโมงหลังเกิด
๒ เดือน	คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก (DTP) (๑) ตับอักเสบบี (๑) โปลิโอ (๑)	-
๔ เดือน	คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก (DTP) (๒) ตับอักเสบบี (๒) โปลิโอ (๒)	-
๖ เดือน	คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก (DTP) (๓) ตับอักเสบบี (๓) โปลิโอ (๓)	-
๙ เดือน	หัด หัดเยอรมัน คางทูม (MMR) (๑)	หากไม่ได้ฉีดเมื่ออายุ ๙ เดือน ให้รีบติดตามฉีดให้เร็วที่สุด

คำย่อ : BCG = Bacillus Calmette Guerin; DTP = Diphtheri and Tetanus Toxoids, and Pertussis; HB = Hepatitis B; MMR = Measles, Mumps, and Rubella

หมายเหตุ :

- หากพบว่าเด็กไม่สามารถรับวัคซีนตามกำหนดเวลาให้เด็กได้รับวัคซีนทันที
- วัคซีนที่ต้องให้มากกว่า ๑ ครั้ง หากเด็กเคยได้รับวัคซีนมาบ้างแล้ว และไม่ได้รับวัคซีนครั้งต่อไปตามกำหนดเวลานัด ให้ฉีดวัคซีนครั้งต่อไปนั้นได้ทันที โดยไม่ต้องเริ่มต้นครั้งที่ ๑ ใหม่
- หากมีหลักฐานบันทึกว่าเคยได้รับวัคซีน BCG มาก่อน ไม่จำเป็นต้องให้ซ้ำ แม้จะไม่มีแผลเป็นบริเวณที่ได้รับวัคซีน

กิจกรรม	ประโยชน์											
<p>๒.๑.๓ การพักผ่อนนอนหลับ</p> <p>เด็กแรกเกิดมีเวลาตื่นและเวลานอนไม่แน่นอน ร่างกาย โดยเฉพาะสมอง ต้องใช้เวลาในการปรับตัวและเรียนรู้ความแตกต่างของช่วงกลางวันและกลางคืน ใน ๒ - ๓ เดือนแรก เด็กจะตื่นทุก ๓ - ๔ ชั่วโมง เพื่อดูดนมและมักนอนหลังอ้อม มีช่วงเวลาที่ตื่นมาเล่นไม่กี่ชั่วโมง การนอนจึงเป็นเรื่องสำคัญสำหรับเด็ก เด็กควรได้นอนอย่างมีความสุขและปลอดภัย โดยให้นอนกางมุ้งในที่ที่อากาศถ่ายเท ไม่มีเสียงรบกวน ที่นอนต้องสะอาด เด็กตั้งแต่อายุประมาณ ๔ เดือนเป็นต้นไป จะค่อยๆ นอนกลางคืนนานขึ้น ส่วนมากจะนอนยาวตลอดคืน โดยไม่ตื่นกลางดึก เมื่ออายุ ๔ เดือน - ๑ ปี ความต้องการนอนของเด็กแต่ละคนจะแตกต่างกันบ้าง โดยเฉลี่ยจะแบ่งตามช่วงอายุและช่วงเวลานอนได้ดังนี้</p>	<p>เพื่อสุขภาพที่ดีของทารก</p>											
<table border="1"> <thead> <tr> <th>อายุ</th> <th>เวลานอนหลับ (ชั่วโมง/วัน)</th> <th>ลักษณะการนอน</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>แรกเกิด - ๒ เดือน</td> <td>๑๖ - ๑๘</td> <td>หลับช่วงสั้นๆ หลายรอบ</td> </tr> <tr> <td>๒ - ๑๐ เดือน</td> <td>๑๔ - ๑๖</td> <td rowspan="2">นอน ๒ - ๓ ช่วง ทั้งกลางวันและกลางคืน กลางคืนจะนอนในช่วงยาวขึ้น จนหลับได้ตลอดคืน</td> </tr> <tr> <td>๑๐ - ๑๒ เดือน</td> <td>๑๔ - ๑๖</td> </tr> </tbody> </table> <p>ท่านอนที่เหมาะสม ควรให้เด็กนอนตะแคงหรือนอนหงาย ไม่ควรรนอนคว่ำ เพราะจะทำให้เด็กอึดอัด หายใจไม่สะดวก และที่นอนต้องไม่นิ่มจนเกินไป เพื่อความปลอดภัยของทารก</p>		อายุ	เวลานอนหลับ (ชั่วโมง/วัน)	ลักษณะการนอน	แรกเกิด - ๒ เดือน	๑๖ - ๑๘	หลับช่วงสั้นๆ หลายรอบ	๒ - ๑๐ เดือน	๑๔ - ๑๖	นอน ๒ - ๓ ช่วง ทั้งกลางวันและกลางคืน กลางคืนจะนอนในช่วงยาวขึ้น จนหลับได้ตลอดคืน	๑๐ - ๑๒ เดือน	๑๔ - ๑๖
อายุ	เวลานอนหลับ (ชั่วโมง/วัน)	ลักษณะการนอน										
แรกเกิด - ๒ เดือน	๑๖ - ๑๘	หลับช่วงสั้นๆ หลายรอบ										
๒ - ๑๐ เดือน	๑๔ - ๑๖	นอน ๒ - ๓ ช่วง ทั้งกลางวันและกลางคืน กลางคืนจะนอนในช่วงยาวขึ้น จนหลับได้ตลอดคืน										
๑๐ - ๑๒ เดือน	๑๔ - ๑๖											

๒.๒ การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กช่วงอายุ ๑ - ๒ ปี

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>๒.๒.๑ การให้นมและอาหารตามวัย</p> <p>เด็กต้องการพลังงานและสารอาหารมากกว่าผู้ใหญ่ แต่เด็กวัยนี้ไม่สนใจอาหารและไม่เจริญอาหารเหมือนวัยทารก เพราะสนใจสำรวจสิ่งแวดล้อมและการเล่นมากกว่า เด็กเริ่มเลือกอาหาร เพราะชอบหรือไม่ชอบอาหารบางอย่าง เด็กบางคนอาจจะมีปัญหาเรื่องอาหารการกิน ควรสร้างสุขนิสัยในการรับประทานอาหารอย่างจริงจังในระยะนี้ เพราะเด็กอยู่ในวัยเจริญเติบโต การให้อาหารเด็กอย่างไม่เหมาะสมหรือไม่ครบทั้ง ๕ หมู่ จะทำให้การเจริญเติบโตหยุดชะงัก มีระดับสติปัญญาไม่ดีเท่าที่ควร และเจ็บป่วยบ่อย เด็กควรได้รับประทานอาหารหลักครบทั้ง ๕ หมู่ ในแต่ละหมู่ควรรับประทานอาหารให้หลากหลายชนิด วันละ ๓ มื้อ และนมเป็นอาหารเสริม</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อนำไปสร้างเนื้อเยื่อของสมอง กล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย - สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

กิจกรรม	ประโยชน์	
<p>๑) ปริมาณอาหารที่เด็กควรได้รับในแต่ละวัน</p>		
<p>อาหาร</p>	<p>ปริมาณอาหาร เด็กอายุ ๑ - ๒ ปี</p>	<p>คำแนะนำเพิ่มเติม</p>
<p>นม</p>	<p>๒ แก้ว</p>	<p>นมสด หรือนมผง หรือโยเกิร์ต นมสด ๑ แก้ว = โยเกิร์ต (๑๕๐ กรัม หรือ ๑ ๑/๒ ถ้วย)</p>
<p>เนื้อสัตว์</p>	<p>๓ ช้อนกินข้าว</p>	<p>ควรทำให้สุก หั่นเป็นชิ้นเล็กๆ สะดวกในการเคี้ยว และสลับกับการให้ปลา ไข่ เลือดหมู ไก่ เป็ด ตับ อาหารทะเล ปลาตัวเล็ก กุ้งฝอย เต้าหู้</p>
<p>ข้าวสุก หรือก๋วยเตี๋ยว หรือขนมจีน</p>	<p>๓ ทัพพี</p>	<p>ข้าวสุก (หุงไม่เช็ดน้ำหรือนึ่ง) ข้าวเหนียวหนึ่ง ขนมนึ่ง ก๋วยเตี๋ยว ขนมนึ่ง เผือก มัน สลัดผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน</p>
<p>ผักใบเขียว</p>	<p>๒ ทัพพี</p>	<p>ควรเป็นผักสีเขียวเข้มหรือสีเหลืองส้ม และผักอื่นๆ สลัดผลัดเปลี่ยนหมุนเวียน</p>
<p>ผลไม้ตามฤดูกาล</p>	<p>๓ ส่วน</p>	<p>ผลไม้สดตามฤดูกาล ล้างให้สะอาดก่อนให้เด็กรับประทานอาหาร (๑ ส่วนของผลไม้แต่ละชนิดไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาด เช่น กล้วยน้ำว้า ๑ ผล ส้มเขียวหวาน ๒ ผลกลาง เงาะ ๔ ผล ฝรั่งครึ่งผล มะม่วงสุกครึ่งผล มะละกอสุก ๖ ชิ้นพองคำ สับปะรด ๖ ชิ้นพอดีคำ)</p>
<p>น้ำมัน กะทิ</p>	<p>น้อยกว่า ๓ ช้อนชา</p>	<p>ไม่ควรได้รับมากเกินไป เพราะจะทำให้อ้วนได้</p>
<p>น้ำตาล</p>	<p>น้อยกว่า ๒ ช้อนชา</p>	<p>ไม่ควรได้รับมากเกินไป อาจทำให้ผอมหรืออ้วน และฟันผุได้ จึงไม่ควรให้รับประทานขนมและเครื่องดื่มที่มีรสหวานจัด เช่น ลูกอม เยลลี่ น้ำหวาน น้ำอัดลม</p>
<p>๒) การให้อาหารแก่เด็กต้องคำนึงถึงหลักโภชนาการ ดังนี้</p> <p>(๑) ให้เด็กได้รับประทานอาหารหลักครบ ๕ หมู่ทุกวัน ในสัดส่วนที่เหมาะสม และมีการเตรียมที่สะอาด ปลอดภัย</p> <p>(๒) ให้ร่างกายได้รับไขมันขนาดพอเหมาะ คือ ประมาณ ๓๐% ของพลังงานทั้งหมด เด็กควรได้รับน้ำมันพืช ไขมันจากเนื้อสัตว์ และนม ประมาณ ๒ - ๔ แก้ว และควรเลือกใช้ไขมันที่ให้กรดไขมันจำเป็น ที่ร่างกายสร้างเองไม่ได้ ได้แก่ น้ำมันถั่วเหลือง น้ำมันดอกคำฝอย น้ำมันข้าวโพด และน้ำมันจากปลาทะเล รับประทานไข่ได้วันละ ๑ ฟอง โดยไม่เกิดปัญหาคอเลสเตอรอลสูง ยกเว้นครอบครัวที่มีภาวะเสี่ยงทางพันธุกรรม</p> <p>(๓) ให้รับประทานน้ำตาลแต่พอควร การรับประทานน้ำตาลทรายที่ใสในอาหาร ขนม และเครื่องดื่มมากเกินไป จะทำให้เกิดโทษ เช่น ฟันผุ และยังเป็นสาเหตุให้มีการสร้างไขมันไตรกลีเซอไรด์เพิ่มขึ้น เสี่ยงต่อการเป็นโรคหัวใจขาดเลือดและโรคเบาหวานในอนาคต ควรรับประทานอาหารคาร์โบไฮเดรตประเภทธัญพืชและแป้ง ซึ่งเมื่อย่อยแล้วจะกลายเป็นน้ำตาล ร่างกายนำมาใช้เป็นพลังงานได้ดี</p>		

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>(๔) ให้รับประทานอาหารที่ให้ใยอาหารเป็นประจำ อาหารที่ให้ใยอาหารมีส่วนของพืชที่น้ำย่อยในลำไส้มนุษย์ย่อยไม่ได้ คงเหลือให้ขับถ่ายออกมา ได้แก่ ผัก ผลไม้ ข้าว และแป้ง ซึ่งเป็นคาร์โบไฮเดรตชนิดโมเลกุลเชิงซ้อน ใยอาหารเหล่านี้จะทำให้เพิ่มปริมาณอุจจาระในลำไส้ กระตุ้นให้มีการขับถ่ายอย่างสม่ำเสมอ เป็นการลดโอกาสที่สารพิษต่างๆ จะสัมผัสกับผนังลำไส้ และลดภาวะไตรกลีเซอไรด์ในเลือดสูง และสามารถลดความเสี่ยงต่อการเกิดท้องผูกเป็นประจำ ซึ่งนำไปสู่โรคลำไส้โป่งพอง ริดสีดวงทวาร และมะเร็งบางชนิด</p> <p>(๕) ให้เด็กรับประทานอาหารธรรมชาติ ควรใช้เกลือหรืออาหารที่มีโซเดียมสูงน้อยลง เพราะอาหารรสเค็มจะทำให้เด็กมีโอกาสเป็นโรคความดันโลหิตสูงได้ อาหารเหล่านี้ ได้แก่ น้ำปลา ซีอิ๊ว กะปิ ปลา ร้า เต้าเจี้ยว ผักดอง ไข่เค็ม ปลาเค็ม รวมถึงน้ำและเครื่องดื่มบางชนิดที่มีโซเดียมสูง ซึ่งก็ต้องระมัดระวังด้วย</p> <p>(๖) ให้อาหารที่มีส่วนป้องกันโรคมะเร็ง ได้แก่ การเพิ่มผักและผลไม้ให้มากขึ้น ละเว้นอาหารที่ไหม้เกรียม อาหารที่มีความชื้นจนเกิดเชื้อรา จำกัดปริมาณไขมัน โดยเฉพาะที่มาจากสัตว์ และไขมันที่มีกรดไขมันอิ่มตัว เช่น น้ำมันปาล์ม กะทิ และน้ำมันปาล์ม ควรหลีกเลี่ยงอาหารที่ใส่สีและสารเคมี</p> <p>๓) การตอบสนองที่ควรทำ</p> <p>(๑) อายุ ๑ ปี ๖ เดือน</p> <p>(๑.๑) ถ้าเด็กรับประทานนมแม่ได้ ควรให้รับประทานต่อไป แต่เด็กที่รับประทานนมผสม ควรเปลี่ยนการดูนมจากขวด เป็นการดื่มจากแก้วแทน และควรงดนมผสมมื่อเด็ก</p> <p>(๑.๒) ฝึกรับประทานอาหารเอง มีช้อนและถ้วยใส่อาหารที่ไม่หกหรือแตกง่ายให้เด็ก ๑ ชุด นั่งรับประทานเป็นที่ประจำ</p> <p>(๑.๓) ให้เห็นการรับประทานอาหารของผู้อื่น เพื่อเป็นแบบอย่างและเลียนแบบ</p> <p>(๒) อายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี</p> <p>(๒.๑) ให้รับประทานเองเพิ่มขึ้น จนรับประทานเองทั้งหมด โดยการตัดอาหารให้เป็นชิ้นพอดีคำ ทำให้อ่อนนุ่มหรือเคี้ยวง่าย ไม่ติดคอ</p> <p>(๒.๒) ตักให้ทีละส่วน แล้วค่อยเติมให้จนอิ่ม</p> <p>(๒.๓) ดื่มนมจากถ้วย หรือใช้หลอดดูดจากกล่อง</p> <p>(๓) อายุ ๒ ปี - ๓ ปี</p> <p>(๓.๑) จัดให้รับประทานอาหารเป็นที่และเป็นเวลา</p> <p>(๓.๒) ให้มีโอกาสรับประทานอาหารร่วมกับเด็กอื่นๆ และสมาชิกในครอบครัว</p> <p>(๓.๓) ไม่ควรใช้อาหารหรือขนมเป็นรางวัล</p> <p>(๓.๔) ไม่ควรบังคับหรือขู่ให้เด็กรับประทานอาหาร</p>	<p>- ฝึกความสามารถในการใช้สายตาและมือประสานกัน</p>

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>(๓.๕) ควรชมเชยและสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในระหว่างการรับประทานอาหาร ควรมีการพูดคุยพอสมควร ไม่ควรดูโทรทัศน์ระหว่างรับประทานอาหาร</p>	
<p>๒.๒.๒ การดูแลสุขภาพ</p> <p>๑) การรักษาสุขอนามัย</p> <p>(๑) สอนเด็กล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และหลังการขับถ่ายทุกครั้ง</p> <p>(๒) อาบน้ำให้เด็กอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง</p> <p>(๓) สระผมเด็กอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ - ๒ ครั้ง ด้วยยาสระผม</p> <p>(๔) ตัดเล็บมือเล็บเท้าของเด็กให้สั้น</p> <p>(๕) นำผ้าห่ม ที่นอน หมอน มุ้ง ออกผึ่งแดดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง</p> <p>(๖) ล้างมือและของใช้ก่อนทำอาหารให้เด็ก</p> <p>๒) การดูแลฟัน</p> <p>พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมักไม่ให้ความสำคัญกับฟันน้ำนม เพราะถือว่าเป็นฟันที่ชั่วคราว อีกไม่นานก็มีฟันแท้ไว้ใช้ต่อไป จากทัศนคตินี้ทำให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูละเลยการดูแลฟันน้ำนม ทัศนคติเกี่ยวกับฟันที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กควรทราบ คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พ่อแม่เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการทำให้ฟันลูกดีได้ตลอดชีวิต - โรคฟันผุป้องกันได้ โรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบไม่ได้เกิดจากกรรมพันธุ์ - เด็กสามารถมีฟันดีได้ตลอดชีวิต ถ้ารู้จักวิธีป้องกันและรักษาเมื่อเด็กอายุประมาณ ๒ ปี ๖ เดือน เด็กจะมีฟันน้ำนมครบ ๒๐ ซี่ <p>(๑) การแปรงฟันให้เด็ก</p> <p>เมื่อเด็กมีฟันขึ้น ควรเปลี่ยนมาใช้แปรงสีฟัน โดยผู้ใหญ่แปรงให้ก่อน อายุ ๒ - ๓ ปี อาจให้เด็กลองแปรงเอง แต่การทำความสะอาดฟันผู้ใหญ่ยังต้องทำให้ เพราะจากการศึกษาพบว่า ความสามารถในการใช้สายตาและมือประสานงานกันได้อย่างดีในการแปรงฟันนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูต้องช่วยแปรงส่วนที่เด็กยังแปรงไม่สะอาด จนกระทั่งเด็กอายุ ๗ - ๘ ปี จะสามารถแปรงสะอาดได้เอง</p> <p>(๒) วิธีแปรงฟันให้เด็ก</p> <p>ให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูนั่งกับฟัน และให้เด็กนอน โดยศีรษะอยู่บนตัก หันหน้าไปทางทิศเดียวกันทั้งผู้แปรงและเด็ก โดยใช้แปรงนุ่มๆ หน้าที่เตรียมความยาวของหัวแปรงควรครอบคลุมฟันประมาณ ๓ ซี่ แล้วแปรงโดยขยับไป - มาสั้นๆ ในแนวนอนประมาณ ๑๐ ครั้งต่อฟันทุก ๓ ซี่ โดยให้ขนแปรงตั้งฉากกับผิวฟัน</p>	<ul style="list-style-type: none"> - เพื่อฝึกสุขนิสัยที่ดีให้กับเด็ก - ฟันน้ำนมช่วยในการบดเคี้ยวอาหาร - ฟันน้ำนมช่วยในการออกเสียงให้เด็กฝึกพูดชัดเจน - ฟันน้ำนมช่วยให้ใบหน้าสวยงาม และเป็นตัวกำหนดตำแหน่งให้ฟันแท้ขึ้นมาในช่องปากอย่างเป็นระเบียบ - ช่วยให้ขากรรไกรเจริญเติบโตอย่างปกติ - ป้องกันการเกิดฟันซ้อนฟันเก - เพื่อดูแลสุขภาพเหงือกและฟัน - เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีกับการทำความสะอาดฟัน

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>(๓) การตรวจฟันเด็ก</p> <p>การตรวจสุขภาพภายในช่องปากของเด็กอย่างสม่ำเสมอ นับเป็นสิ่งสำคัญที่ละเลยไม่ได้ วิธีตรวจฟันเด็กทำได้โดยให้เด็กอ้าปากหันหน้าไปทางที่มีแสงสว่างเพียงพอ ตรวจสอบด้วยตาเปล่าให้ทั่วทุกซี่ ทุกด้าน โดยปกติ ฟันน้ำนมจะมีสีขาวเหมือนนมสด หากฟันน้ำนมผุ จะเห็นเป็นจุดหรือร่อง สีดำหรือเห็นสีขาวขุ่นบนตัวฟันจนเป็นรูผุเห็นได้ชัดเจน หากตรวจพบความเปลี่ยนแปลงของฟันเหล่านี้ ให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูพาไปพบทันตแพทย์ เพื่อจะได้ไม่สูญเสียฟันน้ำนมไปก่อนเวลาอันควร</p> <p>(๔) การเลี้ยงเด็กอย่างถูกวิธี ให้ฟันดีมีอนามัย</p> <p>(๔.๑) พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรทำความสะอาดฟันให้เด็ก หลังอาหารและก่อนนอน</p> <p>(๔.๒) ให้เด็กดื่มน้ำตามหลังการดื่มนมและรับประทานอาหารทุกครั้งที่</p> <p>(๔.๓) ไม่ควรเติมน้ำตาลลงในนมให้เด็กดื่ม</p> <p>(๔.๔) ฝึกให้เด็กดื่มนมผสมจากแก้วหรือใช้หลอดดูดจากกล่อง แทนการดูดจากขวด</p> <p>(๔.๕) ให้อาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสม ไม่ควรให้เด็กอมท็อฟฟี่หรือรับประทานขนมหวานบ่อยๆ</p> <p>(๔.๖) เริ่มฝึกให้เด็กรู้จักการแปรงฟัน บ้วนปาก</p> <p>(๔.๗) ไม่ให้หลับโดยอมจุกนมหรือขนม</p> <p>(๔.๘) เสริมฟลูออไรด์ให้เด็กตั้งแต่อายุ ๖ เดือน - ๑๒ ปี เพื่อให้เนื้อฟันแข็งแรง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่มีระดับฟลูออไรด์ในน้ำดื่มสูงพอ</p>	<p>- เพื่อป้องกันปัญหาฟันผุ</p>
<p>๒.๒.๓ การพักผ่อนนอนหลับ</p> <p>การนอนของเด็กวัย ๑ - ๒ ปี วัยนี้ต้องการนอนหลับวันละประมาณ ๑๑ - ๑๓ ชั่วโมง โดยนอนกลางวัน วันละ ๒ ครั้ง ครั้งละ ๒ - ๓ ชั่วโมง แต่หลังอายุ ๑๘ เดือน จะลดการนอนกลางวันเหลือวันละ ๑ ครั้ง การนอนหลับขึ้นอยู่กับปัจจัยทางพัฒนาการและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากวัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีความรู้สึกกังวลกับการแยกจากผู้เลี้ยงดู (Separation Anxiety) จึงทำให้เด็กอาจเกิดปัญหาไม่ยอมเข้านอนหรือการตื่นกลางคืน ซึ่งอาจใช้หมอนหรือผ้าห่มที่เด็กชอบ เพื่อลดความวิตกกังวลของเด็กต่อการแยกจากผู้เลี้ยงดูในขณะนอนหลับ ควรฝึกให้เด็กนอนตลอดคืน โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรเตรียมตัวเด็กก่อนเข้านอน โดยใช้เวลา ๑๕ - ๒๐ นาที ทำกิจกรรมเบาๆ เช่น ฟังนิทานก่อนนอน ดูสมุดภาพ หรือให้เด็กสวดมนต์ก่อนเข้านอนเป็นเวลา และอาจช่วยร้องเพลงกล่อมเบาๆ ทำจนเป็นกิจวัตรสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กเกิดความเคยชิน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูไม่ควรให้เด็กมีกิจกรรมที่ตื่นเต้นก่อนนอน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ ฟูดุเคยเสียงดัง หากเด็กถูกบังคับให้นอน เด็กจะเกิดอารมณ์เครียด</p>	

กิจกรรม	ประโยชน์
และมักจะโยเยเรียกร้องให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ก่อนจึงจะยอมนอน แต่พฤติกรรมเช่นนี้เป็นอยู่ไม่นาน และจะน้อยลงเมื่อพ้นอายุ ๔ ปี จึงจะยินยอมโดยดี และจะหลับง่ายขึ้น	
๒.๒.๔ การขี้ถ่าย เมื่อสภาพร่างกายของเด็กพร้อม เด็กอายุ ๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี จะเริ่มควบคุมการขี้ถ่ายอุจจาระได้เมื่ออายุ ๓ ปี จึงจะสามารถควบคุมการขี้ถ่ายปัสสาวะในเวลากลางวัน ส่วนการควบคุมปัสสาวะในเวลากลางคืน เด็กส่วนใหญ่จะทำได้เมื่ออายุประมาณ ๔ - ๕ ปี การฝึกการขี้ถ่าย ไม่ควรดุ บังคับ และควรชมเชยเมื่อเด็กทำได้ เด็กจะควบคุมการถ่ายอุจจาระได้ก่อนการควบคุมการถ่ายปัสสาวะ	
๒.๒.๕ การตรวจสุขภาพและการรับวัคซีน ในการเลี้ยงดูเด็กนั้น ถึงแม่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะระวังรักษาความสะอาดอย่างดีแล้วก็ตาม เด็กก็อาจติดเชื้อโรคต่างๆ ได้ เนื่องจากเด็กยังไม่มีภูมิคุ้มกันต้านทานโรค และเชื้อโรคต่างๆ เหล่านี้ ก็อาจปะปนอยู่ในอากาศ อาหาร นม น้ำดื่ม หรือแพร่กระจายจากคนที่อยู่ใกล้ชิด จึงทำให้เด็กเจ็บป่วย บางครั้งรุนแรงถึงพิการหรือเสียชีวิตได้ แต่โรคติดเชื้อบางอย่างสามารถป้องกันได้ด้วยการให้วัคซีนสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นระยะตามกำหนด ตั้งแต่แรกเกิด - อายุ ๑๒ ปี แม่เด็กจะสบายดี ไม่มีอาการเจ็บป่วย แต่มีความจำเป็นที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ต้องให้เด็กได้รับวัคซีนตามกำหนด	เพื่อป้องกันการติดเชื้อในเด็ก

กำหนดการรับวัคซีนของเด็กอายุ ๑ - ๒ ปี
ตามแผนงานการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของกระทรวงสาธารณสุข

อายุ	วัคซีนที่ให้	ข้อแนะนำ
๑ ๑/๒ ปี	คอตีบ ไอกรน บาดทะยัก (DTP) (๔) โปลิโอ (๔)	-

คำย่อ : DTP = Diphtheri and Tetanus Toxoids, and Pertussis

หมายเหตุ :

- หากพบว่าเด็กไม่สามารถรับวัคซีนตามกำหนดเวลาให้เด็กได้รับวัคซีนทันที
- วัคซีนที่ต้องให้มากกว่า ๑ ครั้ง หากเด็กเคยได้รับวัคซีนมาบ้างแล้ว และไม่ได้รับวัคซีนครั้งต่อไปตามกำหนดเวลานัด ให้ฉีดวัคซีนครั้งต่อไปนั้นได้ทันที โดยไม่ต้องเริ่มต้นครั้งที่ ๑ ใหม่
- หากมีหลักฐานบันทึกว่าเคยได้รับวัคซีน BCG มาก่อน ไม่จำเป็นต้องให้ซ้ำ แม้จะไม่มีแผลเป็นบริเวณที่ได้รับวัคซีน

๓. การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอายุแรกเกิด - ๒ ปี

กิจกรรม	สื่อ	ประโยชน์
<p>๒ - ๔ เดือน</p> <ol style="list-style-type: none"> ร้องเพลง พูดคุยโต้ตอบกับเด็กด้วยสีหน้ายิ้มแย้ม วางของเล่นที่อ่อนนุ่ม สีสด ขาว - ดำ และแดง วางไว้ข้างตัวเด็ก เล่นกับเด็ก เช่น เกมจ๊ะเอ๋ เขย่าของเล่นที่มีเสียงหรือเมื่อบีบมีเสียงให้เด็กสนใจ อุ้มเด็กให้มองกระจก ให้เด็กหยิบสิ่งของต่างๆ ด้วยมือ เล่นกับเด็กโดยชูของเล่นให้เด็กไขว่คว้า แขวนของเล่นที่มีสีสดใสและมีเสียงไว้ให้ดู ในระยะ ๘ - ๑๐ นิ้ว 	<ul style="list-style-type: none"> - ของเล่นที่ทำด้วยผ้า - เกมจ๊ะเอ๋ หน้ากาก - ของเล่นที่มีเสียง - กระจกเงา - ของเล่นหลากหลายชนิด ที่มีสีขาว - ดำ - ของเล่นแขวน โมบาย 	<p>กระตุ้นการใช้สายตากับการใช้มือให้สัมพันธ์กันดีขึ้น ฝึกการฟังเสียง การสัมผัส</p>
<p>๔ - ๖ เดือน</p> <ol style="list-style-type: none"> หาสถานที่โล่งให้เด็กเคลื่อนไหว ของเล่นสีสดใส มีเสียงเมื่อเขย่า ให้เด็กหยิบจับและคืบไปหา ชมเขยเมื่อเด็กทำได้ พูดคุยกับเด็กด้วยน้ำเสียงนุ่มนวล กระตุ้นให้เด็กหัวเราะ พูดคุย ทำเสียงสูงๆ ต่ำๆ โดยทำสีหน้าแตกต่างกัน ร้องเพลงหรือเปิดเพลงให้เด็กฟัง ปล่อยให้เด็กได้คลาน นั่งเล่นเอง โดยมีผู้เลี้ยงดูคอยระวังอยู่ข้างหลัง กลิ้งของเล่นให้เด็กมองตาม ให้เด็กเล่นถ่ายของจากมือหนึ่งไปอีกมือหนึ่ง เล่นของเล่นที่มีพื้นผิวหลากหลาย เล่นเกมจ้ำจี้ แมงมุม ตบมือ ฯลฯ เล่นของเล่นลอยน้ำ เล่นปู้ไต๋ 	<ul style="list-style-type: none"> - ของเล่นที่มีเสียงกรุ๊งกริ๊ง - เทปเพลง - ของเล่นที่รูปทรงกลิ้งได้ เช่น ลูกบอล - ของเล่นที่มีพื้นผิวแตกต่างกัน - ของเล่นที่ลอยน้ำได้ 	<p>ฝึกการใช้มือและนิ้วมือ การสัมผัส การสังเกต การฟังเสียง</p>
<p>๖ - ๙ เดือน</p> <ol style="list-style-type: none"> อุ้มน้อยลง ให้เด็กนั่งเล่น คลาน หยิบจับของด้วยตนเอง ให้โอกาสเด็กช่วยเหลือตนเอง พาเด็กออกเดินนอกบ้าน ชี้ชวนให้เด็กรู้จักชื่อ สิ่งต่างๆ รอบตัว บอกชื่อสิ่งต่างๆ ด้วยคำพูดสั้นๆ ของเล่นประเภทเคาะ เขย่า ของเล่นหยิบเข้า - ออก จากกล่องได้ 		<p>ฝึกการสังเกต การฟังเสียง การเคลื่อนไหว การใช้มือและนิ้วมือให้คล่องแคล่ว</p>

กิจกรรม	สื่อ	ประโยชน์
๖. เปิดเพลงให้เด็กโยกตัวตามจังหวะดนตรี ๗. ชวนเด็กเล่นจับปูด้า ชวนหาของที่กิ้งกิ้งลับตา ๘. ให้อย่างหรือผักผลไม้ชิ้นโตๆ สำหรับกัด ๙. เล่นซ่อนหา ๑๐. เล่นกับเงาตัวเองในกระจก ๑๑. อ่านหนังสือให้เด็กฟัง ๑๒. ดูรูปภาพสิ่งของที่คุ้นเคย ๑๓. ให้เด็กหยิบจับของเล่นที่มีขนาดแตกต่างกัน ๑๔. เรียกชื่อเด็กเพื่อกระตุ้นให้เด็กมาหา และชมเชยเด็ก ในความสำเร็จ เช่น โอบกอด ตบมือ ๑๕. พูดกับเด็กด้วยคำสั้นๆ เสียงชัดเจน ๑๖. ให้เด็กฝึกกระดาศ และขยี้กระดาศ ๑๗. เคาะจังหวะ ทำเสียงกระทบกัน	- เทปเพลง - แต่งกวา ฝรั่ง - เกมซ่อนหา - กระจก - หนังสือนิทาน - ของเล่นที่มีรูปทรง และขนาดแตกต่างกัน - กระดาศ - เครื่องเคาะจังหวะ	
๙ - ๑๒ เดือน ๑. จัดหาสถานที่โล่งกว้าง ปลอดภัย จัดโต๊ะ เก้าอี้ที่แข็งแรง มั่นคง ให้เด็กเกาะยืน เกาะเดิน ๒. เล่นตบมือ จ๊ะเอ๋ ร้องเพลงกับเด็ก ชมเชยเมื่อเด็กทำได้ ๓. จัดหาหนังสือรูปภาพสีสดใสให้เด็กเปิดเล่น ดูภาพ ชี้ชวน ให้ดูภาพ เล่านิทาน ๔. จัดหาของเล่นที่เหมาะสม ปลอดภัย มีขนาดไม่เล็กมาก เช่น บล็อกไม้/พลาสติก ตุ๊กตาผ้านุ่ม กล่องหยอดรูปทรง ต่างๆ ของเล่นไกลานเดินได้ รถหรือกล่องกระดาศที่มี เชือกลากเดินได้ ๕. ให้หยิบของด้วยนิ้วชี้และนิ้วหัวแม่มือ ๖. เล่นตบแปะ ๗. ให้เด็กเล่นเลียนแบบ เช่น พูดโทรศัพท์ ๘. ให้เด็กมีส่วนร่วมในการแต่งตัว ๙. พูดคุยหรือบอกเหตุผลเมื่อเด็กทำผิด และชมเชย เมื่อเด็กทำถูก ๑๐. พูดคำสั่งง่ายๆ เช่น คำว่า กิน ไป ฯลฯ ๑๑. พูดคำที่มีความหมายในชีวิตประจำวัน เช่น พ่อ แม่ ข้าว ฯลฯ ๑๒. สอนร้องเพลง คำคล้องจองง่ายๆ ๑๓. บอกสัญลักษณ์ง่ายๆ ที่มีอยู่ในชีวิตประจำวัน	- หนังสือรูปภาพ - บล็อกไม้/พลาสติก ตุ๊กตา ผ้านุ่ม กล่องหยอด รูปทรงต่างๆ ของเล่น ไกลานเดินได้ - รถกล่องกระดาศที่มีเชือก ลากเดินได้ - ของเล่นจำลองที่เหมือนจริง - เครื่องแต่งกายเด็ก - เพลง คำคล้องจอง - ป้ายสัญลักษณ์ต่างๆ	ฝึกการใช้นิ้วมือ การใช้สายตา และมือให้สัมพันธ์ การสังเกต การเคลื่อนไหว การใช้ภาษา

กิจกรรม	สื่อ	ประโยชน์
<p>๑ ปี - ๑ ปี ๖ เดือน</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ขว้างปา ตอก ถอดให้หลุด ๒. เปิดหนังสือรูปภาพให้เด็กดู พร้อมทั้งเล่านิทานประกอบรูปภาพ ๓. เล่นกับเด็กด้วยการแสดงท่าทางต่างๆ เช่น ร้องเพลง ซี้ตา หู จมูก แขน ขา ให้เด็กเรียนรู้ ๔. พูดคุยโต้ตอบ ชี้ชวนให้เด็กสังเกตสิ่งต่างๆ รอบตัว ๕. หากกระดาษ ดินสอ สีเทียนแท่งใหญ่ ให้เด็กจับขีดเขียน ๖. ให้เด็กเดิน วิ่งโดยอิสระ โดยเน้นเรื่องความปลอดภัย ๗. จูงมือเด็กขึ้นบันได ๘. จูงมือเด็กไปยังสถานที่ต่างๆ ๙. ให้เด็กได้ถอดเสื้อผ้าเอง ช่วยเหลือตนเองในการแต่งตัวให้มากขึ้น ๑๐. เล่นเกมวิ่งเก็บของ วิ่งไล่จับ เตะบอล ๑๑. สอนให้เด็กรู้จักแบ่งปันสิ่งของต่างๆ กับผู้ใกล้ชิด แต่ไม่ควรบังคับให้เด็กตัดสินใจเอง ๑๒. ชวนเด็กให้ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ๑๓. ถามคำถามง่ายๆ ให้เด็กตอบ ๑๔. ให้เด็กได้ขีดเขียนเองโดยอิสระ 	<ul style="list-style-type: none"> - ลูกบอล ของเล่นพลาสติก - กล่องกระดาษ รถลาก - หนังสือนิทาน - รูปภาพต่างๆ - กระดาษ ดินสอ สีเทียนแท่งใหญ่ - เครื่องแต่งกายเด็ก - ลูกบอลผ้า 	<p>ฝึกการเคลื่อนไหว เรียนรู้ การสังเกตด้วยการสัมผัส ความแตกต่างของรูปทรง ฝึกการใช้สายตาประสานสัมพันธ์กัน ฝึกการทรงตัว ฝึกการใช้ภาษา เริ่มปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม</p>
<p>๑ ปี ๖ เดือน - ๒ ปี</p> <ol style="list-style-type: none"> ๑. ให้โอกาสเด็กเล่นทั้งที่ร่มและกลางแจ้ง ปีนป่าย เล่นน้ำ เล่นทรายอย่างอิสระ โดยคอยดูแลความปลอดภัย ๒. หาไม้บล็อก กล่องกระดาษ ให้เด็กได้ซ้อนเล่น ภาพตัดต่อง่ายๆ ๓ - ๔ ชั้น เป็นรูปต่างๆ ให้เด็กนำมาเรียงกัน โดยวิธีลองผิดลองถูก ๓. ชี้ชวนให้เด็กเรียนรู้ความแตกต่างของสี รูปทรงของวัตถุ ๔. ของเล่นลากจูงและผลักไป - มาได้ เพื่อพัฒนาการเคลื่อนไหว ๕. เล่านิทานให้เด็กฟังและเปิดโอกาสให้เด็กได้โต้ตอบ ๖. ให้โอกาสเด็กเล่นน้ำเล่นทราย ปั้นดินน้ำมันตามจินตนาการ ๗. ชมเชยและให้กำลังใจเพื่อสร้างความมั่นใจในตนเอง ๘. ให้เด็กใช้มือในการหมุน ปิด ๙. ฝึกให้เด็กช่วยเหลือตนเองในการแต่งกายให้มากที่สุด ๑๐. ให้เด็กฝึกกิจวัตรประจำวันเอง เช่น รับประทานอาหาร ฝึกตักน้ำจากแก้ว ฝึกการขับถ่าย ๑๑. จับมือให้เด็กกระโดด ๑๒. ให้เด็กเตะลูกบอลที่ห่างจากตัว ๒ - ๓ ก้าว ๑๓. ให้เด็กเล่นขว้างปาสิ่งของ ๑๔. ให้เด็กเดินไปข้างหน้า - เดินถอยหลัง ๑๕. ถีบหรือขี่จักรยานสามล้อ ๑๖. เล่นเป่าฟองสบู่ 	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องเล่นสนาม เกม - หนังสือนิทาน - ของเล่นที่หมุน หรือปิดเป็นเกลียว - ลูกบอล - จักรยานสามล้อ 	<p>ฝึกตาและมือประสานกัน ทักษะการใช้กล้ามเนื้อมือ ข้อมือ การเรียนรู้ การสังเกต การคิด การจำ การใช้ภาษา การแยกแยะจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์</p>

๔. แนวทางปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน

การอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวันสำหรับเด็กแรกเกิด - ๒ ปี มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการวางรากฐานการเรียนรู้และการพัฒนาทักษะพื้นฐานของเด็กทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา การจัดกิจกรรมควรจัดให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็กตามวัย โดยบูรณาการกิจกรรมการเรียนรู้ผ่านการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน และการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก ดังนี้

๔.๑ การฝึกสุขนิสัยและลักษณะนิสัยที่ดี เป็นการส่งเสริมสุขนิสัยที่ดีในการรับประทานอาหาร ควรฝึกให้เด็กได้รับประทานอาหารเอง หัดตักอาหาร ตีมน้ำจากถ้วย การนอน การทำความสะอาดร่างกาย แต่งตัว โดยช่วยเหลือตามสมควร การขับถ่าย ตลอดจนปลูกฝังลักษณะนิสัยที่ดีในการดูแลสุขภาพอนามัย และการแสดงมารยาทที่สุภาพ นุ่มนวล แบบไทย เป็นต้น

๔.๒ การเคลื่อนไหวและการทรงตัว เป็นการส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อแขนกับขา มือกับนิ้วมือ และส่วนต่างๆ ของร่างกาย ในการเคลื่อนไหวหรือออกกำลังกายทุกส่วน โดยการจัดให้เด็กเคลื่อนไหวกล้ามเนื้อใหญ่ กล้ามเนื้อเล็ก ตามความสามารถของวัย เช่น คว้า คลาน ยืน เดิน เล่นนิ้วมือ เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกาย ตามเสียงดนตรี ปีนป่ายเครื่องเล่นสนาม เล่นม้าโยก ลากจูงของเล่นมีล้อ ขี่จักรยานทรงตัวโดยใช้เท้าช่วยไถ เป็นต้น

๔.๓ การฝึกการประสานสัมพันธ์ระหว่างมือ - ตา เป็นการฝึกความแข็งแรงของกล้ามเนื้อมือ นิ้วมือ ให้พร้อมที่จะหยิบจับ ฝึกการทำงานอย่างสัมพันธ์กันระหว่างมือ - ตา รวมทั้งฝึกให้เด็กรู้จักคาดคะเนหรือระยะเวลาของสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตัวเทียบกับตัวเองในลักษณะใกล้กับไกล เช่น โม่บายที่มีเสียงและสี (สำหรับขวบปีแรก ควรเป็นโม่บายสีขาว - ดำ) ฝึกเกาะเดิน ฝึกให้เด็กใช้นิ้วหยิบจับของกินชิ้นเล็กๆ ใช้นิ้วร้อยลูกปัดขนาดใหญ่ เล่นหยอด บล็อกรูปทรงลงกล่อง ตอกหมุด โยนรับลูกบอล เล่นน้ำเล่นทราย ใช้สีเทียนแท่งใหญ่ เป็นต้น

๔.๔ การส่งเสริมด้านอารมณ์ จิตใจ เป็นการส่งเสริมการเลี้ยงดูในการตอบสนองความต้องการของเด็กด้านจิตใจ โดยการจัดสภาพแวดล้อมที่ส่งเสริมให้เด็กเกิดความรู้สึกอบอุ่นและมีความสุข เช่น สบตา อุ้ม โอบกอด สัมผัส การเป็นแบบอย่างที่ดีในด้านการแสดงออกทางอารมณ์ ตอบสนองต่อความรู้สึกที่เด็กแสดงออกอย่างนุ่มนวล อ่อนโยน ปลูกฝังการชื่นชมธรรมชาติรอบตัว ชมเชยเมื่อเด็กทำสิ่งต่างๆ ได้ เมื่อเด็กมีความพยายามทำสิ่งใด ควรสนใจ ชื่นชมให้กำลังใจ เป็นต้น

๔.๕ การส่งเสริมทักษะทางสังคม เป็นการส่งเสริมการสร้างความสัมพันธ์กับพ่อแม่ ผู้เลี้ยงดู และบุคคลใกล้ชิด โดยการพูดคุยหยอกล้อหรือเล่นกับเด็ก เช่น เล่นจ๊ะเอ๋ เล่นจ้ำจี้ เล่นโยกเยก เล่นประกอบคำร้อง เช่น จันทร์เจ้า แมงมุม ตั๊กแตน ให้เด็กมีส่วนร่วมกิจกรรมต่างๆ ในบ้าน สอนให้เด็กรู้จักทักทาย ขอบคุณ ขอโทษ ในเวลาที่เหมาะสม หรือพาเด็กไปเดินเล่นนอกบ้าน พบปะเด็กอื่นหรือผู้ใหญ่ ภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิด เช่น พาไปบ้านญาติ พาไปร่วมกิจกรรมที่ศาสนสถาน เป็นต้น

๔.๖ การใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นการกระตุ้นการรับรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการมองเห็น การได้ยินเสียง การลิ้มรส การได้กลิ่น และการสัมผัสจับต้องสิ่งต่างๆ ที่แตกต่างกันในด้านขนาด รูปร่าง สี น้ำหนัก และผิวสัมผัส เช่น การเล่นมองตนเองกับกระจกเงา การเล่นของเล่นที่มีพื้นผิวแตกต่างกัน แขนงของเล่นสีสดใส ให้มองตาม พูดคุย ทำเสียงต่างๆ เป็นต้น

๔.๗ การส่งเสริมการสำรวจสิ่งต่างๆ รอบตัว เป็นการฝึกให้เด็กเรียนรู้สิ่งรอบตัว ผ่านเหตุการณ์ และสื่อที่หลากหลายในโอกาสต่างๆ รู้จักสำรวจ พูดคุยชี้ชวนให้เด็กสังเกตสิ่งของและคนรอบข้าง ให้หาสิ่งของที่ซ่อนไว้ใต้ผ้า ชี้ให้ดูภาพและเล่าเรื่องสั้นๆ ให้ฟัง พูดคุยชี้ชวนต่างๆ ของร่างกาย และทดลองสิ่งที่ไม่คุ้นเคย เช่น มองตามสิ่งของ หันหาที่มาของเสียง ค้นหาสิ่งของที่ปิดซ่อนจากสายตา กิจกรรมการทดลองง่ายๆ เป็นต้น

๔.๘ การส่งเสริมทักษะทางภาษา เป็นการฝึกให้เด็กได้เปล่งเสียง เลียนเสียงพูดของผู้คน เสียงสัตว์ต่างๆ รู้จักชื่อเรียกของตนเอง ชื่ออวัยวะส่วนต่างๆ ของร่างกาย ชื่อพ่อแม่หรือผู้คนใกล้ชิด และชื่อสิ่งต่างๆ รอบตัว ตลอดจนฝึกให้เด็กรู้จักสื่อความหมายด้วยคำพูดและท่าทางโดยการพูดคุยทำเสียงโต้ตอบกับเด็ก เวลาพูดให้เรียกชื่อเด็ก ชี้ชวนและสอนให้รู้จักชื่อเรียกสิ่งต่างๆ จากของจริง เล่านิทานหรือร้องเพลงง่ายๆ ให้ฟัง เป็นต้น

๔.๙ การส่งเสริมจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ เป็นการฝึกให้เด็กได้แสดงออกทางความคิด ตามจินตนาการของตนเอง เช่น ชีตเขียนวาดรูป ทำกิจกรรมศิลปะที่ไม่ใช่การระบายสีตามแบบหรือในกรอบ เล่นบล็อกขนาดใหญ่ เล่นของเล่นสร้างสรรค์ พูดเล่าเรื่องตามจินตนาการ เล่นสมมติ เป็นต้น

จากแนวทางปฏิบัติในการอบรมเลี้ยงดูตามวิถีชีวิตประจำวัน สามารถนำมาออกแบบการจัดกิจกรรมประจำวันสำหรับเด็กแรกเกิด - ๒ ปี ซึ่งเป็นกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ถูกจัดเตรียมในแต่ละวัน เพื่อสนองความต้องการรอบด้านของเด็กอย่างเหมาะสม ทั้งเรื่องความเป็นอยู่ และส่งเสริมพัฒนาการการเรียนรู้ของเด็ก มีแนวทางต่อไปนี้

แนวทางการจัดกิจกรรมประจำวัน สำหรับเด็กแรกเกิด - ๒ ปี

เวลา	กิจกรรม
เช้า	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ดื่มนมและรับประทานอาหารเช้า - ดูแลความสะอาดด้านร่างกายของเด็ก โดยฝึกให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติ - พาเด็กเดิน วิ่ง หรือเล่นเครื่องเล่น เพื่อพัฒนากล้ามเนื้อใหญ่ และเรียนรู้สิ่งต่างๆ ตามธรรมชาติ ในบริเวณสถานที่ที่มีผู้ใหญ่พูดคุยหรือช่วยแนะนำ - ให้ดื่มนมและรับประทานอาหารว่าง - เล่านิทานหรืออ่านหนังสือให้เด็กฟัง พร้อมทั้งพูดคุยกับเด็ก - ฝึกกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทักษะ โดยการปฏิบัติด้วยตนเอง เช่น การล้างมือ การใช้ห้องน้ำ การดื่มนมจากถ้วย - ให้เด็กได้เล่นของเล่นเพื่อการพัฒนาอย่างอิสระ หรือเล่นกับพี่น้อง หรือเพื่อนเป็นกลุ่ม หรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับศิลปะให้เด็กได้เล่นสลับกัน
กลางวัน	<ul style="list-style-type: none"> - รับประทานอาหารเช้าที่มีประโยชน์ถูกหลักโภชนาการ และฝึกการช่วยเหลือตนเองในการรับประทานอาหารเช้า โดยให้เด็กได้ปฏิบัติเองบ้าง - ดูแลความสะอาด อาบน้ำ ฝึกสุขนิสัยที่ดีในการรักษาความสะอาดให้แก่เด็ก ให้เด็กช่วยเหลือตนเองในการแต่งกายเปลี่ยนชุดนอน - ให้นอนพักผ่อนในช่วงเวลากลางวัน โดยไม่จำกัดเวลา
บ่าย	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ดื่มนมและรับประทานอาหารว่าง - ฝึกสุขนิสัยการดูแลความสะอาดอีกครั้ง - เล่านิทานหรืออ่านหนังสือให้เด็กฟัง พร้อมทั้งพูดคุย แสดงบทบาทสมมติกับเด็ก - ให้ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการทำกิจกรรมที่เขาสนใจอย่างอิสระ โดยผู้ใหญ่คอยแนะนำหรือจัดหาวัสดุอุปกรณ์ให้
เย็น	<ul style="list-style-type: none"> - เล่นอิสระ สร้างความสัมพันธ์กับครอบครัว - รับประทานอาหารเช้า
กลางคืน	<ul style="list-style-type: none"> - ให้ดื่มนม - เล่านิทาน ร้องเพลงกล่อมให้เด็กนอนพักผ่อนแต่หัวค่ำ เพื่อให้ได้พักผ่อนอย่างเต็มที่

* ในกรณีเด็กอายุต่ำกว่า ๑ ปี การพักผ่อนนอนหลับถือเป็นเรื่องสำคัญ ควรคำนึงถึงความต้องการของเด็กเป็นหลัก

** ในกรณีเด็กแรกเกิด - ๒ ปี การรับประทานอาหาร การขับถ่าย และการพักผ่อนนอนหลับ ควรคำนึงถึงความต้องการ และความแตกต่างระหว่างบุคคลเป็นหลัก

ช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี

การอบรมเลี้ยงดูและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้เด็กช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี เน้นการจัดประสบการณ์ผ่านการเล่นตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับวัยอย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถตามวัยของเด็ก ทั้งนี้ เด็กในช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงแรก โดยมีการพึ่งพาตนเอง แสดงความเป็นตัวของตัวเอง จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วย ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม เพื่อเป็นพื้นฐานการเรียนรู้ในระดับที่สูงขึ้นไป การอบรมเลี้ยงดูและการพัฒนาเด็กช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี มีขอบข่ายครอบคลุมการรู้จักและเข้าใจ การส่งเสริมสุขภาพอนามัย การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ การจัดกิจกรรมประจำวัน และการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. รู้จักและเข้าใจเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

๑.๑ ธรรมชาติของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

เป็นวัยที่ชอบปฏิเสธและต่อต้านเมื่อถูกบังคับ ช่วยเหลือตนเองได้หลายอย่าง ช่างซัก ช่างถาม ช่างจำ ชอบเล่นกับเพื่อน มักจะแย่งของและทะเลาะกัน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจึงควรสอนเด็กให้รู้จักการให้และการรับ ให้โอกาสเด็กได้เล่นกับเด็กอื่นๆ แต่ต้องคอยดูแลอยู่ด้วย

๑.๒ การเจริญเติบโตของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

● น้ำหนักและส่วนสูงโดยประมาณของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

มาตรฐานการเจริญเติบโตของเด็กโดยเฉลี่ย

อายุ ๒ ปี ๑๒ กิโลกรัม ๘๕ เซนติเมตร

อายุ ๒ ปี ๖ เดือน ๑๒.๘ กิโลกรัม ๘๘ เซนติเมตร

อายุ ๓ ปี ๑๔ กิโลกรัม ๙๒ เซนติเมตร

● ความยาวของเส้นรอบศีรษะ

เด็กอายุ ๒ - ๕ ปี เส้นรอบศีรษะเพิ่มขึ้นปีละ ๑ เซนติเมตร

● ฟันน้ำนม

เมื่อเด็กอายุ ๒ ปี ๖ เดือน จะมีฟันน้ำนมครบ ๒๐ ซี่ โดยฟันน้ำนมมีความสำคัญมาก ถ้าฟันน้ำนมแข็งแรง ฟันแท้ที่ขึ้นมาทดแทนจะไม่เกไม่ซ้อน การดูฟันจากขวดทำให้เด็กฟันผุ วิธีการป้องกันคือให้เลิกนมมือนอกเมื่อมีฟันขึ้น ทำความสะอาดฟันให้เด็กก่อนนอน หัดดื่มนมจากถ้วยเมื่ออายุ ๑ ปีขึ้นไป

พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรติดตามการเจริญเติบโตของเด็กว่าอยู่ในภาวะปกติหรือไม่ โดยการสังเกต บันทึกน้ำหนักและส่วนสูงของเด็กลงในกราฟการเจริญเติบโตที่อยู่ในสมุดบันทึกสุขภาพแม่และเด็ก (เล่มสีชมพู) ของกรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ตามอายุของเด็ก ในแต่ละครั้งที่ไปซึ่งน้ำหนักและวัดส่วนสูง เมื่อเชื่อมโยงจุดน้ำหนักแต่ละจุดจะเห็นลักษณะการเจริญเติบโตของเด็กได้ชัดเจน หากพบว่าผิดปกติ ควรปรึกษาแพทย์ นอกจากนี้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรเอาใจใส่เด็กในเรื่องการเลี้ยงดูอย่างอบอุ่น มีการโอบกอด พุดคุย อบรมสั่งสอน ให้ความรักความผูกพันและการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิด ดูแลสุขภาพอนามัย การป้องกันอุบัติเหตุและการป้องกันโรค ให้อาหารและนมที่มีคุณค่า การเล่น การออกกำลังกาย การพักผ่อน ยอมรับเด็ก ยกย่องชมเชยเมื่อเด็กทำความดี หรือทำถูกต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีของเด็ก

๑.๓ พัฒนาการของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

พัฒนาการของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี มีพัฒนาการด้านต่างๆ พัฒนาขึ้นเป็นไปตามวัย เด็กมักอยู่ไม่นิ่ง ซุกซนจากการเล่น ซึ่งเป็นธรรมชาติของเด็กที่ชอบเคลื่อนไหวอยู่ตลอดเวลา ส่งผลให้เด็กมีพัฒนาการด้านต่างๆ ดังนี้

พัฒนาการด้านร่างกาย ความสามารถของร่างกายในการทรงตัว การเคลื่อนไหวโดยใช้กล้ามเนื้อใหญ่ เช่น เด็กสามารถนั่ง ยืน เดิน กระโดด เดินขึ้นบันได และขี่จักรยาน ๓ ล้อ เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีการเคลื่อนไหว การสัมผัสรับรู้ ได้แก่ การใช้กล้ามเนื้อเล็ก คือ การใช้ตาและมือทำงานประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ เช่น กิจกรรมการปั้น การขีดเขียนตามใจชอบ

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ คือ การเปลี่ยนแปลงทางอารมณ์ของเด็ก เด็กวัยนี้มีการเปลี่ยนแปลงอารมณ์ง่ายกว่าเด็กวัยทารก เอาแต่ใจตัวเองโดยไม่คำนึงถึงเหตุผลและกาลเทศะ เพราะอยู่ในวัยช่างปฏิเสธ และกำลังพัฒนาความเป็นตัวของตัวเอง ต้องการควบคุมสถานการณ์ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูสามารถสังเกตอาการกบฏและการแสดงอารมณ์ต่างๆ ของเด็กได้ ใช้ตัวเองเป็นศูนย์กลาง ยังสื่อสารภาษาได้ไม่เต็มที่ จึงมีความคับข้องใจ ดูเหินๆ จะเห็นว่าดื้อรั้น เจ้าอารมณ์ ช่างปฏิเสธ ต่อต้านคำสั่งเพราะต้องการเป็นอิสระ ซึ่งเด็กจะเรียนรู้อารมณ์ การควบคุมอารมณ์ และการแสดงออกทางอารมณ์ที่เหมาะสมมากขึ้น อย่างไรก็ตาม พัฒนาการด้านอารมณ์ของเด็กจะมีการเปลี่ยนแปลงเป็นลำดับเพียงใด ขึ้นอยู่กับวิธีการอบรมเลี้ยงดูเป็นสิ่งสำคัญ อารมณ์ที่เกิดกับเด็กวัยนี้ ได้แก่

- ๑) โกรธ เด็กวัยนี้รู้สึกโกรธได้ง่าย รู้สึกถูกขัดใจเมื่อไม่ได้สิ่งที่ตนต้องการ
- ๒) กลัว เด็กจะกลัวสิ่งเร้าเป็นชนิดๆ ตามประสบการณ์และจินตนาการของตน เช่น ความมืด เสียงดัง คำพูดต่างๆ บางครั้งดูเป็นความกังวลที่ไม่มีเหตุผล
- ๓) อิจฉา ริษยา เกิดขึ้นเมื่อเด็กมีความรู้สึกว่าเขาดีกว่าผู้อื่น หรือกำลังจะสูญเสียสิ่งที่เป็นของตนเองไปให้แก่ผู้อื่น เช่น น้องหรือพี่ เด็กจะมีพฤติกรรมแสดงออก เช่น รังแกน้องเพื่อเรียกร้องความสนใจจากพ่อแม่
- ๔) สุข เมื่อพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูยิ้มแย้มแจ่มใส และเด็กได้รับการตอบสนองความต้องการอย่างเหมาะสมรอบด้านและสม่ำเสมอ จะทำให้เป็นเด็กที่มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง หัวเราะ และยิ้มแย้มง่าย

การส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ ควรเป็นการให้ความรัก เอาใจใส่ ตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างเหมาะสม เด็กกินอิ่มนอนหลับ ได้เล่นและเรียนรู้อย่างอิสระ จะทำให้เด็กมีความสุข ร่าเริง ตลอดจนรับฟังและสังเกตท่าทีของเด็ก พยายามเข้าใจ พูดโต้ตอบอย่างอ่อนโยน และทำตัวเป็นแบบอย่าง ไม่เอะอะโวยวาย หรือทำโทษเด็กโดยไม่อธิบายเหตุผล จะทำให้เด็กเข้าใจ รู้ภาษา พูดรู้เรื่อง นอกจากนั้นต้องให้เด็กได้รู้เห็นวิธีการที่จะได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการ มีส่วนร่วมในกิจกรรม และชมเชยเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม เช่น รู้จักรอคอย แบ่งปัน ช่วยเหลือผู้อื่นตามความเหมาะสม

● การเฝ้าระวังและป้องกันปัญหาทางอารมณ์ของเด็ก

- ๑) ไม่ควรแก้ง่าย เข้าหาญ หรือบังคับเด็ก ควรใช้วิธีชักชวน จูงใจให้เด็กสนใจอยากทำสิ่งที่ต้องการ เบี่ยงเบนความสนใจ
- ๒) อย่าขู่หรือหลอกให้กลัว ควรบอกให้เด็กเตรียมตัวก่อนจะเผชิญหน้ากับสิ่งที่น่ากลัวหรือทำให้เจ็บ

๓) อย่าเปรียบเทียบ เเยะเหย้ย หรือลำเอียงในการเลี้ยงดูเด็ก

๔) อย่าบังคับหรือตามใจอย่างไม่มีเหตุผล ควรบอกให้เด็กรู้และเตรียมตัวก่อน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ และได้ทำสิ่งต่างๆ สำเร็จด้วยตนเอง

พัฒนาการด้านสังคม เด็กวัยนี้เริ่มต้องการเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง เริ่มห่างจากครอบครัว มาสู่สังคมภายนอก สามารถเล่นกับเพื่อนบ้านใกล้ๆ ในระยะต้นของวัย เริ่มรู้จักเล่นกับผู้ใหญ่และเด็กคนอื่น ลักษณะการเล่นของเด็กจะอยู่ร่วมกัน แต่ต่างคนต่างเล่น เริ่มรู้จักการรอคอยช่วงสั้นๆ และชอบเก็บของตัวเองไว้ ใกล้ตัว ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่ เช่น กวาดบ้านถูบ้าน ขอบพูดคำซ้ำ ชอบฟังนิทาน และชอบฟังเพลงกล่อมเด็ก ทั้งนี้ พัฒนาการด้านสังคมจะรวมถึงการช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน เช่น กินข้าว ตีมน้ำ ขับถ่าย เป็นต้น

พัฒนาการด้านสติปัญญา ความสามารถในการเรียนรู้ระหว่างความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตัวเอง การรับรู้ รู้จักสังเกต จดจำ วิเคราะห์ การคิด การมีเหตุผล ความสามารถในการแก้ปัญหา ซึ่งเป็นความสามารถในระดับสูง เด็กมีพัฒนาการด้านสติปัญญาเพิ่มขึ้น รู้จักใช้เครื่องมือช่วยและลองผิดลองถูก ในการแก้ปัญหา เช่น ร้องเพลง พูดคำคล้องจองง่ายๆ สนใจหนังสือภาพ เลียนแบบการกระทำของคนใกล้ชิด อยากรู้สิ่งต่างๆ ถามบ่อยถามซ้ำ ด้วยคำถามว่า อะไร ทำไม จดจ่อต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่งได้ยาวนานขึ้น มีความสามารถในเรื่องของการใช้ภาษามากขึ้น โดยการซักถามสิ่งที่ต้องการ ตอบคำถามง่ายๆ บอกความต้องการของตัวเอง แสดงออกโดยใช้ภาษา สื่อความหมายโดยการกระทำ

๒. การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

การส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี เป็นช่วงเวลาที่เด็กเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว และสำคัญที่สุดของการสร้างรากฐานชีวิตและจิตใจ นอกจากร่างกายจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็วแล้ว สมอของเด็กก็เจริญเติบโตในช่วงวัยนี้เช่นกัน ผู้เลี้ยงดูควรให้ความสำคัญแก่เด็กในการส่งเสริมสุขภาพอนามัยของเด็ก ดังตารางต่อไปนี้

กิจกรรม	ประโยชน์
๒.๑ การให้นมและอาหารตามวัย เด็กวัยนี้ต้องการพลังงานและสารอาหาร แต่เด็กวัยนี้ไม่สนใจอาหารและไม่เจริญอาหาร เหมือนวัยทารก เพราะสนใจสำรวจสิ่งแวดล้อมและการเล่นมากกว่า เด็กเริ่มเลือกอาหาร เพราะชอบหรือไม่ชอบอาหารบางอย่าง เด็กบางคนอาจจะมีปัญหาเรื่องอาหารการกิน ดังนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรสร้างสุขนิสัยในการรับประทานอาหารอย่างจริงจังในระยะนี้ โดยเด็กอายุ ๑ ปีขึ้นไป อาหารตามวัยจะกลายเป็นอาหารหลักแทนนม เด็กควรได้รับอาหารวันละ ๓ มื้อ ร่วมกับนม อาหารของเด็กวัยนี้ควรตัดแปลงจากอาหารของผู้ใหญ่ โดยทำให้สุก อ่อนนุ่ม ชิ้นเล็ก เคี้ยวง่าย รสไม่จัด อาหารแต่ละมื้อควรเหมาะสมให้ครบ ๕ หมู่ อาจให้อาหารว่าง ซึ่งเป็นอาหารที่รับประทานระหว่างมื้อหลักได้ ไม่ควรเกินวันละ ๒ มื้อ (อาหารว่างที่ดีควรมีสารอาหารที่จำเป็นต่อร่างกาย ได้แก่ ผลไม้ ขนมปัง ส่วนอาหารว่างที่ควรหลีกเลี่ยงได้แก่ อาหารที่มีน้ำตาล ไขมัน และเกลือสูง เช่น น้ำหวาน น้ำอัดลม มันทอด ช็อคโกแลต ท็อฟฟี่ เป็นต้น)	<ul style="list-style-type: none">- เพื่อพัฒนาเซลล์ประสาท และสมอง รวมถึงกล้ามเนื้อส่วนต่างๆ ของร่างกาย- สร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรค

กิจกรรม		ประโยชน์
๒.๑.๑ ปริมาณอาหารที่เด็กควรได้รับในแต่ละวัน		
อาหาร	ปริมาณอาหาร	คำแนะนำเพิ่มเติม
นม	๑ - ๓ แก้ว	นมสดหรือนมผง
ไข่	๑ ฟอง	ไข่ไก่หรือไข่เป็ดควรปรุงสุก เพื่อให้ย่อยง่าย
เนื้อสัตว์ต่างๆ และ ถั่วเมล็ดแห้ง	๓ ช้อนโต๊ะ	ควรหั่นเป็นชิ้นเล็ก เพื่อสะดวกในการเคี้ยว รับประทาน อาหารทะเลและเครื่องใน เช่น ตับ อย่างน้อยสัปดาห์ละ ๒ ครั้ง
ข้าวสุก หรือก๋วยเตี๋ยว หรือขนมจีน	๑ - ๑ ๑/๒ ทัพพี	ข้าวหุงไม่เช็ดน้ำหรือหนึ่ง
ผักใบเขียว	๓ - ๔ ช้อนโต๊ะ	ควรเป็นผักสีเขียวเข้มหรือสีเหลืองส้ม และผักอื่นๆ ด้วยทุกมื้อ
ผลไม้ตามฤดูกาล	๓ ส่วน	ผลไม้สดตามฤดูกาล ล้างให้สะอาดก่อนให้เด็กรับประทาน (๑ ส่วนของผลไม้แต่ละชนิดไม่เท่ากัน ขึ้นอยู่กับขนาด เช่น กล้วยน้ำว้า ๑ ผล ส้มเขียวหวาน ๑ ผลกลาง มะม่วงสุกครึ่งผล มะละกอสุก ๖ ชิ้นพorc))
น้ำมันจากพืชและสัตว์	๓ ช้อนชา	น้ำมัน หรือเนยสด หรือกะทิ
๒.๑.๒ การตอบสนองที่ควรทำ		ฝึกการใช้สายตาและมือประสานกัน
<ol style="list-style-type: none"> ๑) จัดให้รับประทานอาหารเป็นที่และเป็นเวลา ๒) ฝึกการใช้ช้อนส้อม มารยาทในการรับประทานอาหาร และการใช้ช้อนกลาง ๓) ให้มีส่วนร่วมในการทำอาหาร จัดโต๊ะ ๔) ให้มีโอกาสกินร่วมกับเด็กอื่นๆ และสมาชิกในครอบครัว ๕) ไม่ควรใช้อาหารหรือขนมเป็นรางวัล ๖) ไม่ควรบังคับหรือขู่ให้เด็กกินอาหาร ๗) ควรชมเชยและสร้างบรรยากาศที่ผ่อนคลายในระหว่างรับประทานอาหาร <p>ควรมีการพูดคุยพอสมควร ไม่ควรดูโทรทัศน์ระหว่างกินอาหาร</p>		
๒.๒ การดูแลสุขภาพ		เพื่อฝึกสุขนิสัยที่ดีให้กับเด็ก
๒.๒.๑ การรักษาสุขอนามัย		
<ol style="list-style-type: none"> ๑) สอนเด็กล้างมือก่อนรับประทานอาหาร และหลังการขับถ่ายทุกครั้ง ๒) อาบน้ำให้เด็กอย่างน้อยวันละ ๒ ครั้ง ๓) สระผมเด็กอย่างน้อยสัปดาห์ละ ๑ - ๒ ครั้ง ด้วยยาสระผม ๔) ตัดเล็บมือเล็บเท้าของเด็กให้สั้น ๕) นำผ้าห่ม ที่นอน หมอน มุ้ง ออกผึ่งแดดสัปดาห์ละ ๑ ครั้ง ๖) ล้างมือและของใช้ก่อนทำอาหารให้เด็ก 		

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>๒.๒.๒ การดูแลฟัน</p> <p>พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูมักไม่ให้ความสำคัญกับฟันน้ำนม เพราะถือว่าเป็นฟันที่ใช้ชั่วคราว อีกไม่นานก็มีฟันแท้ไว้ใช้ต่อไป จากทัศนคตินี้ ทำให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูละเลยการดูแลฟันน้ำนม ทัศนคติเกี่ยวกับฟันที่พ่อแม่และผู้เลี้ยงดูเด็กควรทราบ คือ</p> <ul style="list-style-type: none"> - พ่อแม่เป็นผู้มีส่วนสำคัญในการทำให้ฟันลูกดีได้ตลอดชีวิต - โรคฟันผุป้องกันได้ โรคฟันผุและโรคเหงือกอักเสบไม่ได้เกิดจากกรรมพันธุ์ - เด็กสามารถมีฟันดีได้ตลอดชีวิต ถ้ารู้จักวิธีป้องกันและรักษาเมื่อเด็กอายุประมาณ ๒ ปี ๖ เดือน เด็กจะมีฟันน้ำนมครบ ๒๐ ซี่ <p>๑) การแปรงฟันให้เด็ก</p> <p>เมื่อเด็กมีฟันขึ้น ควรเปลี่ยนมาใช้แปรงสีฟัน โดยผู้ใหญ่แปรงให้ก่อน อายุ ๒ - ๓ ปี อาจให้เด็กลองแปรงเอง แต่การทำความสะอาดฟัน ผู้ใหญ่ยังต้องทำให้ เพราะจากการศึกษาพบว่า ความสามารถในการใช้สายตาและมือประสานงานกันได้อย่างดี ในการแปรงฟันนั้น พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็กต้องช่วยแปรงส่วนที่เด็กยังแปรงไม่สะอาด จนกระทั่งเด็กอายุ ๗ - ๘ ปี จะสามารถแปรงสะอาดได้เอง</p> <p>๒) วิธีแปรงฟันให้เด็ก</p> <p>ให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูนั่งกับฟัน และให้เด็กนอน โดยศีรษะอยู่บนตัก หันหน้าไปทางทิศเดียวกันทั้งผู้แปรงและเด็ก โดยใช้แปรงนุ่มๆ หน้าตัดเรียบ ความยาวของหัวแปรงควรครอบคลุมฟันประมาณ ๓ ซี่แล้วแปรงโดยขยับไป - มาสั้นๆ ในแนวนอนประมาณ ๑๐ ครั้งต่อฟันทุก ๓ ซี่ โดยให้ขนแปรงตั้งฉากกับผิวฟัน</p> <p>๓) การตรวจฟันเด็ก</p> <p>การตรวจสุขภาพภายในช่องปากของเด็กอย่าสม่ำเสมอ นับเป็นสิ่งสำคัญที่ละเลยไม่ได้ วิธีตรวจฟันเด็กทำได้โดยให้เด็กอ้าปากหันหน้าไปทางที่มีแสงสว่างเพียงพอ ตรวจดูด้วยตาเปล่าให้ทั่วทุกซี่ ทุกด้าน โดยปกติฟันน้ำนมจะมีสีขาวเหมือนนมสด หากฟันน้ำนมผุ จะเห็นเป็นจุดหรือร่องสีดำ หรือเห็นสีขาวขุ่นบนตัวฟันจนเป็นรูผุเห็นได้ชัดเจน หากตรวจพบความเปลี่ยนแปลงของฟันเหล่านี้ ให้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูพาไปพบทันตแพทย์ เพื่อจะได้ไม่สูญเสียฟันน้ำนมไปก่อนเวลาอันควร</p> <p>๔) การเลี้ยงเด็กอย่างถูกวิธี ให้ฟันดีมีอนามัย</p> <ol style="list-style-type: none"> (๑) พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรทำความสะอาดฟันให้เด็กหลังอาหารและก่อนนอน (๒) ให้เด็กดื่มน้ำตามหลังการดื่มนมและรับประทานอาหารทุกครั้ง (๓) ไม่ควรเติมน้ำตาลลงในนมให้เด็กดื่ม (๔) ฝึกให้เด็กดื่มนมผสมจากแก้วหรือใช้หลอดดูดจากกล่อง แทนการดูดจากขวด 	<ul style="list-style-type: none"> - ฟันน้ำนมช่วยในการบดเคี้ยวอาหาร - ฟันน้ำนมช่วยในการออกเสียง ให้เด็กฝึกพูดชัดเจน - ฟันน้ำนมช่วยให้ใบหน้าสวยงาม และเป็นตัวกำหนดตำแหน่งให้ฟันแท้ขึ้นมาในช่องปากอย่างเป็นระเบียบ - ช่วยให้การกรไกรเจริญเติบโตอย่างปกติ - ป้องกันการเกิดฟันซ้อนฟันเก - เพื่อดูแลสุขภาพเหงือกและฟัน - เพื่อให้เด็กมีความรู้สึกที่ดีกับการทำความสะอาดฟัน - เพื่อป้องกันปัญหาฟันผุ

กิจกรรม	ประโยชน์
<p>(๕) ให้อาหารที่มีคุณค่าและเหมาะสม ไม่ควรให้เด็กอมท็อฟฟี่หรือรับประทานขนมหวานบ่อยๆ</p> <p>(๖) เริ่มฝึกให้เด็กรู้จักการแปรงฟัน บ้วนปาก</p> <p>(๗) ไม่ให้หลับโดยอมจุกนมหรือขนม</p> <p>(๘) เสริมฟลูออไรด์ให้เด็กตั้งแต่อายุ ๖ เดือน - ๑๒ ปี เพื่อให้เนื้อฟันแข็งแรง โดยเฉพาะในพื้นที่ที่ไม่มีระดับฟลูออไรด์ในน้ำดื่มสูงพอ</p>	
<p>๒.๓ การพักผ่อนนอนหลับ</p> <p>การนอนของเด็กวัย ๒ - ๓ ปี วัยนี้ต้องการนอนหลับวันละประมาณ ๑๑ - ๑๓ ชั่วโมง โดยนอนกลางวัน วันละ ๒ ครั้ง ครั้งละ ๒ - ๓ ชั่วโมง แต่หลังอายุ ๑๘ เดือน จะลดการนอนกลางวันเหลือวันละ ๑ ครั้ง การนอนหลับขึ้นอยู่กับปัจจัยทางพัฒนาการและสิ่งแวดล้อม เนื่องจากวัยนี้เป็นวัยที่เด็กมีความรู้สึกกังวลกับการแยกจากผู้เลี้ยงดู (Separation Anxiety) จึงทำให้เด็กอาจเกิดปัญหาไม่ยอมเข้านอนหรือการตื่นกลางคืน ซึ่งอาจใช้หมอนหรือผ้าห่มที่เด็กชอบเพื่อลดความวิตกกังวลของเด็กต่อการแยกจากผู้เลี้ยงดูในขณะนอนหลับ ควรฝึกให้เด็กนอนตลอดคืน โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรเตรียมตัวเด็กก่อนเข้านอน โดยใช้เวลา ๑๕ - ๒๐ นาที ทำกิจกรรมเบาๆ เช่น ฟังนิทานก่อนนอน ดูสมุดภาพ หรือให้เด็กสวดมนต์ก่อนเข้านอนเป็นเวลา และอาจช่วยร้องเพลงกล่อมเบาๆ ทำจนเป็นกิจวัตรสม่ำเสมอ เพื่อให้เด็กเกิดความเคยชิน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูไม่ควรให้เด็กมีกิจกรรมที่ตื่นเต้นก่อนนอน เช่น ดูโทรทัศน์ ฟังวิทยุ พูดคุยเสียงดัง หากเด็กถูกบังคับให้นอน เด็กจะเกิดอารมณ์เครียด และมักจะโยเยเรียกร้องให้ทำสิ่งนั้นสิ่งนี้ก่อนจึงจะยอมนอน แต่พฤติกรรมเช่นนี้เป็นอยู่ไม่นาน และจะน้อยลงเมื่อพ้นอายุ ๔ ปี จึงจะยินยอมโดยดี และจะหลับง่ายขึ้น</p>	
<p>๒.๔ การขับถ่าย</p> <p>เด็กเมื่ออายุ ๓ ปี จึงจะสามารถควบคุมการขับถ่ายปัสสาวะในเวลากลางวัน ส่วนการควบคุมปัสสาวะกลางคืน เด็กส่วนใหญ่จะทำได้เมื่ออายุประมาณ ๔ - ๕ ปี การฝึกการขับถ่ายไม่ควรดุ บังคับ และควรชมเชยเมื่อเด็กทำได้ เด็กจะควบคุมการถ่ายอุจจาระได้ก่อนการควบคุมการถ่ายปัสสาวะ</p>	<p>- เพื่อป้องกันการติดเชื้อในเด็ก</p>
<p>๒.๕ การตรวจสุขภาพและการรับวัคซีน</p> <p>ในการเลี้ยงดูเด็กนั้น ถึงแม้พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจะระมัดระวังรักษาความสะอาดอย่างดีแล้วก็ตาม เด็กก็อาจติดเชื้อโรคต่างๆ ได้ เนื่องจากเด็กยังมีภูมิคุ้มกันต้านทานโรคไม่ดีพอ และเชื้อโรคต่างๆ เหล่านี้ก็อาจปะปนอยู่ในอากาศ อาหาร นม น้ำดื่ม หรือแพร่กระจายจากคนที่อยู่ใกล้ชิด จึงทำให้เด็กเจ็บป่วย บางครั้งรุนแรงถึงพิการหรือเสียชีวิตได้ แต่โรคติดเชื้อบางอย่างสามารถป้องกันได้ด้วยการให้วัคซีนสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคเป็นระยะตามกำหนด ตั้งแต่แรกเกิด - อายุ ๑๒ ปี แม้เด็กจะสบายดี ไม่มีอาการเจ็บป่วย แต่มีความจำเป็นที่พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูเด็ก ต้องให้เด็กได้รับวัคซีนตามกำหนด</p>	

กิจกรรม		ประโยชน์
กำหนดการรับวัคซีนของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี ตามแผนงานการสร้างเสริมภูมิคุ้มกันโรคของกระทรวงสาธารณสุข		
อายุ	วัคซีนที่ให้	ข้อแนะนำ
๒ ๑/๒ ปี	ใช้สมองอักเสบ JE (๓)	-
<p>คำย่อ : JE = Japanese Encephalitis</p> <p>หมายเหตุ :</p> <ol style="list-style-type: none"> หากพบว่าเด็กไม่สามารถรับวัคซีนตามกำหนดเวลา ก็ให้เด็กได้รับวัคซีนทันที วัคซีนที่ต้องให้มากกว่า ๑ ครั้ง หากเด็กเคยได้รับวัคซีนมาบ้างแล้ว และไม่ได้รับวัคซีนครั้งต่อไปตามกำหนดเวลานัด ให้ฉีดวัคซีนครั้งต่อไปนั้นได้ทันที โดยไม่ต้องเริ่มต้นครั้งที่ ๑ ใหม่ หากมีหลักฐานบันทึกว่าเคยได้รับวัคซีน BCG มาก่อน ไม่จำเป็นต้องให้ซ้ำ แม้จะไม่มีแผลเป็นบริเวณที่ได้รับวัคซีน 		

๓. การส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

พัฒนาการ	กิจกรรม	สื่อ	ประโยชน์
พัฒนาการด้านร่างกาย	<ul style="list-style-type: none"> - การเล่นเครื่องเล่นสนาม - การเคลื่อนไหวประกอบเพลง - กระโดดตามเสียงเพลง - ชวนเด็กวิ่งเล่น - นั่งหยองๆ เลียนแบบสัตว์ - การเล่นเกมช่วยลูกก้าวออกจากท่อ - วาดรูปอิสระ เช่น วาดรูปบนพื้นดิน พื้นทราย กระดาษ ใช้นิ้วมือหรืออุปกรณ์อื่นๆ เช่น แท่งไม้ สีเทียน - เล่นน้ำเล่นทราย - การฝึกขึ้น - ลงบันได - ชวนโยนบอลลงตระกร้า 	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องเล่นสนาม - เพลง - สีเทียน - บ่อน้ำ - บ่อทราย - ลูกบอล 	<ul style="list-style-type: none"> - ฝึกการใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กได้เหมาะสมตามวัย - ส่งเสริมการใช้กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็ก และประสานสัมพันธ์ระหว่างมือกับตา ขากับตาได้เหมาะสม

พัฒนาการ	กิจกรรม	สื่อ	ประโยชน์
พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ	<ul style="list-style-type: none"> - วาดรูปอิสระ พิมพ์ภาพ - เล่านิทาน - เล่นบทบาทสมมติ - ร้องเพลง ท่องคำคล้องจอง - กิจกรรมการประกอบอาหาร - เกมการละเล่น - เล่นของเล่นของใช้ของใช้อิสระ 	<ul style="list-style-type: none"> - สีเทียน - หนังสือนิทาน - เทปเพลง - คำคล้องจอง - ปริศนาคำทาย - มุมการเรียนรู้ - วัสดุอุปกรณ์ ในการประกอบ อาหาร - ของเล่นของใช้ ในชีวิตประจำวัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมการแสดงออก ทางอารมณ์ได้เหมาะสมกับวัย - กระตุ้นความสนใจและการรับรู้ ต่อธรรมชาติที่สวยงาม ดนตรี และจังหวะการเคลื่อนไหว
พัฒนาการด้านสังคม	<ul style="list-style-type: none"> - เปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นกิจกรรม ร่วมกับผู้อื่น เช่น เล่นบล็อก - การปฏิบัติกิจวัตรประจำวัน เช่น การใส่เสื้อผ้าเอง การหยิบจับ ช้อนส้อม การล้างมือ ฯลฯ 	<ul style="list-style-type: none"> - ของใช้ในชีวิต ประจำวัน 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมให้เด็กได้มีโอกาส ปรับตัวเข้ากับสิ่งแวดล้อม - ส่งเสริมให้เด็กได้เล่นและ ทำกิจกรรมร่วมกับผู้อื่น
พัฒนาการด้านสติปัญญา	<ul style="list-style-type: none"> - กิจกรรมประกอบอาหาร - กิจกรรมการเล่นภาคสนาม โดยใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า - กิจกรรมเกมการค้นหาสิ่งของ - กิจกรรมเรียกชื่ออวัยวะ - กิจกรรมการเล่านิทาน โดยเปิดโอกาสให้เด็กได้ตอบ โดยใช้คำถาม อะไร ทำไม 	<ul style="list-style-type: none"> - เครื่องเล่นสนาม - สิ่งของเครื่องใช้ รอบๆ ตัว - หนังสือนิทาน - ตุ๊กตา - มุมการเรียนรู้ เช่น มุมหนังสือ มุมบทบาทสมมติ 	<ul style="list-style-type: none"> - ส่งเสริมและกระตุ้นให้เด็ก ได้รับรู้และเข้าใจความหมาย ของภาษาได้ตามวัย - เด็กได้มีโอกาสแสดงออกและ สื่อความหมาย - ส่งเสริมและกระตุ้นความสนใจ ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว - ได้รับโอกาสในการเรียนรู้ ผ่านการเลียนแบบ - ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า ในการเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัว

๔. การจัดกิจกรรมประจำวัน

การจัดกิจกรรมประจำวันให้สอดคล้องกับแนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กช่วงอายุ ๒ - ๓ ปี ควรคำนึงถึง

๔.๑ จัดกิจกรรมหรือประสบการณ์ที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ทักษะต่างๆ ให้เด็กได้ปฏิบัติด้วยตนเองในชีวิตประจำวัน โดยผู้ใหญ่ให้การสนับสนุนและกำลังใจ เช่น

- การรับประทานอาหารด้วยช้อน
- การตักน้ำจากถ้วย
- การใช้ห้องน้ำ
- การล้างมือ
- การแต่งตัว

๔.๒ การสนับสนุนให้เด็กได้เล่น และจัดหาของเล่นให้เด็กมีโอกาสเล่นคนเดียวหรือเล่นกับเด็กอื่น เช่น การเล่นตุ๊กตา การเล่นเลียนแบบกิจวัตรประจำวัน

๔.๓ การอ่านหนังสือให้เด็กฟังบ่อยๆ เพื่อปลูกฝังนิสัยรักการอ่าน อาจให้เด็กนั่งตักหรืออ่านให้ฟังในกลุ่มย่อย ๒ - ๓ คน นอกจากนี้ควรร้องเพลง เล่นกับนิ้วมือ แสดงบทบาทสมมติตามเนื้อเรื่องในนิทานกับเด็ก

๔.๔ จัดกิจกรรมให้เด็กได้เล่นกับวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวกับศิลปะ เช่น สีเทียนแท่งใหญ่ ปั้นแป้งดินน้ำมัน ดินเหนียว สีน้ำกับกระดาษแผ่นใหญ่

๔.๕ จัดกิจกรรมให้เด็กเล่นน้ำเล่นทราย ซึ่งชมธรรมชาติเป็นประจำทุกวัน

๔.๖ กิจกรรมให้เด็กเรียนรู้จากการลงมือกระทำผ่านประสาทสัมผัสทั้งห้า ได้แก่ ตา - การมองเห็น หู - การได้ยิน จมูก - การรับกลิ่น ลิ้น - การรับรส ผิวหนัง - การสัมผัส ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

ตา - การมองเห็น เป็นการใช้สายตาดูตรวจสอบสภาพการสะท้อนแสงจากวัตถุที่มองเห็น การรับรู้ทางสายตานั้นสำคัญมากต่อการเรียนรู้ของเด็ก เช่น การอ่าน การเขียน การนับจำนวน ฯลฯ ซึ่งจะส่งผลต่อการประสบความสำเร็จในชีวิต เด็กในวัย ๒ - ๓ ขวบ เป็นช่วงวัยที่รู้จักสีต่างๆ เพิ่มมากขึ้น สนใจวาดรูปและดูรูปภาพ เล่นต่อบล็อกไม้ โยนรับลูกบอลไป - มาเป็นพิเศษ

หู - การได้ยิน ความสามารถในการรับรู้เสียงผ่านการสั่นสะเทือน เด็กจะฟังเสียงและเรียนรู้ที่จะพัฒนาเสียงของตัวเองตามที่ได้ยินจากพ่อแม่ ทักษะด้านนี้จะเห็นผลดีที่สุดเมื่อเด็กมีปฏิสัมพันธ์กับพ่อแม่ ไม่ใช่กับโทรทัศน์ กิจกรรมที่พ่อแม่ทำร่วมกับลูกเพื่อพัฒนาทักษะด้านนี้ ได้แก่ ฟังเสียงดนตรี ร้องเพลง หรือเล่านิทานให้ลูกฟัง

จมูก - การรับกลิ่น เป็นความสามารถในการรับรู้โมเลกุลสารระเหยในอากาศผ่านตัวรับกลิ่นภายในจมูก ในช่วง ๖ เดือนแรก พัฒนาการด้านการรับกลิ่นของเด็กจะเป็นไปอย่างรวดเร็ว การกระตุ้นประสาทสัมผัสด้านนี้ช่วยสร้างความทรงจำให้เด็ก เช่น กลิ่นของผิวกายแม่ตอนกอดลูก นอกจากนี้ยังส่งผลต่อความสุขให้ลูก และช่วยแยกแยะระหว่างอันตรายและปลอดภัยได้เป็นอย่างดี กิจกรรมที่พ่อแม่เสริมทักษะให้ลูกด้านนี้คือ การให้ลูกปิดตาและดมกลิ่นต่างๆ เช่น ผลไม้ที่เคี้ยวหรือการดมกลิ่นของดอกไม้และอาหาร เป็นต้น

ลิ้น - การรับรส ปกติแล้วปมการรับรู้รสชาติบริเวณลิ้นของคนเราสามารถรับรู้ได้ ๕ รส คือ หวาน เค็ม เปรี้ยว ขม และรสกลมกล่อม รสชาติที่เด็กๆ สามารถรับรู้ได้ก่อนรสอื่นๆ คือ รสหวาน การรับรู้รสมีผลต่อความสุขและคุณภาพชีวิต พ่อแม่ช่วยกระตุ้นให้ลูกได้โดยให้ทดลองชิมน้ำตาล เกลือ มะนาว และพุดคุยกันถึงรสชาติของอาหารนั้นๆ

ผิวหนัง - การสัมผัส การรับรู้ส่วนต่างๆ ของร่างกาย ผ่านกล้ามเนื้อ เอ็น และข้อต่อ หรือเราเรียกว่า ประสาทสัมผัสการเคลื่อนไหว ระบบนี้จะช่วยให้เด็กสามารถรับรู้ถึงตำแหน่งของส่วนต่างๆ บนร่างกาย ได้อัตโนมัติ ทำให้จดจำท่าทางของแขน ขา โดยไม่ต้องอาศัยการมอง และสามารถรับรู้ถึงบริเวณกล้ามเนื้อ ข้อต่อ เอ็น เช่น การหลับตาปรบมือ การกระโดดข้ามสิ่งกีดขวางหรือการขึ้นบันไดโดยไม่ต้องมอง ประสาทสัมผัสด้านนี้สำคัญมาก เพราะทำให้เด็กสามารถควบคุมและวางแผนกิจกรรมการเคลื่อนไหวได้อย่างราบรื่น กิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมลูกได้ เช่น การเล่น “แซนด์วิช” โดยใช้หมอนนุ่มๆ หนีบลูกเอาไว้สองด้าน หรือการฝึกให้ลูกตอกไข่ใส่ชาม

การบูรณาการประสาทสัมผัสทั้งห้า เป็นสิ่งจำเป็นที่พ่อแม่ควรฝึกฝนให้แก่ลูกน้อยให้เหมาะสมตามวัย โดยเฉพาะในช่วงอายุ ๒ - ๖ ขวบ ซึ่งเราเรียกว่าเป็น “หน้าต่างแห่งโอกาส” ของลูก เป็นช่วงเวลาสำคัญของการเรียนรู้สู่สมองลูกที่จะเปิดและปิดลงในเวลาอันสั้น ดังนั้น ผู้ใหญ่ต้องให้ออกาสเด็กได้ทำกิจกรรมที่ใช้ประสาทสัมผัสทั้งห้า

๔.๗ กำหนดระยะเวลาในการจัดกิจกรรมแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยเด็กในแต่ละวัน และยืดหยุ่นได้ตามความต้องการและความสนใจของเด็ก

๔.๘ กิจกรรมที่ต้องใช้ความคิดทั้งในกลุ่มเล็กและกลุ่มใหญ่ ไม่ควรใช้เวลาต่อเนื่องนานเกินกว่า ๑๐ - ๑๕ นาที กิจกรรมเล่นอิสระใช้เวลาประมาณ ๒๐ - ๓๐ นาที

๔.๙ กิจกรรมควรมีความสมดุลระหว่างกิจกรรมในห้องและนอกห้อง กิจกรรมที่ใช้กล้ามเนื้อใหญ่ และกล้ามเนื้อเล็ก กิจกรรมที่เป็นรายบุคคล กลุ่มย่อย และกลุ่มใหญ่ กิจกรรมที่เด็กเป็นผู้ริเริ่มและผู้เลี้ยงดูเป็นผู้ริเริ่ม

ในที่นี้ขอเสนอตัวอย่างการจัดตารางกิจกรรมประจำวัน สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี ดังนี้

ตัวอย่าง
ตารางกิจกรรมประจำวัน สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

เวลา	กิจกรรม
๐๘.๓๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> • ทักทายสนทนาประจำวัน • ฟังนิทาน/ร้องเพลง/คำคล้องจอง/เล่นนิ้วมือ/เคลื่อนไหวประกอบจังหวะหรือดนตรี/เล่นบทบาทสมมติ • ดื่มนม/รับประทานอาหารเช้า • เล่นสนาม/เล่นน้ำเล่นทราย/เครื่องเล่นสนาม/ชื่นชมธรรมชาติ/เล่นอิสระ • เล่นกับศิลปะ • เก็บของเล่นของใช้ • ล้างมือ เตรียมตัวรับประทานอาหารเช้า
๑๑.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> • รับประทานอาหารกลางวัน • ทำความสะอาดร่างกาย แปรงฟัน/อาบน้ำ • เตรียมตัวพักผ่อน
๑๒.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> • นอนหลับพักผ่อน ฟังเพลงบรรเลงเบาๆ
๑๔.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> • ดื่มนม/รับประทานอาหารเช้า • เล่นนิทาน/ร้องเพลง/สนทนา/เล่นอิสระ
๑๕.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none"> • เตรียมตัวกลับบ้าน

ตัวอย่าง

ตารางกิจกรรมประจำวัน สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

เวลา	กิจกรรม
๐๘.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• ทักทายสนทนากับครู ผู้ปกครอง และเพื่อนๆ• เล่นอิสระและรับประทานอาหารเช้า (ถ้ามี)
๐๙.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• กิจกรรมผู้ใหญ่ริเริ่ม (นิทาน คำคล้องจอง เล่นนิ้วมือ เพลง เคลื่อนไหว ทดลองง่ายๆ กิจกรรมการประกอบอาหาร (Cooking) แบบไม่ใช้ไฟ กิจกรรมประเภทไม่ต้องใช้แบตเตอรี่) แต่ละกิจกรรมใช้เวลาสั้นๆ ประมาณ ๑๐ - ๑๕ นาที ทั้งรายบุคคลและกลุ่มเล็ก
๑๐.๓๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• อาหารว่าง (ดูแลการทำสะอาด ล้างมือ และอาจใช้วิธีจัดเตรียมอาหารว่างไว้ที่มุมห้อง ให้เด็กช่วยเหลือตนเองเมื่อต้องการ)
๑๑.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• กิจกรรมเล่นอิสระ (ศิลปะ เกมการศึกษาที่เหมาะสมกับอายุ เล่นบทบาทสมมติ มุมธรรมชาติ อ่านหนังสือ ฯลฯ)
๑๑.๓๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• ล้างมือและรับประทานอาหารกลางวัน• เปลี่ยนเสื้อผ้าชุดนอน ทำความสะอาดร่างกาย• นิทานก่อนนอน
๑๔.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• ทำความสะอาดร่างกาย รับประทานอาหารว่าง• กิจกรรมที่ผู้ใหญ่ริเริ่ม (นิทาน เพลง เล่นนิ้วมือ คำคล้องจอง)• เล่นอิสระ
๑๕.๐๐ น.	<ul style="list-style-type: none">• เตรียมตัวกลับบ้าน

* ไม่สนับสนุนให้เด็กดูโทรทัศน์ก่อนนอนกลางวัน

** กรณีที่เด็กไม่เข้าร่วมกิจกรรม ไม่ควรบังคับ

๕. การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

แผนการจัดประสบการณ์ เป็นเครื่องมือสำคัญในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ช่วยให้ครูสามารถจัดประสบการณ์ผ่านการเล่นตามธรรมชาติที่เหมาะสมกับวัยอย่างเป็นองค์รวม ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา โดยจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับความต้องการ ความสนใจ และความสามารถตามวัยของเด็ก ทั้งนี้ เด็กในช่วงวัยนี้จะมีพัฒนาการเพิ่มขึ้นมากกว่าในช่วงแรก โดยมีการพึ่งพาตนเอง แสดงความเป็นตัวของตัวเอง จึงจำเป็นต้องคำนึงถึงสาระการเรียนรู้ที่ประกอบด้วยประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ตลอดจนส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม

ในการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ ครูสามารถนำหัวเรื่องที่ออกแบบไว้ในการวิเคราะห์สาระการเรียนรู้รายปี (บทที่ ๓) มากำหนดสาระที่ควรเรียนรู้อยู่ โดยคำนึงถึงพัฒนาการเด็กเป็นสำคัญตามขั้นตอนดังต่อไปนี้

๑. นำหัวเรื่องมากำหนดสาระ
๒. ออกแบบกิจกรรมให้สอดคล้องกับสาระที่กำหนดในขั้นที่ ๑ ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ตารางกำหนดการจัดประสบการณ์สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

สัปดาห์ที่	วันที่	หัวเรื่อง	สาระ	การออกแบบกิจกรรม
๑	ร่างกายของหนู	ชื่ออวัยวะ ตา หู จมูก ปาก มือ แขน ขา เท้า	- การเล่านิทาน - การร้องเพลง
๒		หน้าที่ของอวัยวะ	- การเล่านิทาน - การร้องเพลง - การแสดงบทบาทสมมติ
๓		การดูแลรักษา	- การเล่านิทาน - การร้องเพลง - การแสดงบทบาทสมมติ - การปฏิบัติจริง
๔
๕
๖
๗
๘
๙
๑๐

๓. นักกิจกรรมที่ออกแบบไว้มาจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง แผนการจัดประสบการณ์ สำหรับเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

พัฒนาการ	จุดประสงค์การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้		กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อ	การประเมินผล
		ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้			
ด้านร่างกาย	๑. ใช้อวัยวะของร่างกาย เช่น มือ ได้สัมพันธ์กับ จังหวะเพลง ๒. ใ้มือจับอวัยวะได้ตามคำสั่ง	เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตาม จังหวะเพลง	มือทำหน้าที่ได้ หลายเป็น หยิบจับ สิ่งต่างๆ ตบมือกำกับ จังหวะ	เด็กร่วมกันมือตามจังหวะเพลง มือของเรา และให้เด็กจับอวัยวะ เช่น จับจุมูก จับปาก จับหูตามคำสั่ง	เพลงมือของเรา	๑. สังเกตการเคลื่อนไหวร่างกาย
ด้านอารมณ์จิตใจ	สร้างสรรค์งานพิมพ์ภาพได้ ตั้งชื่อภาพของตนเองได้	-	มือเปลี่ยนแปลงรูปร่างได้	๑. ครูแนะนำอุปกรณ์ในการพิมพ์ภาพมือและให้เด็กพูดตาม เช่น สี... กระดาษ ๒. ครูสาธิตวิธีการพิมพ์มือให้เด็กลงมือทำด้วยตนเอง ๓. ครูให้เด็กตั้งชื่อภาพและบันทึกชื่อตามคำบอกของเด็ก	๑. สีน้ำ ๒. ฟองน้ำ ๓. กระดาษ	-

พัฒนาการ	จุดประสงค์การเรียนรู้	สาระการเรียนรู้		กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อ	การประเมินผล
		ประสงค์การเรียนรู้	สาระที่ควรรู้			
ด้านสังคม	ดูแลร่างกาย ความสะอาดของมือได้ เก็บของใช้เข้าที่	<ol style="list-style-type: none"> ช่วยเหลือตนเอง ในการดูแล ความสะอาด รับผิดชอบ ในการเก็บอุปกรณ์ ร่วมกัน แสดงออกถึงความสุข กับการทำงานศิลปะ 	<ol style="list-style-type: none"> ดูแลรักษา ความสะอาด ของมือได้โดย การเช็ดมือ ล้างมือ มือเปลี่ยนแปลง รูปร่างได้ 	<p>ครูและเด็กช่วยกันเก็บอุปกรณ์ ทำความสะอาดสถานที่ และล้างมือของตนเอง</p>	<ol style="list-style-type: none"> กล่อง ใส่อุปกรณ์ สบู่ล้างมือ ผ้าเช็ดมือ 	<ol style="list-style-type: none"> ตรวจผลงาน สังเกตจากการ ร่วมกิจกรรม
ด้านสติปัญญา	<ol style="list-style-type: none"> ฟังนิทานและ ตอบคำถามได้ บอกคำศัพท์ชื่อ อวัยวะภายนอกได้ พูดเปรียบเทียบ ขนาดใหญ่และเล็ก ของมือได้ ทำมือแปลงร่าง เป็นผีเสื้อตาม ความคิดสร้างสรรค์ 	<ol style="list-style-type: none"> ฟังนิทานและตอบ คำถามได้จากความคิด แสดงความคิด สร้างสรรค์และ จินตนาการ เคลื่อนไหวส่วนต่างๆ ของร่างกายตาม จังหวะเพลง สังเกตและบอกขนาด ของวัตถุ 	<ol style="list-style-type: none"> มือของเรามีจำนวน ๒ ซ้ำง มือขนาดใหญ่ และเล็ก มือทำหน้าที่ได้ หลายอย่าง เช่น จับสิ่งของต่างๆ ตบมือกับจังหวะ 	<ol style="list-style-type: none"> เล่านิทาน “มือน้อยแปลงกาย” สนทนา เนื้อหาในนิทาน ให้เด็กพูดตามบางประโยคในนิทาน เช่น มือ ของ พี่ ใหญ่ มือ ของ น้อง เล็ก เด็กทำมือแปลงร่างเป็นผีเสื้อ เมื่อผีเสื้อ บินไปเกาะที่ใด ให้เด็กบอกชื่ออวัยวะนั้นๆ เด็กร่วมกันตบมือตามจังหวะเพลง มือของเรา และออกคำสั่งให้เด็กจับอวัยวะ เช่น จับจมูก จับปาก จับหู 	<ol style="list-style-type: none"> นิทาน “มือน้อย แปลงกาย” เพลง มือของเรา 	<ol style="list-style-type: none"> สังเกตการ ตอบคำถาม การสนทนา สังเกตจาก การร่วมกิจกรรม

ในกรณีที่สถานพัฒนาเด็กปฐมวัยไม่จัดทำแผนการจัดประสบการณ์ แต่อย่างไรก็ตาม การจัดกิจกรรมต้องสอดคล้องกับพัฒนาการ วุฒิภาวะ และความสนใจของเด็ก ตลอดจนสอดคล้องกับหลักการจัดประสบการณ์สำหรับเด็กปฐมวัยที่มีอายุต่ำกว่า ๓ ปี โดยสามารถจัดทำเป็นวิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี ดังตัวอย่าง

ตัวอย่าง

วิธีการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอายุ ๒ - ๓ ปี

พัฒนาการด้านร่างกาย

กิจกรรม เคลื่อนไหวประกอบเพลง

จุดประสงค์ สามารถกระโดดเท้าพื้นพื้นทั้ง ๒ ข้าง

วิธีส่งเสริมพัฒนาการ ๑. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูกระโดดอยู่กับที่ให้เด็กดู
๒. จับมือทั้ง ๒ ข้างของเด็กไว้ ย่อตัวลงพร้อมกับเด็ก แล้วบอกให้เด็กกระโดด ผึกหลายๆ ครั้ง จนเด็กมั่นใจและสนุก จึงปล่อยให้กระโดดเล่นเอง

หมายเหตุ ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูอาจเปิดเพลงที่มีจังหวะสนุกสนานให้เด็กเต้นและกระโดดตามเสียงเพลง

พัฒนาการด้านอารมณ์ จิตใจ

กิจกรรม วาดภาพอิสระ ในบรรยากาศที่มีเสียงเพลง

จุดประสงค์ สามารถตอบสนองต่อธรรมชาติ เสียงเพลง จังหวะดนตรี และสิ่งสวยงามอย่างเพลิดเพลิน

วิธีส่งเสริมพัฒนาการ ๑. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูเปิดเพลงบรรเลงคลอเบาๆ
๒. เด็กลงมือวาดภาพลงในกระดาษพื้นทราย
๓. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูกล่าวคำชื่นชมด้วยคำพูดหรือการสัมผัส

พัฒนาการด้านสังคม

กิจกรรม การเล่นบล็อกร่วมกัน

จุดประสงค์ - สามารถรอคอยช่วงสั้นๆ
- สามารถเล่นร่วมกับคนอื่น แต่ต่างคนต่างเล่น

วิธีส่งเสริมพัฒนาการ ๑. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูนำบล็อกมาจัดวางใส่ตระกร้า
๒. เด็กๆ หยิบจับสัมผัสบล็อกมาวางเรียงกันตามจินตนาการ
๓. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูกระตุ้นโดยใช้คำถาม เช่น อะไร ทำไม และกล่าวคำชื่นชมด้วยคำพูดหรือการสัมผัส
๔. เมื่อเล่นเสร็จ ให้เด็กๆ ช่วยผู้ปกครองหรือผู้ดูแลเด็กเก็บบล็อกใส่ตระกร้า

พัฒนาการด้านสติปัญญา

- กิจกรรม** การเล่นเกมช่วยลูกไถ่ออกจากท่อ
- จุดประสงค์** สามารถค้นหาของที่ถูกซ่อน โดยมีสิ่งปกปิด ๒ - ๓ ชั้น
- วิธีส่งเสริมพัฒนาการ**
๑. วางท่อที่มีไหมพรมอยู่กลางท่อและแทงไม้ตรงหน้าเด็ก
 ๒. พูดคุยกับเด็ก “(ชื่อลูก) จะเอาไหมพรมออกมาได้อย่างไรนะ”
 ๓. หยุดร้อจ้งหะให้เด็กคิด
 ๔. ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูยื่นท่อที่มีไหมพรมอยู่กลางท่อและแทงไม้ให้เด็ก พร้อมพูดว่า “(ชื่อเด็ก) เอาไหมพรมออกมาหน่อยนะ”
 ๕. ถ้าเด็กทำไม่ได้ ให้ผู้ปกครองหรือผู้เลี้ยงดูจับมือเด็กทำซ้ำจนเด็กสามารถทำได้เอง

หลักการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์

การอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ เป็นหน้าที่หลักของพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู เนื่องจากเป็นผู้ที่อยู่ใกล้ชิด และมีบทบาทสำคัญต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็ก ในการเลี้ยงดูและอบรมให้เด็กเติบโตเป็นคนดีมีคุณภาพของครอบครัวและสังคม โดยให้เด็กได้เรียนรู้จากประสบการณ์ตรง ได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา สามารถจัดในรูปแบบของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น การอบรมเลี้ยงดูและพัฒนาเด็กเพื่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาได้อย่างเต็มที่ ควรปฏิบัติดังนี้

๑. อบรมเลี้ยงดูเด็กและส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้โดยเน้นเด็กเป็นสำคัญ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้ความสำคัญกับธรรมชาติของเด็ก และตอบสนองความต้องการ ความสนใจ ความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก ด้วยการเปิดโอกาสให้เด็กมีอิสระ เป็นตัวของตัวเองที่จะเรียนรู้สิ่งต่างๆ รอบตัวด้วยตนเอง โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูจำเป็นต้องทำความเข้าใจกับธรรมชาติของเด็กในแต่ละช่วงวัย และเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก ให้เด็กได้เรียนรู้และพัฒนาทุกๆ ด้าน อย่างมีความสุข และเติบโตอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับศักยภาพและสภาพสังคม - วัฒนธรรมของเด็ก

๒. ตระหนักและสนับสนุนสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กพึงได้รับ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้ความสำคัญกับสิทธิขั้นพื้นฐานที่เด็กพึงได้รับ การดูแลเอาใจใส่ให้มีชีวิตรอดปลอดภัย ได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการถูกทอดทิ้ง เอาเปรียบ และกระทำทารุณกรรม ได้รับการพัฒนาสูงสุดตามศักยภาพ รวมทั้งมีส่วนร่วมในการแสดงออกและร่วมทำกิจกรรมในครอบครัวและชุมชน โดยการศึกษาและทำความเข้าใจกับธรรมชาติของเด็ก แสดงความสนใจ เห็นคุณค่าของเด็ก รวมทั้งอบรมสั่งสอนให้รู้จักหน้าที่และความรับผิดชอบในตนเอง

๓. ปฏิบัติตนต่อเด็กด้วยความรักความเข้าใจและใช้เหตุผล พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรอบรมเลี้ยงดูเด็กด้วยความรักความเมตตา เอาใจใส่ดูแล ใช้เหตุผลมากกว่าอารมณ์ มีความเข้าใจในพัฒนาการ และตอบสนองความต้องการของเด็กอย่างสม่ำเสมอ โดยการให้เวลา อยู่ใกล้ชิด ทักทาย พูดคุยโต้ตอบ แสดงอารมณ์ความรู้สึกที่ดี มองหน้าสบตา ยิ้มแย้มแจ่มใส สัมผัสอ่อนโยน เล่นด้วยกัน ใช้แรงเสริมทางบวกหรือชมเชยให้กำลังใจเมื่อเด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม และเมื่อเด็กแสดงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม ควรพูดคุยกับเด็กด้วยเหตุผล โดยไม่ใช่อารมณ์ เป็นเครื่องตัดสิน

๔. ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กอย่างสมดุลครบทุกด้าน พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรเปิดโอกาสให้เด็กได้เรียนรู้ เล่น และฝึกทักษะต่างๆ ในสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยเป็นมิตร ด้วยการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมกับวัย ความพร้อม ความสนใจ และความสามารถตามวัยของเด็ก โดยการจัดกิจกรรมและการเล่นที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ด้านต่างๆ ทั้งทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ผ่านสื่อการเรียนรู้และการเล่นที่หลากหลายเหมาะสมกับวัย

๕. ปลูกฝังระเบียบวินัย คุณธรรม และวัฒนธรรมไทย พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรอบรมขัดเกลาและฝึกให้เด็กดำเนินชีวิตอย่างมีระเบียบวินัยในตนเอง มีคุณธรรมและมีจิตใจโอบอ้อมอารี ละอายต่อการทำความผิด รู้จักมารยาทและความเป็นไทยด้วยการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี และจัดกิจกรรมส่งเสริมความรู้และฝึกทักษะต่างๆ ที่ละเอียดละน้อย โดยใช้การเล่นิทาน อ่านหนังสือ เล่าเหตุการณ์ต่างๆ ร้องเพลง เล่นดนตรี เล่นการละเล่นพื้นบ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมตามประเพณีนิยม ตามความเหมาะสม

๖. ใช้ภาษาที่เหมาะสมกับความสามารถในการรับรู้และการเรียนรู้ของเด็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรปรับการใช้ภาษาให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กในการพูดคุย สื่อความหมาย และอบรมสั่งสอนเด็กด้วยการใช้คำศัพท์ที่ง่าย ๆ เป็นคำพูดสั้น ๆ ออกเสียงซ้ำๆ ชัดเจน ในการพูดคุยกับเด็กจำเป็นต้องอาศัยความอดทน ความพยายาม และความตั้งใจสูงในการฟัง เด็กพูดออกเสียงชัดบ้าง ไม่ชัดบ้าง และช่วยแก้ไขให้เด็ก การเล่านิทาน ให้เด็กฟัง และการพูดคุยตอบคำถามหรือฟังเรื่องเล่าของเด็กบ่อยๆ และช่วยฝึกหัดทักษะทางภาษาของเด็กให้พัฒนามากขึ้นตามวัยได้

๗. สนับสนุนการเล่นตามธรรมชาติของเด็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรให้ความสำคัญกับการเล่นตามวัย ความต้องการ ความสนใจ และความสามารถของเด็ก ด้วยการจัดเตรียมสถานที่เล่น ของเล่น และเครื่องเล่นต่างๆ ที่เหมาะสมให้กับเด็ก โดยการเปิดโอกาสให้เด็กได้เล่นคนเดียวหรือเล่นกับเด็กอื่น รวมทั้งได้เลือกเล่นกับวัสดุสิ่งของจริง ของเล่นตามวัย และวัสดุอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้องกับศิลปะที่หลากหลาย และส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

๘. จัดสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยและเอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรจัดสถานที่วัสดุอุปกรณ์ และของเล่นที่กระตุ้นความอยากรู้อยากเห็นและการเรียนรู้ของเด็กด้วยตัวของเด็กเองเป็นหลัก โดยการจัดสถานที่บริเวณและสิ่งต่างๆ ให้ถูกสุขลักษณะและเหมาะสมสำหรับวัยของเด็ก การดูแลอาคารและบริเวณ

ต่างๆ ให้เด็กได้เคลื่อนไหวสะดวก สะอาด ปลอดภัย อากาศถ่ายเทได้ดี แสงสว่างพอเพียง มีเครื่องเล่นเครื่องใช้ที่เหมาะสมกับเด็ก มีการจัดมุมเล่นต่างๆ เพื่อการเรียนรู้ของเด็ก ตลอดจนการจัดกิจกรรมการเรียนรู้และการเล่นของเด็ก

๙. ประเมินการเจริญเติบโตและพัฒนาการเด็กอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอ พ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดูควรฝึกทักษะการสังเกต และบันทึกพัฒนาการด้านต่างๆ ของเด็ก เพื่อติดตามเผื่อระวัง ให้ทราบถึงการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นกับเด็กในแต่ละระยะของพัฒนาการตามวัย ในการจัดกิจกรรมส่งเสริมพัฒนาการขั้นต่อไป ให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป รวมทั้งการแก้ไขปัญหาพัฒนาการอาจเกิดขึ้นได้ทันที่

๑๐. ประสานความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดู ชุมชน และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย พ่อแม่ ผู้ปกครอง ผู้เลี้ยงดู ชุมชน และสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ควรประสานความร่วมมือกันในการดูแลสิทธิเด็ก และส่งเสริมพัฒนาการ เป็นศูนย์การเรียนรู้และเครือข่ายการเรียนรู้ ให้เด็กมีประสบการณ์จากสถานการณ์จริง สนับสนุนงบประมาณและสนับสนุนการจัดการศึกษาปฐมวัยให้มีคุณภาพ

แนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์

แนวทางการอบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์เพื่อส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กอายุต่ำกว่า ๓ ปี ควรปฏิบัติดังนี้

๑. ดูแลสุขภาพอนามัยและตอบสนองความต้องการของเด็กเป็นรายบุคคล ได้แก่

๑.๑ จัดอาหารที่ถูกต้องตามหลักโภชนาการให้เด็กรับประทาน โดยพ่อแม่หรือผู้เลี้ยงดู คอยดูแลและฝึกวิธีการรับประทานอาหารที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก สร้างบรรยากาศของการรับประทานอาหารให้เป็นเวลาที่มีความสุข ทั้งนี้ ผู้เตรียมอาหารเด็กต้องล้างมือให้สะอาดทั้งก่อนและหลังการเตรียมอาหาร

๑.๒ พาเด็กไปรับวัคซีนสร้างภูมิคุ้มกันโรคตามระยะเวลาที่กำหนด และบันทึกข้อมูลในสมุดบันทึกสุขภาพของเด็กให้เป็นปัจจุบัน

๑.๓ ดูแลทำความสะอาดร่างกายหลังเปื้อนทุกครั้ง อาบน้ำและดูแลให้เด็กแต่งกายเหมาะสมกับสภาพอากาศ

๑.๔ ดูแลจัดสภาพแวดล้อมให้ปลอดภัย ไม่มีสิ่งเป็นอันตรายกับเด็ก เช่น ปลั๊กไฟต้องปิดให้มิดชิด เพื่อป้องกันไม่ให้เด็กเอานิ้วไปแหย่เล่น เป็นต้น

๑.๕ ของเล่นที่เข้าปากเด็กต้องนำมาเปลี่ยนหรือทำความสะอาดเมื่อเด็กเล่นเสร็จ

๑.๖ จัดให้เด็กอยู่ในการดูแลของผู้ใหญ่อย่างใกล้ชิดตลอดเวลา ไม่ปล่อยให้เด็กอยู่คนเดียวเพียงลำพัง

๑.๗ ดูแลระมัดระวังการแพร่เชื้อโรคของบุคคลในครอบครัวหรือผู้เลี้ยงดูไปยังเด็ก หากมีการเจ็บป่วยเกิดขึ้นในสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย

